6 OCAK 1960 SAYI : 284

D.P. 14 Yaşında

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Şahap Balcıoğlu
Pulliamzede

YEPYENi BiR...

AKŞAM

7 den 70e kadar herkesin gazetesi

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 6, Cilt XVII, Sayı : 284

Yazı işleri :

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel : 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare :

Denizciler Caddesi 23/B

Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221

Fiyatı 125 Kuruş

Başyazar

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür

Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

Ege AJANSI

Associated Press

Türk Haberler Ajansı

Klişe :

Doğan Klişe

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

*

Abone şartları :

1 senelik (52 nüsha) : 52.00 lira
6 aylık (25 nüsha) :25.00 lira
3 aylık (12 nüsha) : 12.50 lira

İlân şartları :

Santimi : 8 lira

3 renkli arka kapak : 750 lira
(İlân münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

*

İlân işleri :

Tel : 15221

*

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı Tarih : 5.1.1960

Kapak resmimiz

Şahap Balcıoğlu

Saat 11.30

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bu hafta bir mutlu günün yıldönümüdür. Mutlu gün, 7 Ocak tarihine isabet etmektedir. 7 Ocak 1948 da bugünkü iktidar partisi D. P. resmen kurulmuş ve faaliyete geçmiştir. Bunu düşünerek elinizde tuttuğunuz sayıyı bir "Kutlama Sayısı" olarak hazırladık.

Bilindiği gibi D.P. nin dört kurucusu vardır. Bu hafta YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızda "Mülakat'' başlığı altında, dört kurucudan, partinin kuruluş safhasında en mühim vazifeyi üzerine almış olan Fuat Köprülünün Kurtul Altuğa verdiği mülakatı bulacaksınız. D.P. nin kuruluş safhasında Tarih 1 numaralı rolü Fuat Köprülüye verecektir. Partinin gelişme safhasında en ağır vazifeyi Celal Bayar omuzlarına almıştır. 1950 D.P. si herkesten çok onun eseridir. İktidardaki D.P. içinde ise, söz sahibi Adnan Menderes olmuştur. 1959 D.P. si onun yarattığı neticedir ve kendisinin bütün vasıflarını artık Parti sinesinde toplamaktadır. Pekâlâ denilebilir ki 1959 D.P. si Adnan Menderesi yüz çehresinin ve iç çehresinin bütün hatlarıyla aksettiren bir ayna halindedir. Fuat Köprülü mülakatında D.P. yi hangi emellerin tahakkukunu sağlamak için kurduklarını anlatmakta, gayelerinin ne olduğunu en selâhiyetli şekilde ortaya koymakta ve 1954 ten sonraki hadiselerin tahlilini yapmaktadır. Bu son derece alâka uyandırıcı mülakatında D.P. nin eski 2 numaralı Kurucusu önümüzdeki seçimler hakkındaki tahminini de ifade etmektedir. Büyük tecrübesi hiç kimse tarafından inkâr olunamayacak Prof. Köprülünün istikbale koyduğu teşhis üzerinde, umumi efkâr şüphesiz dikkatle duracaktır.

Bu hafta 2 numaralı Kurucu Ankarada bu mülakatı verirken, Muhalefet yıllarının 4 numaralı Kurucusu Adanada bulunuyordu. Fakat nasıl 2 numaralı Kurucunun yanında bir AKİS muhabiri varsa, 4 numaralı -bugün 1 numaralı- kurucunun yanında da bir AKİS muhabiri vardı. Atillâ Bartınlıoğlu bütün seyahat boyunca Başbakanın yanından bir tek dakika ayrılmamış ve bütün hâdiseleri en yakından takip fırsatını ele geçirmiştir. Gene YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızda bulacağınız "D. P." başlıklı yazı 1946 da Köprülünün anlattığı gayelerle kurulan partinin artık hangi metodlarla ve nasıl bir gaye uğrunda çalıştığını canlı, renkli şekilde gözler önüne sermektedir.

Fakat ibretle okunacak bir başka yazı, bu hafta İKTİSADİ ve MALİ SAHADA sayfalarımızdadır. Başbakan Adanada memleketin nasıl kalkındığını nutukla anlatırken haftanın başında Coşkun Kırca "Batı Avrupa" başlıklı yazıyı hazırlıyordu. Batı Avrupanın yeni yıla nasıl girdiğini anlatan bu yazının bütün malzemesi mahallerinden toplanmıştır. Coşkun kırca o malzemeye sâdece şekil vermekle yetinmiş ve Türkiyedeki duruma da kısaca temasla iktifa etmiştir. Öyle umuyoruz ki mecmuanın "güç okunan" kısımlarından biri olmakla şöhret yapmış İKTİSADİ VE MALİ SAHADA sayfalarımız bir kaç haftadan beri YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızın çeşnisini almaya başlamıştır. Bu çeşni, ilerde daha da cazip bir havaya kavuşacaktır.

Bu hafta kapağımızı gene bir gazeteci süslemektedir. Pulliam'ın meşhur "Saat 11.30" başlıklı yazısını iktibas edenlerden Şahap Balcıoğlu için saat 12 yi vurmuştur. Balcıoğlu bu mecmuanın basıldığı sırada 16 ayını geçirmek üzere hapishaneye girmiş olacaktır. BASIN sayfalarımızda genç gazetecinin hayat hikayesiyle beraber son günlerde ağızlarda dolaşan İktidar - Basın temaslarına dair alâka uyandırıcı bilgi de bulunacaktır.

Şahap Balcıoğlunun hapishaneye girerken bir tek tesellisi vardır : Yalnız kendisi için değil, daha başkaları için de saat 12 yi yavaş yavaş vurmaya başlamıştır. Ne var ki o başkaları henüz işin farkında değillerdir. İhtimal ki üstadlar son darbe vurulduğunda ayılacaklar, fakat çok geç kalmış olduklarını göreceklerdir.

Saygılarımızla

AKİS

Cilt XVII, Sayı 284

AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

6 Ocak 1960

YURTTA OLUP BİTENLER

Menderesin Adanada polis himayesinde karşılanışı

Coplar sadece kafalara inmez ya...

Millet

Seçim yılı

Bir müddetten beri "Havadaki rivayet" olsun umumi seçimlerin D. P. büyüklerinin kafasındaki gerçeği teşkil ettiği bu haftanın başında kat'i şekilde belli oldu. D. P. Genel Başkanı Adnan Menderesi karşılama hazırlıklarının Adanada verdiği netice, "hâdisenin tefsiri" diye hatta Cumhuriyet gibi aslında bir La Prensa itibarına sahip olmanın bütün imkânlarına malik gazetelerde çıkan -ve Radyo Gazetesi üslûbunun inceliklerine uygun- notlar, "eldeki kumaş"ı kesip biçmekte inanılmaz derecede mahir ferzinin ustalığı D. P. saflarında "derhal seçime gitme" temayülünü kuvvetlendirdi. Cumhuriyet böyle yazdıktan sonra seçmen vatandaşı, köydeki basit seçmeni Kalkınma edebiyatına, İmar edebiyatına, Nurlu İstikbal edebiyatına, "Canım, ötekiler daha mı iyi" edebiyatına, "İp ve Kuşak" edebiyatına maletmek zor sayılabilir miydi? Nitekim, bu hafta Ankarada, hakikatleri olduğu gibi gören ve ilk seçimlerde milletin sillesini yiyeceklerinden emin Demokrat milletvekilleri ileri sürdükleri bütün delillerin "Menderesci"ler tarafından şiddetle reddedildiğini üzülerek gördüler. "Yahu, Çukurova, C. H. P. nin kalesi yerinden oynamıştı; herkes Menderese aşıktı, Cumhuriyet muhabiri, bile çehrelerde beşaret sezmişti", artık laf etmenin mânâsı var mıydı? Tabii, bu arada unutulan, bazı çevrelerin, hakikaten D. P. iktidarında kendilerine lâyık ideal iktidarı bulmuş oldukları, bu İktidarın başlarının memleket realitelerini gayet iyi bildikleri, ancak, maalesef bu "çevre"lerin Türkiyeyi temsil etmedikleri idi. Nitekim, gene bir kısım basın 1951 ara seçiminde, topyekûn D. P. nin karşısında -resmî ilân tevziatı dolayısıyla- yer almış, ama o tarihte D.P. milletin temayüllerine tercüman olduğundan (Bk. "Ne umdum, ne buldum", Anlatan Fuat Köprülü, S. 10) seçimleri ezici ekseriyetle kazanmıştı.

Hadisenin, memnunluk verici bir tek tarafı vardı: D. P. kendisini kuvvetli sanıyordu!

D.P.

Mizansen ve Oyun

Geçen haftanın son günü, sabahleyin, Yeşilköy hava meydanından havalanmak üzere olan bir uçak fikrinden caydı, motörlerini yavaşlattı. Uçağın kapısı açıldı ve Başbakan yardımcısı Medeni Berk göründü. Medeni Berk, gözüne ilk çarpan adama işaret etti. Kabine protokolünün 2 numaralı adamı "Cemal Hünalı çağırın, Cemal Hünalı çağırın" diye seslendi. Medeni Berkin, her halde o gün pek talihi yoktu; zira seslendiği adam AKİS'in İstanbul muhabi-

Haftanın içinden

Muhteşem Fiyasko

Yepyeni bir hayat tarzını denemenin şevki ve inanılmaz heyacanı içinde bir milletin bütün ümitlerini, ideallerini kendisine bayrak yaparak siyasetimizde mevki alan D. P. bu hafta kuruluşunun ondördüncü yılını idrak ediyor. Bırakınız siyasi teşekkülleri, insan ömründe dahi fazla mâna ifade etmeyen bu öndört yılın sonunda D. P. memleket mukadderatına on senedenberi hakim bir iktidar partisidir. Medeni cemiyetlerin tarihinde, böylesine harikulade bir gelişmeyi gerçekleştirmiş siyasi partileri saymak için iki elin parmakları şüphesiz ki çoktur.. Sadece dört yıl içinde seçmen vatandaşa, maddi sahada, manevi sahada, daha iyi şartları ancak kendisinin gerçekleştirebileceği zehabını vermek.. Bunun, tekrarı pek müşkül, hatta imkansız bir marifet olduğunu mutlaka, kabul etmek lazımdır. Siyasi teşekküllere nazaran çok daha süratle boy atan insanlar dahi dört yaşına geldiklerinde ancak bir fidenin irtifaına erişirler, kelimelerden son derece basit cümleler yapmaya muvaffak olurlar ve takip ettikleri mantık silsilesi, bazen akılları durdurur hal almakla beraber, aslında iptidailikten tek bir adım ileri gitmez.

Son on yıl içinde bu "harikulade gelişme" müşahitlerin dikkat nazarından kaçmış değildir. Meselenin sosyal cephesi üzerine dikkatle eğilinmiştir ve bazı neticeler gürültülü şekilde belirtilmiştir. Neticeler, siyasi kanaatlere göre değişik olmuştur. Bazı kimseler, başarının sırrını Demokrat liderlerin maharetinde aramışlardır. Diğerleri hakiki sebebi, o tarihte iktidarı elde tutan Halkçı liderlerin zihniyetine bağlamıştır. İki görüşte de doğru bir taraf bulunduğu muhakkaktır. Demokrat liderler böylesine mahir, Halkçı liderler bu derece müsamahalı ve Demokrasiyi Türkiyede yerleştirmeye kat'i olarak azimli bulunmasalardı çok muhtemeldir ki 1950 mucizesi bu topraklar üzerinde gerçekleşmezdi. Fakat bütün bunların üstünde Kemalist rejimin daima Demokrasiye müteveccih bir istikamet güttüğünü, faşist ya da komünist rejimlerin aksine bünyesinde müstakbel bir demokratik sistemin tohumları taşıdığını hesaba katmamak D. P. nin başarısına mistik mâhiyet vermek gibi hatalı teşhislere yol açar. Bu bakımdan, bütün inanılmaz görünüşlerine rağmen son ondört yılın hâdiselerini mantık zaviyesinden izah etmek imkânsız değildir. Ta ki insan, Demokrasinin hakikaten Atatürk inkılâplarının sonuncusu olduğunu kabul edecek kadar iz'an sahibi bulunsun.

İnkılâplarımız, kül halinde, bir gayeye müteveccihtir: Cemiyetimize batılı düzenini vermek. Yoksa şapka İnkılâbının sırf Türklerin başında şapka bulunsun, harf inkılâbının Türkler lâtin harfleriyle yazsınlar ve Madeni Kanunun Türkler dört karı almasınlar diye hayatımıza sokulduğunu sanmak meseleye pek sathi şekilde bakmak olur. Bu bakımdan Demokrasi inkılâbını, mahiyeti itibariyle bütün öteki inkılâplardan ayırdetmek manasızdır. Gerçi ilk görünüşte "Kanun zoruyla şapka giyilir ama, kanun yoluyla Demokrasi olmaz" tarzında bir itirazın haklı zannedilmesi için sebepler vardır. Fakat "kanun zoruyla şapka"nın asıl hedefinin, uzun vadede topluluğumuzun nizamlarını değiştirmek olduğu hatırlanırsa -itirazın esaslı bir temele dayanmadığı derhal farkedilir. Nitekim Demokrasi de inkılaplarımızın normal *processus*'ünü takip etmiş, hayatımıza yukardan gelen bir kararla sokulmuştur. Ama Demokrasi de pek âlâ o yukardan gelen karardan sonra şapkanın takip ettiği yolu takibedebilir, cemiyetimizin nizâmlarından biri haline gelir, nasıl artık Türkiyede şapkadan başka bir serpuş giyilmesi düşünülmezse siyasi sistem olarak da Demokrasiden farklı bir sistem hatıra getirilmezdi. Şapkayı kabul ettirmek için ilk şart Şapka Kanunuydu, Demokrasiyi kabul ettirmek, için ilk şart serbest bir seçimle iktidarın el değiştirmesiydi. Bu ilk şartların ikisi de gerçekleşmiş, fakat ondan sonra tutulan istikamet iki inkılapta farklı olmuştur. Demokrat liderlerde Tarihin asla affetmeyeceği budur ve bu yüzdendir ki "D. P. Tecrübesi" cemiyetimiz için ebediyen bir acı tecrübe olarak kalacaktır.

Aslında hüsran, Demokrasinin öteki inkılâplardan gene de bir noktada değişiklik göstermesinin neticesidir. Öteki bütün inkılâpların yaratıcıları inkilapların bekçileri olmuşlardır. Yüreklerinin bütün samimiyetiyle inanarak giriştikleri hamlelerin üzerine bizzat titremişler, o hamlelerin en zayıf anlarında dikkat kesilmişler, onlara ancak narin filizlere gösterilen ihtimamı göstermişlerdir. Demokrasi inkılâbında buna imkân yoktu. Demokrasi inkılâbında, hâdisenin mahiyeti icabı, atanla tohumu yeşerten başka kimseler olacaktı. "Güdümlü Demokrâsi"nin bir ucube olmasının sebebi budur. Ortada elbette ki bir tehlike vardı, ama nihayet bu tehlikeyi göze almaksızın tohumun normal meyvasını elde etmenin imkânı yoktu.

Ondört yıl evvel, Atatürk inkılâplarının sonuncusu olan Demokrasiyi gerçekleştirmekte idealistlerin elzem yardımcılığı vazifesiyle ortaya çıkan D. P. bu ondört yılın sonunda istisnasız her sahada tam bir başarısızlıkla karşı karşıyadır. Cemiyetimizin normal ölçüleri değiştirilmiş, memleket hayatında sarılması son derece müşkül vâhim yaralar açılmış, telafisi uzun yılların fedakarca gayretini isteyen büyük zararlara sebep olunmuştur. Ele geçen imkânlar bakımından Cumhuriyetimizin altın devrini teşkil eden bir devrede fırsatlar cömertcesine heba edilmiş, sosyal hayatımızda müsbete doğru gelişme kaydetmemiz böylesine kolayken tehlikeli ve kötü tohumlardan başka şey atılamamıştır. D. P. nin, son on yılı hakikaten inanmış kimselerin sevk ve idaresi altında geçirmemiş olmasına, büyük talihsizliğimiz diye yanmamız gerekmektedir. Onlar biraz değişik çıksalardı bugün, cemiyet olarak, 1950 de bulunduğumuz noktanın fersah fersah ilerisinde mevki alırdık. Halbuki şimdi, her şeye yeni baştan başlamamız gerekiyor. Bu kadar emek, bu kadar gayret, bunca fedakârlık gene tekrarlanacaktır. Atatürk inkılâplarının sonuncusu, Demokrasi bakımından belki henüz 1946 nın değil ama, 1950 nin mutlaka gerisine atılmış bulunuyoruz. Ümit ve cesaret veren, yepyeni bir neslin 1946 nın şevk ve heyecanını yüreğinde aynen duyması, D. P. nin çoktan terkettiği bayrağı bugün D. P. nin dışında azimle dalgalandırmakta olmasıdır. D. P. bu kuvvete dayanamayacak ve hak ettiği akıbete mutlaka uğrayacaktır.

riydi. Fakat meydandaki vazifelilerden biri, kapının açıldığını görünce uçağa doğru koştu ve esas talimatı o aldı. Başbakan, Tercüman gazetesinin sahibi madenci Cemal Hünalın Adana seyahatine iştirakini istiyordu. Haber, Cemal Hünala sür'atle yetiştirildi. İktidarın sayılı övücülerinden Tercüman gazetesinin sahibi, bir an şaşırdı. Hiç bir hazırlığı yoktu. Fakat emir büyük yerden geliyordu. Şoförüne, vaziyeti eve anlatması yolunda bir emir verdi, sonda açık kapıdan içeri girerek boş koltuklardan birine yerleşti. İktidarın başının Adana seyahati, pazar sabahı, elli dakikalık bir rötorla işte böyle başladı.

O sabah, meydanda "mutad zevat" tahmin olunabileceği veçhile "mutad saat" te hazırdı. Hazır olmayan Başbakan Adnan Menderesti. Başbakan tam kırk dakika beklendi. Kırkıncı dakikada Menderes değil ama, Hususî Kalem Müdürünün muavini Ercüment Yavuzalp göründü. Genç hariciyeci kafileyi taşıyacak Sel uçağına girdi, etrafı teftiş etti. Her şey mükemmeldi. Gazeteciler, Basın - Yayın Umum Müdürü Altemur Kılıçın himmetiyle yerlerine yerleştirilmişti. Davetliler, tam kadroyla hazırdı. Menderes koltuğuna oturabilir - tabiî, uçağın kuyruğundaki koltuk- ve seyahat başlayabilirdi.

Nitekim biraz sonra, 0073 numaralı Cadillac piste girdi. Başbakan içte ve dıştaki iki mutemet adamı, Dr. Gedik -Resimlerinin hep Türkiyede asık suratlı, Türkiye haricinde ise güleç çıktığı iddiasındadır, bu yüzden herkes kendisinin Türkiye dışında bir vazifeye tâyinini, bir dostluk eseri olarak temenni etmektedir- ve bütün dünya iş âleminde şöhret sahibi Fatin Rüştü Zorlu ile beraberdi. Menderes üzerine balık sırtı, kahverengi bir pardesü giymişti, elinde kahverengi eldivenler tutuyordu. Garip tavırlarla teşyie gelenlere veda ettikten sonra uçağına tırmandı ve Sel, Medeni Berkin eğlenceli hitabından sonra Adanaya müteveccihen havalandı.

Bekleyen Adana..

Bu sırada Adana hummalı bir hazırlık içindeydi. Başbakan, Adanaya davet edildiğinde bunu bir tek şartla kabul edeceğini bildirmişti. Adanadaki D.P. teşkilâtı hiziplere bölünmüştü. Eğer bu hiziplerin başları birbirleriyle öpüşürlerse, kalkar Çukurovaya gelir, bir gövde gösterisinin tertiplenmesine müsaade ederdi. Adanalı Demokratlar, Gülekin C.H.P. Genel Sekreterliğinden uzaklaşmasının doğurduğu ümitlerden bahsetmişler, Muhalefetin parçalandığını müjdelemişlerdi. Artık D. P. nin Adanada seçimi kazanmaması için hiç bir sebep yoktu. Fakat Menderes, lâfa karnının tok olduğunu söylemiş, Ömer Başeğmez, Mahmut Karabucak, Ali Sepici, Cavit Oral ve Dr. Sakıp Ünalın birbirleriyle öpüşmesini istemişti. Gerçi bunların hiç biri, bahis mevzuu ötekilerin yanaklarında cazip bir taraf bulmuyordu ama, madem ki Başbakan bir dostluk gösterisi istiyordu... Menderese Adanada D.P. li hiziplerin aralarında anlaştıkları haberi verildi ve Menderes Çukurovalıların davetini kabul etti.

Davetin kabulü üzerine geçen hafta içinde Adananın en meşgul adamı vali Turan Kapanlı idi. Turan Kapanlı daha evvel Burdurdaydı ve İnönünün Burduru ziyareti esnasında kendisini göstererek Adana gibi mühim bir ilin başına getirilmişti. Doğrusu istenilirse, Ankaranın en zarif hanımlarından İhsan Çavuşoğlunun -Muammer Çavusoğlunun zev-

Menderes Vali Kapanlı ile birlikte
Elpençe divan

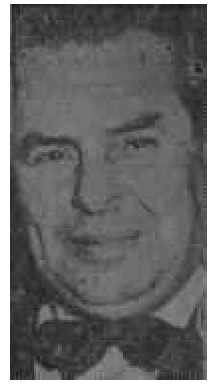
Dağın Arkası

Tabii, yılbaşını Saint Moritz'de geçiren "Mutlu Azınlık"ın değil ama, -biliyorsunuz, İstanbul sosyetesinin kreması yılbaşını artık Hiltonda veya Boğaziçi Klübünde şampanya içerek geçirmeyi çok "vulgaire=adi" buluyor ve ailece İsviçre dağlarına koşuşuyor- günlük maişeti peşinde "sade vatandaş"ın bir ümidi vardı. "Canım" diyordu, "bizim basında, yabancı basında iktisadi vaziyetimizin vehameti en selâhiyetli kalemler tarafından belirtiliyor, halk her gün bunu konuşuyor, herkesin ağzında geçim sıkıntısı, Muhalefetin başlıca silahı bu! Elbette İktidar bir çare arayacak, gerekli tedbirleri alacak. İstatistikler İktidarın elinde, mütehassıslar İktidarın emrinde, hatta yabancılar bizim doğru yolu seçmemiz şartıyla yardımcı. Derdin teşhisi bu derece kolayken ve dert kendisini böyle gürültülü şekilde belli ederken hiç devlet adamlarımız..."

...ve İktidarın başı Adnan Menderes konuştu: "Artık içerde ve dışarda Türkiyenin iktisadî durumunun kötülüğünden bahseden yok!"

Buyurun, pederin uğurlu eli öpülmek üzere ortada!

Budakoğlunun Verdiği Ders

Adalet Bakanı, hakim teminatı bahsinde fikrini söyledi: Teminatın, hakimin vicdanında olması gerekir! Budakoğlu mevzuatı da izah etti: Bugün Hakimler Kanunu muvacehesinde 60 liralık kadro iktisap etmiş olan hakimler teminatlı hakim sınıfına girerler, bir hakim ise yedi senede 60 liralık kadroya hak kazanır, demek ki bu hakim "Görülen Lüzum" endişesine maruz kalmaksızın tam yirmiüç sene hizmet görecektir. Bir hakimin yirmiüç sene sonra hakkında meşhur "39. madde"nin tatbik edileceği endişesiyle kendisine kanunen verilmiş vazifeleri yaparken vicdani kanaatinden ayrılabileceğini ve dolayısıyla teminattan mahrum bulunduğunu iddia etmek mümkün değildir. Keza bir hakimin yirmiüç sene sonra tatbik edilebilecek bir hükmün tesirini yirmiüç yıl taşıması da düşünülemez!

Adalet Bakanının hususi sohbetlerinden faydalanmış yakınları kendisinin resmi sıfatı altında ileri sürdüğü bu fikirleri şüphesiz pek büyük hayretle karşılayacaklardır. Zaten, aslında, mantıki görünüşlerine rağmen Budakoğlunun sözleri en basit incelemeye dayanacak sağlamlıkta değildir. Hemen bütün Temyiz hakimleri, Ağır Ceza hakimleri, Toplu Basın Mahkemeleri hakimleri yirmibeş senelerini doldurmuş, ya da doldurmak üzere bulunan, dolayısıyla Bakanında bahis mevzuu ettiği endişeyi duyacak hale gelmiş hakimlerdir. Üstelik, Adalet bahsinde prensip hakimlerden bir endişeyi duymamalarını istemek değil, elbette ki böyle bir endişeyi yaratmamaktır. Bu bakımdan Budakoğlu sayın selefleri Çiçekdağın ve unutulmayacak Göktürkün şampiyonu oldukları görüşü aynen benimsediğini itiraftan başka bir şey yapmamaktadır.

Ama bir noktada Adalet Bakanına hak vermemek kaabil değildir. Budakoğlu şunları söylemektedir: "Esasen teminat mevzuunda ihmal edilemeyecek başlıca amilin hakimin vicdan ve karakter selâbeti olduğunda şüphe yoktur. Eğer hakikaten hakimlerimiz bu maddenin mevcut olması sebebiyle kanunu ve vicdanlarını ihmal edecek durumda iseler bu takdirde onları her yönden gelen tesirlere tâbi kalabilecek şahıslar diye mütâlea etmek lâzımdır". Bakan, hakimlerimizi böyle bir halden tenzih etmektedir.

Hakikaten, hakimlerin başına Damoklesin kılıcını asmak bir idareye fazla şeref vermez. Ama, o kılıç asılıdır diye adalet dağıtmak mevkiinde olan kimselerin şahsiyetlerinden fedakârlık yapmaları kendilerine hiç şeref getirmez. Ne kendilerine, ne isimlerini taşıyanlara.. Böylelerin, cemiyetten kara damga yemelerinin sebebi budur. Kaldı ki, bin misal vardır, tehdidi kabul etmeyenleri cemiyet ortada bırakmamış, onları omuzlarında yükseltmiş, her birini alkışlara garketmiştir. Bu manevî mükâfatların yanında, vazifesinden böyle bir sebep dolayısıyla ayrılan her hakim geçimini çok daha geniş imkânlarla sağlamağa muvaffak olmuştur. O halde?

O halde, Budakoğlunun verdiği dersin bir mânası vardır. Cemiyet, bir idare sistemine karşı mücadele bayrağını açtı mı, herkese "fert fert" vazife düşer. Vazifesini, değil basit menfaatler, mânâsız bir şaşaa, başında kılıç da asılı bulunsa ihmal edenler şeref kazanmazlar.

Tabii bu, hakim için de böyledir, gazeteci için de, milletvekili için de ve... Bakan için de!

cesi- kardeşi olan Turan Kapanlı son derece sür'atle terfi etmiş idare adamlarındandı. 1957 seçimlerinden evvel Ankarada savcı muaviniyken Bursaya savcı olarak gitmiş, hizmetleri takdir olunduğundan Burdura vali tâyin olunmuş, müteakiben Adanaya sevkedilmişti. Turan Kapanlının arkadaşları, bu haftanın başında Ankara radyosunun yaydığı bir haberi okuduklarında "lahavle" çekerek başlarını sallamaktan kendilerini alamadılar. Turan Kapanlı, Başbakanın da hazır bulunduğu bir törende, bir idare adamı olduğu halde -yani bir devlet memuru- "Çok saydığım, gönülden bağlandığım başvekilim" diye konuşmaktan kendisini alamamıştı. Devlet memurlarının Hükümet başkanlarına gönülden bağlanmaları âdet olmadığı gibi, 1951 - 52 yıllarında Turan Kaplanlıyla konuşmak fırsatını elde edenler kendisini daha ziyade Altıoklu bayrağa yakın bulmuşlardı da.. 1960 senesinin ilk günlerinde Kapanlı bu kadarla da kalmadı Ve Başbakanı "Mümtaz ve manâlı baş" olarak da tavsif etti. Radyodan yayınlanan bu sıfatlar, pek çok kimsenin dudaklarında tebessümlere yol açtı.

Coşan Çukurova...

Madem ki Menderes Adanaya gelmeyi kabul etmişti ve madem ki vali son derece sür'atle terfi etmişti, gerek Adana, gerekse vali bu şerefe lâyık olduklarını ispat etmeliydiler. Adanaya, İçel, Niğde, Gaziantep, Hatay, Maraş, Kayseri, hatta Konya illerinden heyetler celbedildi. Bu illerin valileri de, heyetlerin başında koşup Adanaya geldiler. Ekipler, Menderesin uçağı hava meydanına ininceye kadar vakitlerini milli oyunlar oynamakla geçirdiler ve böylece şehre bir bayram havası verdiler. Fakat ihtiyatlı Kapanlı bununla kalmadı. Adanada ne kadar otomobil varsa, hepsi gündeliği 150 liradan Belediye tarafından kiralandı. -Bazılarına göre, D.P. - Kamyonlar bile, aynı müşteriyi aynı fiyata talip olarak buldular. Şehire 14 tak kuruldu: Takların talihli sahipleri Sümerbank, Tekel gibi devlet müesseseleri idi. Her biri, sekiz, on bin lira civarında bir meblâğa malolmuştu. Şehirde cazip dövizler vardı. Bunların birinde "Roket devri - Füze devri - Menderes devri" yazılıydı. Bir başka bandda "Büyük Mimar.. İmar.. İmar.." deniliyordu. Bir başka döviz, bir hasreti ifade ediyordu ve İnönü caddesine asılmıştı: "Seni özledik!" Dövizin altındaki imza şuydu: "Havuzlu Paviyon". Fakat dövizlerin en realisti şuydu: "Müjde ver, Müjde verelim".

Menderesin beklediği müjde, tabii Adanada 1957 havasının kaybolduğu ve seçimleri gene D.P. nin kazânacağı müjdesiydi. Bu müjdeyi, bilinmez Menderes gördü mü ama, Cum huriyetin hususi surette Adanaya giden muhabiri halkın gözünde gördü ve gazetesinde yazdığı notlarla belirtti!

Ancak, gene de, ihtiyatlı başlar Başbakanın muhafazası için İsken-

derundan bir merasim bölüğü ile üç bölüklük kıta getirmişlerdi. Bütün zabıta ve atlı polisler de aynı işle vazifelendirilmişlerdi. Hattâ kesilecek kurbanların, bile adedi ve nerede kesilmeleri gerektiği Belediye tarafından tesbit edilmişti. Radyoya gelince o, günlerce evvelden halkı "coşkun tezahürat" a teşvik etmişti. Böylece Çukurovanın "içten ve samimi sevgisi" tanzim olundu.

Mizansen...

Sel uçağı Adana hava meydanına pazar günü saat 10.50 civarında indiğinde Turan Kapanlı ve arkadaşları iftihar edebilirlerdi: Halk, yerini almıştı. Uçaktan evvela gazete fotoğrafçıları indiler. Zaten Başbakan, yeni politikası icabı, gazetecilere iltifata devam ediyordu. -Bu arada Yalman ve arkadaşları ile Balrasında meşhur Himmet Ölçmen, valiler ve II Ordu Komutanı Suat Bolaş vardı. D.P. teşkilatının hizip, leri, teati ettikleri puselere rağmen meydanda ayrı ayrı yerler tutmuşlardı. Ömer Başeğmez, tam bir devlet adamı gibi, siyah paltosu ve siyah röleve şapkasıyla göze çarpıyordu. Oral ve Karabucak meydanın diğer tarafındaydılar. Bu arada Himmet Ölçmenin, Komutanın elini öpercesine sıktığı görüldü. Doğrusu istenilirse Komutan Menderesten de aynı iltifatı gördü ve bütün seyahat boyunca D. P. Genel Başkanı tarafından iltifatlara garkedildi. O kadar ki pazar gecesi verilen bir ziyafette Menderes, yanındaki yeri kendisine ayırmış bulunan D. P. il başkanı Karabucakı oradan kaldırdı ve General Bolaşı oturttu.

D. P. Genel Başkanı Adanalılara hitap ediyor
Bir söyle bin ah dinle

cıoğlu hapse girmeye hazırlanıyorlardı.- Hatta İstanbul ile Adana arasında eğlenceli bir de konuşma cereyan etti. Gazetecilere Başbakan "Bir şeye ihtiyacınız olursa, Kılıca çekinmeden söyleyin" dedi. Gazeteciler Basın-Yayın Umum Müdürünü gösterdiler: "Uyuyor". Hakikaten, Kılıc uyuyordu. Menderes, hafifce kızararak, fakat müstehziyane gülerek ilâve etti: "Canım, Feruzan da var". Feruzan, A. A. Umum Müdürü Feruzan Tekildi. Gazeteciler Feruzan Tekile dönüp baktılar. O da uyuyordu.

Karşılama, hakikaten muhteşem oldu. Turan Kapanlı, bir gün evvel bir Amerikalıdan 85 bin liraya satın alınan, beyaz Cadillac'ı hazırlatmıştı. Ayrrca kırmızı-beyaz bir de Oldsmobile bekliyordu. Karşılayıcılar a-

Menderes uçaktan inerken kendisini alkış sesleri karşıladı Başbakan pardesüsünü sırtından çıkarmıştı. Üzerinde kahverengi bir elbise vardı. Krem rengi ipek gömlek giymişti. Yakasında siyahlı kahverenkli bir kravat vardı. Evvela merasim kıtasını teftiş etti, askeri erkanın elini hararetle sıkarak hepsiyle ayrı ayrı alakadar oldu, iltifat etti. Bu sırada emniyet kordonunu yaran halk hücum etmişti. Medeni Berk, iri vücuduyla bir müddet Başbakanını korumaya çalıştı, fakat kalabalık kendisini süratle bertaraf etti. Tek çare, Menderesi bir arabaya bindirip yürütmekti. Başbakan Oldsmobile'i tercih etti. Otomobilin dört bir tarafı polislerle sarılıydı.

Sokaklar kelimenin tam manasıyla kalabalıktı. Muazzam bir topluluk

Okuyucu Mektupları

Otomobil hakkında

Geçen haftaki "Yoğurt, vallahi soğuktur" başlıklı baş yazıyı hayranlıkla ve tam mutabakatla okudum. Düşünüp de -eski tâbirle- sahife-i kırtasa dökemediğim fikirleri sehhar kaleminiz ne veciz dile getirmiş! Sağolun.. Mevsim tam ağaç bakımı mevsimidir. İlâçlamalı, gübrelemeli ve biçimsiz, kuvvet dağıtan, bünyeyi zayıflatan dallar kesilmelidir ki ağaç bahara terü taze, şahlanmış, verimli bir varlık olsun. Bu seçimi kazanamaz veya kazancımıza sahip olamazsak vah olur bize. George Orwell'in "1984" adlı kitabına yurdumuzda, tatbik sahası veririz.

İhsan Atukeren - Bartın

•

AKİS'te "Otomobil Skandalı" başlıklı yazıyı okudum. Bitirdikten sonra ağzımdan bir haykırış halinde çıkan şu söz oldu: Şahane!...

Görüyor musunuz, milletin "Ümitleri" ni? Benim nâçiz kanaatime göre bu milletin kaderi daha uzun müddet değişmiyecektir. Hattâ, iktidar değişse bile! Bunun en yeni misali şu Otomobil Skandalı! Bugünkü gidişimizin tek mesulü bence "münevver ihaneti" dir. Biz her fazilet imtihanında böyle sapır sapır döküldük çe veyl bize güvenenlere! Şu hâdiseye karışmış olanların isimlerine bakınız! Bir çokları nasıl da bayraklaşmışlardı. Ne feci bir iki yüzlülük!..

Veli Devecioğlu - İstanbul

•

Pek sevdiğim mecmuanızın 283 üncü sayısındaki Okuyucu Mektupları sütununu okudum. O sütundaki "Mecmuanızı bir daha eline almamağa karar veren okuyucunuz" imzalı yazı sahibine teşekkür etmek için yazıyorum.

Demokratik zihniyetten nasibi olmıyan ve "ukalâlık - şımarıklık" gibi tâbirler kullanmasıyla aczini pek güzel ifâde eden bu okuyucu, AKİS'i okumamak hususunda verdikleri kararda isabet buyuruyorlar. Zira, onun gibilerin, AKİS'i -koyunun kaval dinlediği gibi- okudukları aklıma geldikçe, benim de huzurum kaçacaktı. Varolsunlar..

Mecmuanızın tutumu ve bilhassa son sayılardaki mükemmeliyeti devam ettikçe ve siz hâdiseleri her yönden, reel olarak verdiğiniz müddetçe bir İnönü, hayranı olan ben. sizden ayrılamıyacağım. **Sıtkı Bodur - Uşak**

Adanayı doldurmuştu. Bizzat Başbakan bunların hep Demokrat olmaktan son derece uzak bulunduğunu farkettiğinden Belediye meydanındaki nutkunda "aranızda elbette tarafsızlar ve muhalifler de var" demekten kendisini alamadı. Nutuk, Belediye önüne kurulmuş olan kürsüden söylendi.

Kellüm kellüm layemfa..

Menderesi dinleyenler, hakikaten ortada iki Türkiye bulunduğunu anlamakta gecikmediler. Biri Hür Türkiye idi. Diğeri, Menderesin iddiasına göre kalkınan Türkiye Başbakan mümkün nisbetinde -sinirlerinin müsaade ettiği nisbette- munis konuştu. Ancak bir müşahede bazı kimseleri pek güldürdü. Menderesin o gün, orada söylediği nutukla akşam radyodan nakledilen nutku ve radyodan nakledilen nutkuyla gece A. A. tarafından verilen nutku arasında esaslı farklar vardı. Anlaşılan sözler rötuş edilmişti. Menderes Adanalıları överken kendilerine "D. P. nin daha Muhalefet yıllarından beri gösterdikleri ve daima izhar ettikleri sevgi" dolayısıyla teşekkür etti. Bu sevgiyi ve itimadı ilerde de izhar edeceklerinden emin bulunduğunu söyledi. Evet, Adanalılar 1957-de D. P. ye izhar ettikleri itimadın eşini önümüzdeki ilk seçimlerde de şüphesiz izhar edeceklerdi. Fakat, radyoda aşağı yukarı okunan bu cümle A. A. bülteninde yer almadı.

Menderes, nutuktan sonra -klasik ve hiç bir esasa dayanmayan Kalkınma Nutku- doğruca Vali konağına gitti. Turan Kapanlı Menderese alt kattaki ve kendisine ait yatak odasını hazırlatmıştı. Oda sol taraftaydı. Gerçi aynı hazırlığı Ömer Başeğmez de yapmıştı, fakat, o, misafir olarak sadece Medeni Berk ile Hasan Polatkanı ağırlayabildi.

Başbakan banyo yaptı, gömlek ve elbise değiştirdi, saçlarını taradı. Öğle yemeğine geldiğinde üzerinde lacivert çizgili bir skoç elbise vardı. Gömleği aynı stildi. Puanlı, lacivert bir kravat takmıştı. Yalnız tuvalet uzun sürmüş olmalıydı, zira Başbakan sofraya 1 saat 20 dakika geç oturdu. Yemek beş yüz kişilik bir ziyafetti. Başbakan akşam Ticaret Borsası tarafından verilen başka bir ziyafete gitti. Orada kendisine altından mamul bir pulluk, mala ve şakul hediye edildi. Adet, hediyeyi verenlerin bunların manasını izah etmeleriyken Menderes hediyelerin niçin verildiğini bizzat anlattı. Efendini, memleketin işleri doğru gidiyordu, onun için bu şakul kendisine verilmişti. Nutku dinleyenlerden biri "Sakın, doğru gitsin diye olmasın" tarzında bir latife yaptı ve latife pek tuttu.

Gösterişli geziler

Alakalılar, Başbakanın gelişini Adananın imar edileceği haberine bağlamışlardı. Meşhur Time mecmuası bile Menderes için- tekrarından hoşlanılmıyacak başka şeyler arasında- "İmarcı" dememiş miydi? Tamam! Adana da imar edilecekti ve bu iş, Menderesin gelişiyle başlayacaktı. Başbakan, Adana Belediyesinin istimlak bedellerini ödeyecek parası bulunduğunu hatırlatmaktan geri kalmadı. Yoksa Menderes, parasız istimlâkler yapan belediyeler de mi biliyordu? Bu sözleri dinlerken Kemal Aygünün esnediği görüldü. Adana halkının "istimlak" denilince neşeye garkedildiğini de gene Cumhuriyetin muhabiri tesbit etti ve bunu meşhur notlarına gururla ekledi! Hey yarabbi, insan gözüne hususi gözlük takınca ne müşahedeler yapıyordu!.

Menderes notlarını gösteriyor
Carnegie'ye rahmet

Takdir edilmeyen adam

Başbakanın Adanadaki ilk iki günü gezilerle geçti. Pazartesi sabahı Menderes Baraja gitti ve alakalılardan izahat aldı. Fakat Başbakanın -D. P. ileri gelenleri arasında "en, istifadeli yazar" olarak bilinen- Carnegie'yi okumuş olduğu anlaşılıyordu. Zira sorduğu suallerin cevabını öğrenmiş ve gerekli hazırlıklarını yapmış, hatta bir takım rakamları hafızasına nakşetmiş bulunduğu, bütün muhaverelerden ortaya çıkıyordu. Taktiğin gayesi, mutad veçhile "hayranlık uyandırmak" tı.

Menderes bol bol konuştu. Fakat, doğrusu istenilirse geçen haftanın ortalarında bir gün İstanbuldaki Otomobil, Kamyon ve Lâstik acentalarının Hiltonda tertipledikleri toplantıda Başbakanın hususi surette sarf ettiği bir cümleyi işitmiş olanlar için Adanada söylenilenlerin hiç biri bir yenilik ihtiva etmiyordu. O gün Menderes, Hiltonda, iki viski arasında -düz koyu kahverengi elbisesi, kırmızılı beyazlı kravatı ile pek şıktı- etrafını çevirenlere şöyle dedi: "Mümkün olsa da yaptığım şeyleri şuraya dize bilsem; en kâtı yüreklileri bile şefkate getiririm." Ancak Menderesin, karşı tarafa da bu işler için harcadığı millet parasını yığması gerekirdi ve o zaman imkânların nasıl inanılmaz şekilde israf edildiği, üç yapılması kabilken sadece bir yapıldığı ortaya çıkacağından bizzat Başbakanın gözlerinin yaşarması icap edecekti. Ama İktidarın başı böyle bir mukayeseye yanaşmadı. Hatta, zihniyetine Adanada yeni bir delil verdi: "Ev yaparsanız, kapısının önünden gelen geçen kapısı şöyle olmuş, penceresi böyle olmuş diye karışır; ev yapamazsanız kimse sesini çıkaramaz". Bununla Menderes, çalışan ihsanların tenkide uğradığını belirtiyordu. Zaten kadrinin bilinmediğinden, geceleri dahi uyuyamadığı halde sadece hücuma uğradığını son zamanlarda sık sık bir müdafaa silâhı olarak kullanmaya başlamıştı. Ama unuttuğu bir nokta vardı: Evin kapısına, penceresine karışanlar sokaktan geçenler değil, inşaatı kendisine ihale etmiş olan hakiki ev sahipleriydi ve bu, onların en tabii hakkıydı. Kim bilir, belki de İktidarın başı artık evin sahibinin kendisi olduğuna inanıyordu!

Nitekim Adana seyahatinin ortasında Menderesin "takdir edilmeyen adam" ıstırabı iki hâdiseden dolayı yeniden hiddete çevrildi. "Şu Safa"nın -bir zamanların ideal arkadaşı Safa Kılıçlıoğlu- Yeni Sabahı koca Adana seyahatini sadece tek sütunluk bir başlıkla ve iki üç cümle içinde vermişti. Menderes bir defa daha Kılıçlıoğluna, Yeni Sabaha, basına karşı duyduğu kızgınlığı belirtmekten kendisini alamadı.

Ama daha fenası vardı: Ağızlarına parmak parmak çalınan ballara rağmen, salı günkü Kurtuluş töreninde Adanalılar C. H. P. ye tezahürat yaptılar.

Bir Mülakat

Ne Umdum,

Bütün duvarları, bir baştan ötekine, kitaplarla kaplı bir oda. Üzerine gene kitaplar ve ayrıca gazeteler, mecmualar yığılmış bir masa. Evvelki günün ilim adamı, dünün siyaset adamı, bugünün mütefekkiri Fuad Köprülü ile böyle bir dekor içinde konuştum.

Fuad Köprülü meşhur sigarasını bırakalı çok oluyor, ama anlaşılıyor ki sigarasının dumanı gibi idealleri henüz hayal olup uçmuş değil. Onlara bütün varlığıyla inanmakta devam ediyor. Gerçi bu idealleri gerçekleştirmek için her zaman elinden gelen her şeyi yapmış olduğunu söylemek zor. Ama hiç şüphesiz son demokrasi hareketimizin tarihi yazıldığında karşımda duran babayani kılıklı, babayani tavırlı, zeki gözlü insandan bir "Temiz Adam" olarak bahsedilecektir.

KURTUL ALTUĞ

Demokrat Partinin kuruluşu üzerinden ondört yıl geçmiş bulunuyor. Ondört yıl! Şu anda her şey, dün cereyan etmiş gibi gözlerimin önündedir.

"Hareketin kökü, 1945 yazında C. H. P. Meclis Grubuna verdiğimiz ve artık Dörtlü Takrir diye meşhur olan takrire dayanır. O zamanki sıramızla Celâl Bayar, ben, Refik Koraltan ve Adnan Menderes bu Grubun azalarıydık. Fikrimizin esası şuydu: Harp bitmiştir. Biz bu harpte Hürriyet ve Demokrasiyi müdafaa eden büyük devletlerle aynı siyasi safta bulunduk. Mihver devletleri tam bir hezimete uğradıktan sonra hür milletler kendi aralarında demokratik prensipler üzerinde birleştiler. İnsan şeref ve haysiyeti, bütün insanlık hürriyetleri mukaddes ilân edildi. Bu hareketlere iştirak eden milletler arasında bulunduğumuz için artık bizim de kendi siyasi rejimimizi bir revizyona tabi tutmamız ve bu umumi şartlar altında devamına imkân olmayan tek parti sisteminden ayrılıp hakiki bir Demokrasi kurmamız gerekmektedir.

"Parti Grubunun toplantısında dört, beş saat son derece çetin ve sert tartışmalar cereyan etti. Ekseriyet, bize aleyhtardı. Nitekim, bütün gayretlerimize rağmen takririmiz kemali şiddetle reddedildi. Yapacak bir tek şey vardı: Maksadımızı, her çareye başvurarak müdafaa etmek! Bu gayretlerimizin neticesi ise C.H. P. den ihraç edilmek oldu. Sadece Celâl Bayar hem mebusluktan, hem C. H. P. den istifa etti. Biz, ihraç olunmakla beraber mebusluk sıfatımızı muhafaza ettik.

"Bizim için artık yeni bir parti tesis edip fikirlerimizi umumi efkâra arzetmekten ve onun tasvibini almaktan başka çare kalmıyordu. Bunun üzerine takriri imzalamış olan dört kişi bir program hazırlıyarak kanuni muameleleri tamamladık ve 7 ocak 1946 tarihinde Demokrat Partiyi Kurduk.

"Gerek Dörtlü Takririn, gerekse programın hazırlanışı vazifesi bana verildiği için o zamanki düşüncelerimizi, kanaatlerimizi ve 1946 dan 1950 ye kadar Mecliste, Matbuatta, halk arasında müdafaa ettiğimiz ana fikirleri bütün teferruatıyla hatırlarım.

"O zaman yürekten arzuladığımız gaye Türkiyede Hürriyeti ve Demokrasiyi bazı Şark memleketlerinde olduğu gibi yalnız kelime ve şekil olarak değil, fakat ileri Garp memleketlerinde gördüğümüz tarzda hakiki ve geniş manâsıyla kurmaktı. Bunun için bazı prensiplerin tahakkukunu başlıca şart sayıyorduk. Bu prensipler şunlardı:

1 — Tamamiyle tarafsız bir idare makinası,
2 — Tamamiyle tarafsız bir Devlet Reisi,
3 — Her manâsiyle müstakil, bir Adliye,
4 — Müstakil ilim müesseseleri,
5 — Hür Matbuat,
6 — Vatandaşın tamamiyle sertbest olarak ve hiç bir tazyik altında kalmadan iştirak edeceği, idarenin değil müstakil Adliyenin murakabesinde cereyan edecek tek dereceli umumi seçimler.

"O zamanki gazeteler ve Meclis zabıtları bu fikirlerimizin şahididir. Rejimi bu prensiplere bağladıktan sonra millete vaad ettiğimiz hususların başında hayat pahalılığına son vermek ve vatandaşı o günün maddi sıkıntılarından kurtulmak geliyordu.

"Kanaatimce 1950 seçimlerini büyük bir ekseriyetle kazanmamızın sebeplerini, müdafaa ettiğimiz Hürriyet ve Demokrasi fikirlerinin halkın temayülüne uygun olmasında aramak iktiza eder.

"1954 seçimlerine kadar Demokrat Parti hükümeti muhalefetteki program ve vaadlerine sadık kaldı. Bundan dolayıdır ki 1954 seçimleri hiç bir şikâyeti mucip olmıyacak şekilde, tamamiyle dürüst yapıldı ve D.P 1950 ye nispetle daha büyük bir ekseriyet kazandı. Lâkin sonra Demokrat Parti iktidarının yavaş yavaş programından uzaklaştığı ve nihayet 1957 seçimleri arifesinde eski demokratik hüviyetini tamamiyle bırakarak adeta bir şef idaresi mahiyetini aldığı görüldü. 1957 seçimlerinden evvel ve ondan sonra Partinin en selâhiyetli ağızlarından Hürriyet ve Demokrasi aleyhinde türlü sözler işitildi. Muhalefetteyken antidemokratik hükümlerin kanunlardan çıkarılması istenirken, yeniden yeniye tedvir olunan kanunlarda veya yapılan tadillerde antidemokratik hükümler vaaz edildi.

"Programının 3. maddesinde "Türk milletinin siyasi olgunluğuna inanır" fıkrası bulunan ve bunu her vesileyle müdafaa eden D. P. nin başlarının sonradan "kültür seviyesi yükselmeyen memleketlerde hürriyete imkân olmadığı" fikrini bir tez olarak ortaya atmaları son derece calibi dikkattir. 1946 da hürriyete lâyık olduğunu hararetle müdafaa ettikleri milletin onbir yıl sonra bu kaabiliyetini kaybettiğini söyliyenlerle elbette münakaşa dahi edilemez.

"Demokrat Parti 1946-50 arasında millete karşı Hürriyet, Demokrasi, tarafsız İdare, müstakil Adliye, serbest ve tamamiyle emniyetli seçim esaslarını müdafaa ederek iktidara gelmiştir. Fakat 1954 seçimlerinden sonra yavaş yavaş vaadlerini unutmuş ve bilhassa 1957 seçimleriyle eski hüviyetinin tam aksi yeni bir hüviyet kazanmıştır.

"Partinin bir kurucusu olmam ve hem partide, hem hükümette mesuliyet mevkileri işgal etmiş bulunmam

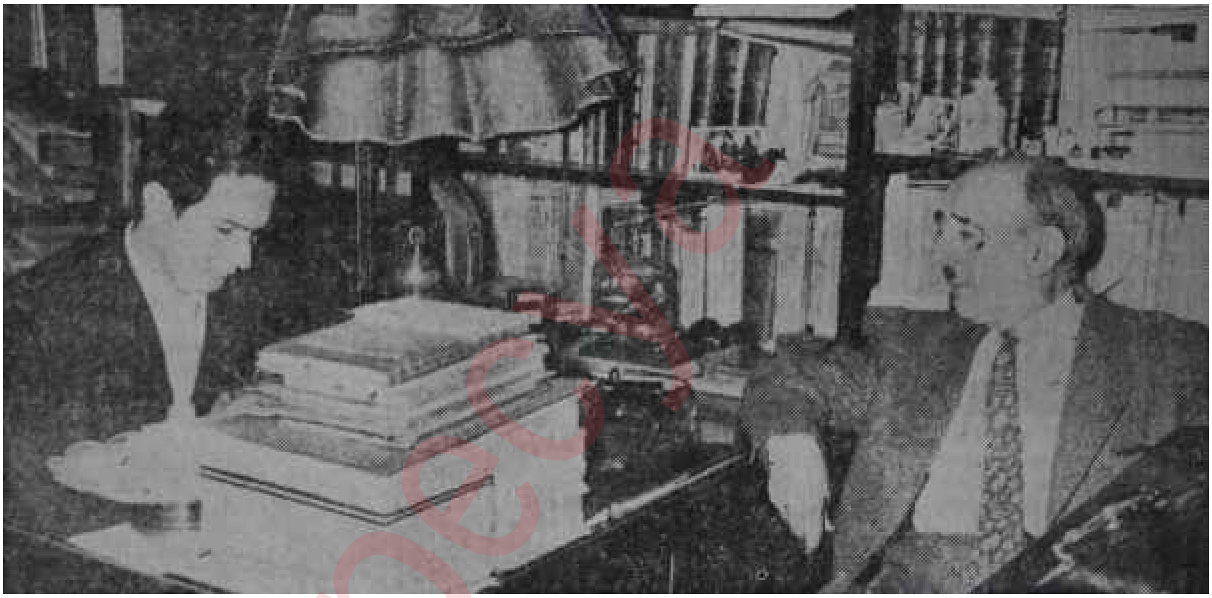
N e   B u l d u m !

dolayısıyla bütün bu gelişme, daha doğrusu değişme esnasında şahsen nasıl bir yol tuttuğum sorulabilir. Ben bir bakıma elimle kurduğum D. P. den 7 Eylül 1957 günü istifa ederek ayrıldım. Bu vaziyetimi hem Parti idaresine verdiğim İstifanamede yazdım, hem de matbuata bu mevzudaki fikirlerimi açıkladım. Aradan geçen yıllar haklı olduğumu ortaya koymuştur.

"4. Menderes Kabinesi programının hiçe sayılarak buna tamamiyle aykırı bir yol tutulması karşısında bir müddet intizarda kaldıktan ve ikaz vazifemi azami derecede yaptıktan sonra Hükümetten ayrılmış ve Genel idare Kurulu toplantılarına da iştirak etmemiştim. D. P. yi yaratan, 1946 - 50 arasında devam eden çetin bir hürriyet mücadelesinden sonra onu iktidara getiren ana fikirleri külliyen inkâr demek olan bu yanlış hareket hattının memleket ve Parti için doğurduğu büyük zararlar her gün biraz daha açık ve kat'i olarak kendini gösteriyordu. Bu acı hakikatlar muvacahesinde Parti ve Hükümet sevki idaresinde -umumi seçimlerden evvel- Parti, programına uygun bir takım esaslı değişiklikler yapılması ümidiyle sabırla bekledim. Bu ümit çok zayıf olmakla beraber yine bir ümitti. Fakat seçimlerin öne alınması hususunda bir kaç gün evvel alınan karar, parti ve hükümet sevki idaresinde en ufak bir tebeddüle dahi imkân kalmadığını katiyetle ortaya koydu. Bütün ana fikirlerine ve ruhuna daima sadık kaldığım programından ayrılmış ve eski hüviyetini tamamen kaybetmiş olan D.P. zihniyetiyle uyuşmak benim için imkânsız olduğu cihetle istifanamemi D. P. Genel İdare Kurala başkanlığına gönderdim. Teşekkülü ve başarıları uğruna hayatımın on yılından fazlasını sarf ettiğim D. P. nin ana fikirlerini Hürriyet ve Demokrasi prensiplerini bundan sonra da müstakil bir vatandaş olarak daima müdafaa edeceğimi söyledim. Geri cemiyetlere yakışan karanlık fikirlerin Türk vatanında asla hakim olamıyacağına kat'i imanım vardı. Çünkü Türk milletinin siyasi olgunluğuna ve sağ duyusuna inanıyordum.

"1950 den bugüne kadar memleketin geçirdiği siyasi hayat tahminlerimin yalnız doğruluğunu değil, Demokrat Partinin antidemokratik yolda nerelere kadar ilerlemek istidadında olduğunu da göstermiştir. Fakat türlü bakımlardan, bilhassa D. P. namına çok ümit kırıcı bu hâdiseler milletin siyasi olgunluğu hakkındaki kanaatimi sarsmamış, bilâkis kuvvetlendirmiştir. Her şeye rağmen önümüzdeki umumi seçimlerin Türkiyede Hürriyet ve Demokrasiyi yeniden ve şüphesiz, eskisinden daha köklü olarak kuracağına kaniim.

"Sizden inanmanızı isterim ki D. P. nin kuruluşunun ondördüncü yılında söylediğim bu sözler bir temenninin ifadesi değil, bir teşhisin açıklanmasıdır. Çok partili sistem içinde geçirdiğim ondört yıl bana milletin nabzını yoklamakta, hâdiseleri oldukları gibi görmekte, basit fakat mantıki neticeler çıkarmakta tecrübe kazandırmıştır. Memlekette esen havanın 1950 arifesinde esen havanın eşi olduğunu görmemek için kör olmak lâzımdır. Millet, belki o zamandan da şuurlu bir şekilde Hürriyet ve Demokrasinin aleyhtarı olduklarını ilân etmiş kimseleri başından uzaklaştırmanın kat'i kararı içindedir. Bu karar bir kere verildikten sonra onu önlemenin imkânsızlığı meydana çıkmıştır. Güçlükleri küçümsemek elbette ki doğru değildir. Ama 1950 de de güçlükler vardı ve bu millet onların hepsini yenmesini bildi.

Fuad Köprülü Kurtul Altuğa D.P. nin hikayesini anlatıyor
Geçmiş zaman olur ki, hayali cihan değer

C.H.P.

Avni Doğan
"Bir çatlak ses çıkıyor ama..."

Yürüyen arabalar

Geçen haftanın ortasında bir gün, Ankarada bir evde yemek sofrası öğleden sonra saat dörde kadar kurulu kaldı. Daha doğrusu bir kişilik takım sofradan kaldırılmadı. Evin diğer sakinleri ikiye doğru yemeklerini yediler, fakat ailenin reisi uzun müddet beklendi. Ev, İsmet İnönünün eviydi. 75 yaşındaki Muhalefet lideri o gün sofraya ancak dörtte oturabildi.

C. H. P. Genel Başkanı sabahleyin Partinin Karanfil sokaktaki gösterişli Genel Merkezine girdiğinde saat onbuçuğa geliyordu. İnönü evvelâ Mardinden gelmiş bulunan bir heyetle görüştü. Mardinliler kendisine iyi haberler verdiler. Gerçi her yerde olduğu gibi Mardinde de İktidar baskıyı arttırmıştı. Üstelik, gene her yerde olduğu gibi, artık tamamiyle fütursuz davranıyorlar, hiç bir şeyden çekinmiyorlardı. Partizanlığı aleniyete vurmuşlardı. Tazyik yapıyorlar, menfaat sağlıyorlar, taraf tutuyorlardı. Ama seçimleri bir defa daha ve bu sefer eskisinden de büyük farkla kaybedeceklerdi. Zira bütün İktidar tedbirlerine karşı halk kendi tedbirlerini, bir bakıma muafiyetini bulmuştu. Olduğundan başka türlü görünüyordu. Artık koyunun ak mı kara mı olduğu sandık başında belli olacaktı. İnönü, Mardinlilerin getirdikleri bu haberleri kahkahalarla dinledi. Fakat Mardinliler, başka bir haber daha getirdiler: İktidarın bütün silâhı partizanlıktan ibarettir, bir takım teşkilat mensupları komiteciliği zaferin sağlanması için kâfi sayıyordu. yoksa geçim sıkıntısı ve şikayet mevzuları azalmamış, çoğalmıştı ve durumun düzeltilmesi için küçük parhem seçimi kazanmak için fayda İnönü bu görüşmesini yakın mesai arkadaşlarına anlatırken "Ne tuhaf" dedi, "Demokratlar kendilerini halâ muhalefette sanıyorlar ve o metodlarla çalışmakta hem memleket için, hem seçimi kazanmak için fayda görüyorlar". Yakın mesai arkadaşları bu söz üzerine, devlet adamlarına kültürün ne kadar lüzumlu olduğunu belirttiler. İnönü, muzipçe bir gülümsemeyle mukabele etti. "Demek ümmi ve iptidai zihniyetle olmuyor" dedi. Hiç kimse gülmekten kendini alamadı.

Bardaktaki fırtına

İnönü o sabah Parti Genel Merkezine Merkez İdare Kurulu ve Meclis Grubu İdare Kurulunun müşterek toplantısına başkanlık etmek üzere davet olunmuştu. Toplantı bir gün evvel Grup Başkan vekili Avni Doğanın teşebbüsüyle tertiplenmişti. Seyahattan dönen Avni Doğan Otomobil Meselesinin doğurduğu tepkiyi nakletmiş, bir karar almak, bir hareket yapmak lüzumunu belirtmişti. Diğer taraftan bazı İstanbul gazetelerinin Ankara muhabirlerine "mahkûm gazetecileri kurtarmak için" bu Otomobil Meselesini parmaklarına dolamaları hususunda talimat verildiği yolunda bir haber Parti Merkezinin kulağına gelmişti. Bütün bunlar, Otomobil Meselesinin hasıraltı edilecek bir mesele olmadığı yolundaki kanaati kuvvetlendirmişti.

Hakikaten geçen hafta içinde bu işin aldığı ehemmiyet bir çok C. H. P. liyi şaşırttı. Demek, umumi efkâr bu derece hassastı! Hassasiyet sadece umumi efkâra has değildi. C.H.P. teşkilâtı da bir takım milletvekillerinin iz'ansızlıkları karşısında galeyana gelmişti. Bilhassa İstanbuldan ve İstanbulla birlikte Türkiyenin bir çok tarafından Genel Merkeze telgraflar, mesajlar yağıyor, meselenin Parti Meclisinde, icap ederse hususi surette toplantıya çağırılacak bir Kurultayda görüşülmesi isteniliyordu.

Bunun üzerine, Merkez İdare Kurula ile Grup İdare Kurulunun müşterek bir toplantı yapması ve bu toplantıya bizzat İsmet İnönünün başkanlık etmesi, otomobil meselesinin orada ele alınarak bir açıklamada bulunulması kararlaştırıldı. Genel Sekreter İsmail Rüştü Aksal -otomobil işinin 1 numaralı aleyhtarı- Genel Başkana telefon ederek vaziyeti bildirdi, liderin ertesi sabah saat 11 de Partiye gelmesini rica etti. İsmet İnönü talebi son derece müsait karşıladı.

İktidarın taktiği

Toplantı saat 11 de Genel Merkezin büyük salonunda başladı. C. H. P. nin en yüksek iki kademesini teşkil eden topluluklardan Merkez İdare Kurulu şu zevattan müteşekkildir: Aksal, Satır, Öztrak, Bayazıt, Melen, Alişiroğlu, Baykam, Paksüt,

C.H.P Genel Merkezi
Kâse-i fağfur

Güneş, Göle Otomobilden hoşlanan tek Merkez İdare Kurulu üyesidir- Feyzioğlu, Grup İdare Kurulunu teşkil edenler ise şunlardır: Çelikbaş, Doğan, Soyer, Sağıroğlu, Durakbaşa, Akan, Yalçın, Onat, Omay -Bedelsiz İthalâttan otomobil sahibidir-, Yurdabayrak, Özsever. Toplantı hemen hemen tam kadroyla idi. Mazeretleri dolayısıyla gelememiş olanlar rey haklarını arkadaşlarına devretmişler ve kendilerine tam selâhiyet vermişlerdi.

Toplantıda mesele izah olundu ve İktidarın taktiği belirtildi. Bu taktik öylesine basit ve açıktı ki bir çocuğun dahi anlamaması imkânsızdı. Zaten İktidar organlarının mevzuyla alâkalı neşriyatı her şeyi ortaya koymaya yetiyordu. Düşününüz ki Zafer ve Havadis bile, hatta Havadisin talihsiz yazarı -bir zamanların meşhuru- Va-Nû C. H. P. milletvekillerinin otomobil getirtmelerini tenkid etmişlerdi! Bu, kendi gözündeki merteği görmeden başkasının gözündeki çöpü tenkide kalkışmaktan başka bir şey değildi. Demokrat milletvekilleri, Halkçı meslekdaşlarına nazaran beş misli fazla otomobil getirtmişlerdi. Halkçılara kızanlar, Demokratlardan artık ümidi kesmiş ve memleketin menfaatini C. H. P. nin İktidara gelmesinde görenlerdi. Zira yirmi kadar Halkçı milletvekilinin bu hareketi ve Genel Merkezin onlara müsamaha göstermesi hayal kırıklığına yol açmış, bunun kötü bir başlangıç olduğu fikrini uyandırmıştı. Ama Zafere ve Havadise ne oluyordu? Yoksa onların da mı muharrirleri Demokratlardan ümidi kesmişler de, arabalarını C. H. P. yıldızına bağlamışlardı? Hadisenin başka türlü izahı yoktu.

Daha doğrusu vardı. İktidar, İnönünün dediği gibi kendisini hâlâ muhalefette sandığı için C. H. P. yi kötülemeyi seçimleri kazanmak için kâfi sanıyordu. Tabii bu arada milletin, hakiki selahı iktidardaki D. P. den beklediği hatırdan çıkıyordu. En yüksek Demokrat başlara nazaran umumi efkârın dikkat nazarı Muhalefetin kusurlarına çevrilirse halk reyini gene İktidara verirdi! Elbette ki bu ham bir hayaldi, iz'an sahibi -ve hususi kasıtsız- herkes aklında normal mukayeseyi yapıyor, D. P. yi C.H.P. ye tercihi rüyasında bile görmüyordu. Ama işte, bazı gazeteleri de bu işin üzerine hücum ettirmekle İktidarın kendilerini pek mahir sanan başları memleketteki havayı değiştirebileceklerini hayal ediyorlardı. Tabii aslında, -belki gafletten, belki dalâletten- bu oyuna gelen belirli gazetelerden başka esef mevzuu kimse yoktu.

Hüseyin Balık
Ağa düşen adam

Toplantının ilk faslında iktidarın bu taktikleri dikkatle incelendi. Demek ki bir mukabil taktiğe mutlaka ihtiyaç vardı.

Hayret uyandırıcı değişme

İsmet İnönü söz aldığında, Genel Başkanın Otomobil Meselesindeki tutumunun değişmiş olduğunu arkadaşları hayretle, fakat memnunlukla gördüler. Kendisine hadise başka türlü aksettirildiği için ve doğrusu istenilirse umumi efkârın tepkisini de hesaplayamamış bulunduğundan Genel Başkan işin başında müsamahalı bir vaziyet takınmıştı. Hadiseye, politik akislerinden ziyade kanuni ve hukuki taraflarından bakıyor, üstelik -kendi meşhur tabiriyle- "eldeki kumaş" mevzuunda da fazla hayale kapılmadığından bir takım kimselerin önlerine açılan fırsatlardan faydalanmalarını mübalağa etmiyordu. Fakat aradan geçen zaman, dış hayata açık bir penceresi bulunan lideri uyarmıştı. Bu, siyaset hayatımızda adeta inanılmaz bir hâdiseydi. İyi niyetli Basının, C. H. P. nin küçük teşkilât kademelerinin, nihayet inandığı mesai arkadaşlarının tepkisi kudretli Genel Başkanın gözlerini açmaya ve hâdiseye olduğu gibi bakmasını sağlamaya yetmişti. İsmet İnönü geçen hafta içinde sadece otomobil sevdalılarına kızgınlığını belli etmekle kalmadı, iki kurulun müşterek toplantısında da bir vaziyet almanın lüzumunu açıkça ifade etti.

Böylece, geçen haftanın ortasındaki gün iki büyük partiye hakim olan iki zihniyetin arasındaki farkı kendisini pek parlak şekilde belli etti. Bu partilerin birini idare edenler umumi efkârın tepkisi karşısında boyun eğmeyi zaaf alameti, diğerini idare edenler ise basiret sayıyorlardı. Nitekim o toplantıda, Otomobil Meselesi birdenbire bambaşka bir şekil aldı ve C.H.P. nin millet ümidini sarsmaya hakkı bulunmadığı tezi başarı kazandı.

Haksızlıktan korku

İsmet İnönün tutumu belli olduğunda, toplantıya iştirak edenlerin büyük ekseriyeti D. P. başlarını zihinlerinden geçirerek "Gene ayaklarına dolaştı" diye düşünmekten kendilerini alamadılar. Umumi efkâr otomobil işinin aleyhindeydi, Teşkilât otomobil işinin aleyhindeydi, Genel Başkan otomobil işinin aleyhindeydi, Lider takımı otomobil işinin zaten aleyhindeydi. Mesele kalmamıştı, bu işe son verilecekti. Ancak, meselenin başında gerekli hassasiyet gösterilmediğinden ve ikaz vazifesi yapılmadığından en iyi niyetlerle -İbrahim Saffet Omay gibi- kendi teşkilâtının hakikaten izhar ettiği arzuya uyarak otomobil getirenleri alenen takbih etmek haksızlık olurdu. Müşterek Kurul, milletvekillerinin artık Bedelsiz İthalât yoluna başvurmamaları gerektiği hususunu ihtiyatlı bir lisanla ve tavsiye şekli altında ilân etmeyi daha uygun buldu. Gerçi, bir müeyyide bahis mevzuu edilmiyordu, ama toplantıya katılan herkes gayet iyi biliyordu ki böyle hallerde Teşkilâtın reaksiyonu müeyyidelerin en kuvvetlisidir ve Teşkilât hakikaten hayatiyetini ispat etmiştir. Nitekim, o gün saat dörde kadar süren müzakereler sonunda bu karar -ancak iyi kaleme alınmamış bir tebliğ halinde- açıklandı.

"Teşkilât emrinde"

Karar, Parti içinde sevinçle karşılandı. Tebliğde bir takım mânasız lâfların bulunması gerçi "arkadaşlarını kurtarmak" sevdasına kapılmış görünen saf veya fazla kurnaz bazı gazetecilerin hususi kampanyasının devamına yol açtı ama bu haftanın başında cereyan eden hâdiseler işin iç yüzünü kısa zamanda ortaya koydu. En hafifinden bir iz'ansızlık neticesi Bedelsiz İthalât yoluna sapmış milletvekillerinden bir kısmı otomobillerinin Parti emrinde olduğunu açıkca ilân ettiler. Zaten Merkez İdare Kurulu üyesi Kemali Bayazıt güzel bir formül bulmuş ve otomobille milletvekillerine teklif etmişti. Bunlar arabaları, Parti hizmetine vermek için getirdiklerini söylemiyorlar mıydı? Mükemmeli Bundan sonra

O T O M O B İ L

ANKARA milletvekili Selim Soleyin Bu konudaki açıklaması. Akis'in geçen sayısında, bedelsiz idhal yolu ile otomobil getiren bazı mebuslar arasında benim de ismimden ve fakat yanlış şekilde bahsedilmiş ve lüks ve son model bir otomobil resmi konarak (Ankara milletvekili Selim Soley'in şahane Mercedes'i) ibaresi konarak o otomobilin bana aidiyeti iddia olunmuştur.

Bu sebeple aşağıdaki açıklamayı yapmak lüzumunu hissettim:

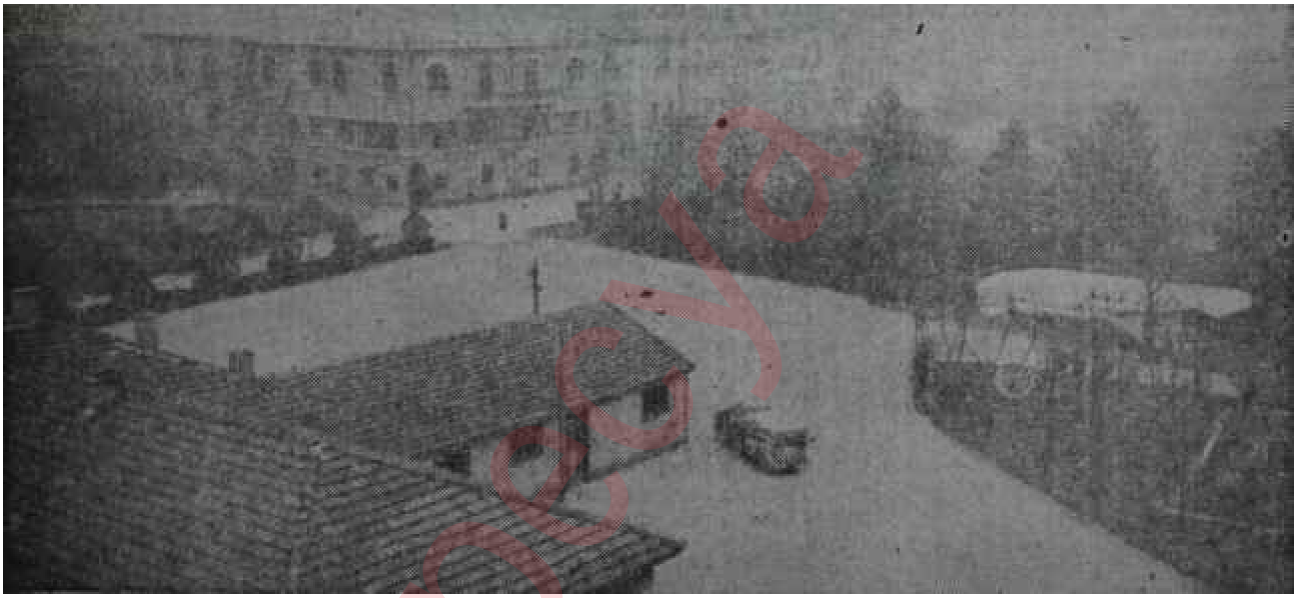
Yurd dışında emlakimiz vardır. Kiralarını son senelerde yurda getirtmek imkânı kalmayınca bundan bir yıl önce Maliye vekâletine müracaat ederek bir otomobil getirme için müsade istedim, ki o tarihlerde hehüz (bedelsiz idhal) diye bir şey yoktu.

Vekâletin talebi üzerine gerekli vesikaları da takdim ettim. Ve oto idhali kotalara girince ben de bir araba getirdim. Ancak benim getirdiğim araba 956 modeli, çok kullanılmış ve piyasanın en küçük tipidir. Bunun da parasını yukarda işaret ettiğim üzere esasen dışarda mevcut paramdan verdim. Resmini koyduğunuz (Şahane araba) nın benimle alakası yoktur, ya bilerek yalan veya bilmiyerek yanlış yazılmıştır.

Fakat maalesef bu arabayı da - Ankara - İstanbul yolanda geçirdiğim bir trafik kazası sonunda hasar gördüğü için- maliyetinden çok aşağı bir bedelle elden çıkarmak zorunda kaldım.

Görülüyor ki, otomobilim bedelsiz ithalden çok servet transferi yolu ile getirilmiştir. Keyfiyet bundan ibaret olup, bunun dışındaki yazı ve resimlerin hakikatla hiç bir alâkası bulunmadığını muhterem efkârı umumiyeye arz eder ve AKİS'İN yanlış haberini tavzih eylerim. 30 - XII - 1959

Ankara Mebusu
Selim Soley

B.M.M. bahçesinde milletvekilleri için yeni yapılan oto-park
4800'ler

Partiye ne zaman araba lâzım olsa bunlara baş vurulur ve otomobillerinden istifade edilirdi. Bilhassa bunların mensubu bulunduğu mahalli teşkilâtların İhtiyaçları böyle karşılanırdı.

İşin hoş tarafı, insanın elle dokunmaya kıyamayacağı Mercedes'lerin sahipleri pabucun pahalı olduğunu görünce bu fikri süratle benimsediler. Pabucun pahalı olması Demokrasi rejiminin bir neticesiydi ve milletvekillerinin tutumlarını bu hakikate göre ayarlamaları kendilerine ancak şeref veriyordu. Karşı tarafın, mensupları tenkidlere omuz silkerken, C. H. P. liler yüreklerinde hayatiyet sahibi C. H. P. teşkilâtının korkusunu duyuyor ve tedbir alıyorlardı. Bu fark, aslında pek az kimsenin gözünden kaçtı. Bütün memlekette tenkidler alabildiğine sürerken D. P. Grubundan veya D. P. liderlerinden hiç kimsenin çıkıp ta "Efendiler, biz de kendimize bir çeki düzen verelim" dememesi ise büsbütün alâka uyandırdı. Adeta bizzat D. P. "gidici" olduğunu kabul etmiş, mukadderata boyun eğmişti.

Bu haftanın başında otomobilli milletvekillerinden ikisi, Malatya milletvekili Sürenkök ile Ankara milletvekili Tez Genel Merkeze müracaat ederek İnönünün seyahati dolayısıyla Ankaradan Bursaya gidecek partililerin emrinde kendi otomobillerinin bulunduğunu bildirdiler. İbrahim Saffet Omay ile Fuad Börekçi zaten Ankara teşkilâtına bu yolda haber salmışlardı. Onları daha başkalarının takibi, Teşkilâtın paparaya hazır bulunduğunu bilenleri şaşırtmadı.

Böylece hâdise, sadece tatlıya bağlanmış olmadı. Aynı zamanda iki

parti arasındaki farkı, samimi surette hadiseleri görmeye niyetli kimselerin gözleri önüne sermek gibi bir de vazife ifa etti. Elbette ki milletin nabzının daha iyi yoklanması, hâdisenin tepkilerinin daha evvelden görülmesi ve huzursuzluğa hiç yol açılmaması iyi olurdu. Ama bir hata yapıldığı anlaşılır anlaşılmaz bilhassa Teşkilâtın galeyana gelmesi ve en mühimi, sözünü geçirip Ankaradakilerin gözünü açması C. H. P. için başarılı bir imtihan oldu.

Nitekim, öğle yemeğine saat dörtte geldiği günün akşamı Muhalefet lideri İsmet İnönü İstanbula gitmek üzere Ankara garından trene binerken yanına sokulan bir gazeteci Otomobil Meselesi hakkında fikrini sordu. İnönü gülümsedi:

"— Otomobil Meselesine ne olmuş!. Onlardan da getirtmişler, bizden de.. Biz artık getirtmeyeceğiz, onlar daha çok getirtecekler. İşte, iki partinin farkı!"

İnönünün neşesi, haftanın sonunda İstanbulda kendisine kökü D. P. li "Transfer kıymet"lerden Hüseyin Balıkın C. H. P. den ayrıldığı bildirildiğinde de kaybolmadı. Sadece, Balıka karşı bir sempati beslenmiş olduğundan dolayı kendisine acıdı. Yoksa, bu bir sürpriz değildi. Artık tek ümidi, tıpkı Muhalefet yıllarında olduğu gibi C. H. P. yi -bu sefer, İktidarda olmanın verdiği kolaylıklardan da faydalanarak- kötülemekten ibaret kalmış bulunan D. P. nin bir takım hazırlıkları olduğunu zaten haber almıştı. Balıkın bu ağa kapılmış olması üzücüydü. O kadar!

Kıbrıs

Malihülya

Geçenlerde bir gün, Kıbrısta çıkan Halkın Sesi gazetesinin okuyucuları hayretle duraladılar. Gazetede "Cumhurreisimize büyük tezahürat yapıldı", "Cumhurreisimiz filânca köyü ziyaret etti" gibi başlıklar vardı. Halkın Sesi gazetesinin sahibi Dr. Fazıl Küçükün, kara sakallı papaz Makariosun artık 1 numaralı müdafii olduğu gerçi biliniyordu ama, gene de bir Türk gazetesinin papazı böylesine propaganda etmesini anlamak zordu. Hakikaten Başpiskopos cenaplarını temsili Mehmetçikler ve Türk bayrağına sarılı genç kızlarla sarmaş dolaş tahayyül ettiren haberler bir garabet taşıyordu. Garabet şuydu: Halkın Sesi "Cumhurbaşkanı" diye Dr. Fazıl Küçükü kastediyordu! Adada yapılacak Temsilciler Meclisi ve Türk Cemaati Meclisi seçimlerinde kendi istemediği kimselerin -bırakın seçilmesini- aday bile olmamasını sağlamak için tek parti metodlarının en ustacalarına başvurmakla meşgul olan Kıbrıs Türk Partisi lideri ve müstakbel Kıbrıs Cumhuriyetinin seçimsiz seçilmiş ilk Cumhurbaşkanı yardımcısı demek protokolü unutacak kadar hayal içindeydi. Dr. Küçük yıllarca "Taksim! Taksim!" diye İstanbuldaki Taksim meydanı dahil, her yerde bağırmıştı. Sonra, Taksimden vaz geçmişti

Parlak şiirler

Fakat Halkın Sesi gazetesinin Dr. Fazıl Küçükle alâkalı neşriyatı bundan ibaret kalmadı. sevgili patronu hakkında kaleme alınmış şiirlerden de örnekler vermeye koyuldu. Bunların bir tanesi "Sevgili Cumhurreisimize" başlığını taşıyordu. Gazetenin bildirdiğine göre Kandulu bir genç kız tarafından yazılmış ve üstadın 20 Aralık 1959 günkü ziyareti esnasında okumuştu. Şiir şuydu:

Derin bir uykuya daldık,
81 yıl esir kaldık,
Senin sesinle uyandık,
Yaşa baştacımız, yaşa!

Çok uğraştan çok yoruldun,
Sesimizi sen duyurdun,
Hakkımızı sen korudun,
Yaşa, baştacımız yaşa,

Ün saldın dağa taşa,
Bütün cihan baştan başa
Şaştı kaldı bu savaşa,
Yaşa ünlü lider, yaşa!

Türklük seni baş biliyor,
Nurlu izinde yürüyor,
Her yandan bir sese geliyor,
Yaşa ulu önder, yaşa!

İşten güçten hep vazgeçtin,
Yurda hizmet yolu seçtin,
Bize parlak ufuk açtın,
Gözbebeğimiz bin yaşa!

Biz hep biriz beraberiz,
Yolumuz gösterdiğin iz,
Ölsek te bundan dönmeyiz,
Yaşa Küçük, binler yaşa!

Bu birliği hep sen kurdun.
Acımızı sen duyurdun,
Haksızlığa karşı durdun,
Yaşa Dr. Küçük, yaşa!

Çok defalar gittin geldin,
Üstümüze kanat gerdin,
Bu vatana hürlük verdin,
Yaşa kurtarıcı, yaşa!

Sahte dostumuzdur deyen,
Yabancıya boyun eğen,
Bizlerden değildir deyen,
Ulu başkan binler yaşa!

Başımızda kalacaksın,
Bize rehber olacaksın,
Kem gözlere dolacaksın,
Gözbebeğimiz bin yaşa!

İkinci Atatürk!

Gazete, işi âdet edinerek geçen hafta içinde bu parlak edebiyattan örnekler vermekte devam etti. "Hür Kıbrısın Ağzından" başlıklı şiirde Dr. Küçük gene göklere çıkarılıyor, "Vatan millet minnettardır sana, minnet çok derin" deniliyordu. Böylece, Türkiyeden sonra Kıbrıs da liderine "borçlu" vaziyete giriyordu!

Şiirlerle Halkın Sesinin güttüğü gaye derhal anlaşıldı. Kendisine has Demokrasi anlayışı içinde bir tek parti sistemini Türk Cemaatinin bünyesine yerleştirmeye çalışan Dr. Küçük, dünyanın en büyük dikta törlüğünde bile şahıslara tapınma usullerinin yıkıldığı bir devrede kendisini yarı-ilâh mertebesine yükseltiyordu. Bazı kimseler gülümseyerek, Dr. Küçükün Türkiye radyolarım dinlediği için tesir altında kaldığını ileri sürmekten kendilerini alamadılar. Nitekim yine 20 Aralık günü Leymosunda, Dr. Küçükün kasabayı ziyareti vesilesiyle 19 Mayıs Lisesi Müdürü şunları buyurdu:

"— Mustafa Kemalin etrafında toplanmasaydık, İstiklâl Savaşı Destanını tarihe hediye edebilir miydik? Kıbrıs Türkleri Dr. Küçükün etrafında toplanmasaydı, bugünkü manzarayı da göremezdik."

Öyle görülüyor ki "İkinci Mustafa Kemal'den sonra Dr. Küçükün "Üçüncü Fatih" payesini -sahibi bulunduğu Türk Sesi gazetesinden- alması hiç kimseyi şaşırtmıyacaktır.

Halkın Sesi

Halkın Sesi gazetesinin başlığı
Bir put doğuyor

Röportaj

B e d i ü z z a m a n a

Sene 1957. Kış ayları, lspartada dondurucu bir soğuk var. Güneş ya batmış, ya batmak üzere. Şehrin iç mahallelerinden birinde, bir evin kapını önünde iki kişi duruyor. Biri uzun boylu, gözlüklü, öteki daha kısa boylu ve telaşlı. Kapıyı çalmadan önce dönüyor ve soruyor: "Üniversite talebesisiniz, değil mi? Nur almaya geldiniz?" Uzun boylu olanı, tasdik makamında başını sallıyor. Telaşlısı ilâve ediyor: "Çünkü üstad, kendisine yalan söylendi mi derhal anlar. Öyle bir kudrete, öyle bir bilgiye, nura sahiptir ki hiç kimse kendisinden hakikati gizleyemez. Nasıl, evinden çıkmıyor göründüğü halde aynı zamanda yetmişiki camide birden ibadetini yapıyorsa, aynı şekilde insanların kalbine nüfuz etmeye muktedirdir". Muhatabının hafifçe titrediği göze çarpıyor. Her halde, havanın soğukluğu neticesi Tabii, tabii!" diyor.

Açılan kapıdan içeri giriyorlar. Ortalıkta bir takım kimseler dolaşıyor. Onlar da iki ahbaba sualler soruyorlar. Ziyaret maksatları nedir? Nereden gelmişlerdir? Kimlerdir? Kim tarafından gönderilmişlerdir? Suallere kısa boylu olanı cevap veriyor. Misafirler bir odaya sokuluyorlar. Oda son derece pis, bakımsız, perişan bir odadır. Kenarda tek kişilik bir demir karyola durmaktadır. Yatakta başında poşusu, üzerinde pamuklu bir hırka bir ihtiyar yatmaktadır. Oda pistir, bakımsızdır; ama bir huşu havası hakim bulunmaktadır. Uzun boylu misafir, ihtiyarın eline saldırıyor, hürmetle öpüp başına koyuyor. Sonra, kendisini tanıtıyor: Üniversite talebesidir, Nurundan nur almaya gelmiştir. Öyle müeddep, öyle hayran bir duruşu vardır ki.. Yataktaki ihtiyarın, ziyaretçiye kanı kaynadığı anlaşılıyor. Önce yanındakilerden biri vasıtasıyla müteakiben bizzat -inanılmaz lütuf!- delikanlıya hitap ediyor. Üniversiteli olduğunu anlamıştır, kendisini "İçeriye girer girmez" tanımıştır. Beğenmiştir de.. Talebeliğe kabul etmektedir. Eğiliyor ve genç adamı yanaklarından, gözlerinden öpüyor. Saçlarını okşuyor. Söylüyor ki istediği tek şey Nurculuğun bu memlekette yayılmasıdır. Son zamanlarda çok hasta olmuştur. Sesi iyi çıkmamakta, kulakları ağır işitmektedir. Eğer gençlik Nurculuğu benimserse gözleri açık gitmeyecektir.

Dehşet salan bir adam

Gözlüklü ziyaretçi ihtiyarın tekrar eline sarılıyor, bu sefer eteğini de öpüyor. Huzurdan, geri geri yürüyerek ve ihtiyarın gözlerinde bir ışığın yandığını sezerek ayrılıyor. Kapının önü, gene kalabalıktır.

Tek kişilik demir karyolada yatan "kendisine yalan söylendi mi derhal anlayan, kendisinden hakikat hiç kimse tarafından gizlenemeyen, evinden çıkmıyor göründüğü halde yetmiş iki camide birden ibadetini yapan, kudret sahibi, bilgi sahibi, nur sahibi" meşhur Bediüzzamandır. Elini öpen genç ise.. AKİS muhabiri **İlhami Soysal!**

Hayatının en alaka uyandırıcı röportajını yapan İlhami Soysal o tarihte, Ankaraya döndüğünde, macerasının hikayesini AKİS'te tafsilatıyla anlatmıştır (Bk. AKİS, S. 189.) İlhami Soysal, sadece Ispartaya değil, bütün havalisine ilk adıyla Kürt Saidin, ikinci adıyla Said-i Kürdinin, İstanbula Fatih camiine gelip vaıza başladığında aldığı isimle Said-i Kürsinin, nurlandığında kendisine yakıştırdığı etiketle Said-i Nursinin saldığı dehşeti hâla gülümsiyerek hatırlar. Ankaradan mototrenle Dinara gittiğinde maneviyatını ilk kıran AKİS'in Dinar muhabiri olmuştur. İlhami Soysal "Bediüzzaman" deyince muhabir "aman" demiştir, "şayet benim bu memlekette kalmamı isterseniz, benim yanımda onun hakkında kimseye bir şey söylemeyin."

İlhami Soysal
Nurlandı

Akşam, Dinarın en büyük, lokantalarından birine gidilmiştir. Masada iki hakim, bir avukat, bir de öğretmen vardır. Yenilip içildikten, türlü mevzular üzerinde söz edildikten sonra Soysal sözü Bediüzzamana getirmiştir. Bediüzzaman adı edildiğinde masanın üzerine sanki bir bomba düşmüştür. Masadakiler, artık dut yemiş bülbüldür. Gözler dehşetle açılmıştır. Herkes önündeki tabağa bakmaktadır. Yemek, bu bahse bir daha dönülmeksizin, sıkıntılı bir hava içinde sona ermiştir.

İlhami Soysal ertesi sabah Ispartaya geçmiştir. Yanında AKİS'in Ispartayı da çok iyi bilen Dinar muhabiri vardır. Muhalefet partileri ileri gelenleri, son seçimlerin talihsiz adayları ziyaret edilmiştir. Fakat görülmüştür ki içlerinde en aydın ve mücadeleci geçinenler dahi Said-i Nursi dendi mi kâğıt gibi olmaktadır. C.H.P. adayı bir avukatın yazıhanesinde avukatı konuşturabilmek için saatlerce dil dökülmüştür. Avukat aday, yazıhanenin kapılarını kapattırmak, perdelerini çektirmek gibi türlü tedbirler aldıktan sonra ancak söze başlıyabilmiştir. Dediği tek şey, korkmakta olduğudur. "Peki neden?" Kırk yaşlarındaki avukat bu suale: "Bilmiyorum" cevabını vermektedir. Bilmemektedir, ama korkmakta, hiç değilse çekinmektedir. C. H. P. liler gibi Hür. P. li adaylar da aynı endişeyi izhar etmektedirler. Said-i Nursi Isparta ve havalisinde bir heyula olmuştur. Adı ağızlara sadece "efendi hazretleri" diye alınmakta ve kendisinden bariz bir ürperti içinde bahsedilmektedir.

İlhami Soysal kısa zamanda öğrenmişti ki Said-i Nursinin herhangi bir geliri yoktur. Ama Ispartada biri yazlık, biri kışlık iki evi vardır. Bu evlerde en azından onar, onbeşer Nur talebesi ikamet etmektedir. Bunlar burada yemekte, burada içmektedirler. Said-i Nursinin kâtipleri vardır. Bediüzzaman şahsen elini kaleme kağıda sürmemektedir. Ağzından her çıkan katipleri tarafından kaleme alınmaktadır. İktidar ileri gelenle-

B i r   O y u n !

rinden kendisinin elini öpmeye gelenler vardır. Kitaplarının basımında eski Isparta milletvekillerinden Tahsin Tola büyük gayret göstermektedir. Nursinin, sıhhati iyi olduğu günlerde gittiği Ulu Caminin önünde her cuma adeta bir büyük merasim yapılmaktadır. Eteğini öpmek için bazı Ispartalılar cami önünde saf bağlamaktadırlar. Ta Erzurumdan, Karstan, Vandan, Elazığdan huzura kabul edilmek için gelenler vardır. Pek çok kimse türlü zahmetleri ihtiyar ettikleri halde huzura alınmamaktadırlar. Ispartada Said-i Nursinin evi bir büyük ziyaretgahtır...

Ispartada hep bunları dinledikten sonra İlhami Soysal ısrarla Said-i Nursiyi görmek istemiştir. Bunun için çareler aramıştır. Konuştuğu aydınlar kendisini bundan vaz geçirmeğe çalışmışlardır. Ama o vazgeçmemiş, uğraşmıştır. Nur talebeleri bulmuştur. Onlara kendisini Ankaradan Üstadın nurundan nur almaya gelmiş bir üniversite talebesi olarak tanıtmıştır. Gazeteci kademeli olarak belki on kişinin sorgu ve sualine muhatap olduktan sonra huzura kabul edileceğini öğrenmiştir.

İşte, meşhur mülakat böyle yapılmıştır.

Günün Adamı

Geçen hafta boyunca bütün Türk Basınını peşinde koşturan Said-i Nursi, Said-i Kürsi, Said-i Kürdi ve en doğrusu Kürt Said bu adamdır. Kürt Said, bundan kısa bir müddet evvel yazıp bazı kudret sahiplerine gönderdiği bir mektupla günün adamı olmuştur. Kürt Said halen son derece yaşlı ve bitap olduğundan başkaları tarafından idare edilmektedir. Bu bakımdan, mektubun da altında başka ellerin bulunduğunda zerrece şüphe yoktur. Mektup, Kürt Saidin "Nur talebesi" İlhami Soysal tarafından ele geçirilmiş ve hemen tam metin halinde genç gazetecinin halen mensubu olduğu Milliyette yayınlanmıştır.

Bu mektubunda Bediüzzaman son derece mühim bazı hususlardan bahsetmektedir. Mesela mektubun bir yerinde demektedir ki: "Bu memlekette benim 600 bin müridim var. Bunların cesur nur talebeleri oldukları mahkeme zabıtlarına dahi geçerek tevsik edilmiştir". Gene bu mektubunda Bediüzzaman demektedir ki: "Emniyet Müdürü ve bin Müddeiumuminin temin edemiyeceği asayişi Kur'anın kanunu esasi ile bütün Anadolu ve vilâyat-ı şarkiyyede ben temin ediyorum. Risale-i Nurun beşyüzbin nüshası komünistliği susturduğu gibi, asayişi temin ettiğine de bir delildir."

Aynı mektubunda Bediüzzaman "Mademki Demokratın bir büyük kuvvete ihtiyacı vardır" demekte ve devam etmektedir: "Başında İslamiyete ciddi taraftar Dahiliye Vekili Namık Gedik, İslamiyetin kahramanı Adnan bey, Tevfik İleri gibi mühim zatlar bulunan bu partiye, bir mühim hakikati söylemek isterim". Kürt Saidin söylemek istediği mühim hakikat şudur: Ayasofya müzesi, içindeki müzahferattan temizlenip yeniden cami haline getirilmelidir. Bu sadece âlem-i islamı değil, bir kısım hristiyan devletlerini de memnun edecektir. Bediüzzaman, mektubunun alt tarafında kendisini ve kitabını bir hayli methettikten sonra sözü şuraya getirmektedir: Ben bu memlekette 600 bin müridi olan çok kuvvetli bir adamım. Şimdiye kadar da Demokrat Partinin çok iyiliğini gördüm. Muhtemel bir seçimde onları tutarım ama, Ayasofya müze halinden çıkarılmalı, içindeki antika denen pislik ve süprüntüler atılmalı, burası cami haline getirilmelidir!

Bediüzzaman Saidi Nursi
Efendi hazretleri atladı!

İş aleniyete vurulunca...

Şimdiye kadar Kürd Saidin yardımlarını, iş aleniyete vurulduğu için kabulde bir mahzur görmiyenler -Tevfik İleri ve Celal Yardımcı Üstadın elini öpmüşlerdir- Nurcular bu şekilde gösterilere kalkışınca kaşlarını çatmak zorunda kaldılar. Hakikaten Kürt Saidin ismi altında hareket edenler bu neviden mektupları yazabilecekleri vasata kavuştukları kanaatini fiilen ortaya vurunca galeyana gelen Türk umumi efkârını tatminin bir tek çaresi vardı: Vaziyet almak. Gerçi "vaziyet almak" son derece ihtiyatlı şekilde yapılmaktadır, Kürt Saidin kırılmamasına azami dikkat gösterilmektedir. Fakat inkılâplarımız ve memleketimizin bütünlüğü mevzuunda daima hassas Basın, meselenin peşine düşmüştür. Bunun, Kurt Said taraftarlarının cesaretini kıracağından zerrece şüphe yoktur. Zaten bunlar, hava müsait görününce harekete geçen cüretkârlardır.

B A S I N

Gazeteciler

İçeriye biri daha!
(Kapaktaki gazeteci)

Geçen hafta içinde bir gün, Başbakan Adnan Menderese Amerikadan bir zarf geldi. Zarfın üstünde Springfield III damgası vardı. Hususi kalemde zarf açıldığında, içinden bir pul çıktı. Bu, dört sentlik bir Amerikan puluydu. Hediyeyi tetkik edenler gülmekten kendilerini alamadılar. Pulun üst yarısında kamış kalem tutan bir el, alt yarısında ilk baskı makinelerinden birinin resmi görünüyordu. Tepede ise "Freedom of the Press=Basın Hürriyeti" ibaresi vardı. Pul, Basın Hürriyetini tebcil için Amerika Birleşik Devletleri hükümeti tarafından çıkarılmıştı. Doğrusu, Başbakan Menderese bundan daha mükemmel bir yılbaşı hediyesi bulmak zordu. Öyle ya, Amerikada Demokrasi prensiplerinin temeli addedilen Basın Hürriyeti elbette Türkiyede de aynı mevkie lâyıktı. Türkiyede en mesul ağızlar sık sık Amerika ile aynı hürriyet ve ideallerin peşinde olduklarını tekrar etmiyorlar mıydı? Üstelik bu sözler daha çok, büyük Demokrasileri ziyaretlerde, o memleketler umumi efkarı önünde tekrarlanmıyor muydu? Nitekim Başbakan da son Amerika seyahatinde, muhtelif konuşmaları sırasında Demokrasi ve Hürriyetler rejimine bağlılığımızı tekrar fırsatını kaçırmamıştı. Bu sebeple, pulu gönderenler, 1960 yılının Türkiyede basın yılı olduğu düşüncesiyle zarif bir hatırlatma yapmışlardı.

Bununla beraber son haftalarda Menderese böyle bir hatırlatma yapmak lüzumsuzdu. Zira Başbakan, Basın Hürriyeti ile değilse bile basın mensuplarıyla zaten yakından alâkadardı. Menderesin alâka ve lütfûna mazhar olan gazeteciler listesinin en başında ise bu hafta Şahap Balcıoğlu geliyordu.

Onaltı ay

Şahap Balcıoğlu geçen haftanın ortalarında bir gece Pangaltıdaki klüp lokantasında, eski yılın son anlarını içki kadehi içinde boğmaya çalışırken ufak bir hesap yaptı. İnce siyah bıyıklı, siyah saçlı, sinema yıldızlarından Robert Taylor'u andıran genç bir adamdı. Amerikalı muharrir Pulliam'ın yazısını mesul müdürü bulunduğu "Kim" dergisinde neşrettiği için 16 aya mahkûm olmuştu. Demekki 1960 yılının tamamını taş duvarlar arasında yaşayacak ve 1961 in dört ayı geçtikten sonra hürriyetine kavuşabilecekti. O akşam biraz hüzünlü -aslında neşeli bir mizacı vardır- olduğu belliydi. Karısı Necla Balcıoğlu ile başbaşa bir yılbaşı kutlamak için, sık sık devam ettiği bu lokantayı tercih etmişti. Fakat diğer müşteriler genç gazeteciyi tanıyarak yakınlık gösterdiler. 16 ayı omuzlarında taşıyan mahkûm bu vesileyle amme efkârının gazetecilere verilen cezaları hangi duygularla karşıladıklarını müşahade etmek fırsatını elde etti. Genç karı - koca masalarının etrafını bir sevgi halesiyle çevrilmiş buldular. Bu arada Necla Balcıoğlu kocasına, aldığı yeni yıl hediyesini verdi. Bu kalın, gri-siyah, ekose bir gömlekti. Şahap Balcıoğlu -hapishanenin rutubetli taş duvarlarını düşünerek- kendisini soğuktan koruyabilecek bu hediye için karısına teşekkür etti. Saat 12 de birbirlerine mesut yeni yıllar dileyen genç çiftin gözleri hafifçe nemlenmişti.

Hürriyet pulu
Tükür, tükür kullan!

İki akşam sonra Kim dergisi mensupları hapishaneye girecek mesul müdürleri şerefine meşhur Tomanın meyhanesinde bir ziyafet tertip ettiler. Bir masa etrafına toplanan bu neşeli grubun içinde davetli olarak İlhami Sancar, Avukat Cahid Türel, Adnan Veli de vardı. O akşam Tomada bütün neşesini bulan Şahap Balcıoğlu hayatın 16 aydan ibaret olmadığına büsbütün inanmış görünüyordu. Masalar oldukça kalabalıktı. Bir başka masada Cumhuriyetin Ankara mümessili Ecvet Güresin Ankaralı iki V. C. li gazete sahibi Vedat Refioğlu ve Gazanfer Kunt ile beraber oturuyordu. Daha ötede Nigâr Uluerer bulunuyordu. Bir kaç saat sonra 1957 güzellik kraliçelerinden Sunay Uslu ile kardeşi sinema güzeli Nuray Uslu da lokantaya geldiler. Nigâr Uluerer Balcıoğlu şerefine şarkılar söyledi. Bunların içinde en çok alkışlanan "Kızım seni İsmete vereyim mi" mısraı tekrarlanan şarkı oldu. Gazetecilerde neşe son haddini bulmuştu. 16 ay gerçi uzun ve ıstıraplı bir devre idi ama, İstikbal karanlık görünmüyordu. Şahap Balcıoğlu ise bu ümit verici istikbal için hapishaneye gözünü kırpmadan girebilecek karakterde bir insandı. Aslında hapishanedeki her gazeteci, hürriyetsizlik rejiminin, dört duvar arasına yolladığı birer elçi idi. Ama mücadele lüzumluydu, mücadele edilecekti. Mademki verilmiyordu, alınacaktı. İnanılan fikirler uğruna fedakârlık etmenin neşesi bütün davetlilerin gönüllerini bir anda doldurdu. Hatta bir ara gazeteciler horan teptiler; başı Emil Galip tutuyordu.

Başbakan Gazeteciler cemiyeti idare heyeti ile birlikte
"Suyu"u "Vuku"undan beter!

Sonra hep bir ağızdan "Mapushane çeşmesi" söylendi. Bunu Şahapla güzellik kraliçesi Sunay Uslunun karşılıklı oyunları ve "Pulliam olmaz olasın" şarkısı takip etti. Davetliler dağıldığı zaman vakit gece yarısını geçmiş, yeni bir gün başlamıştı. Şahap Balcıoğlunu hapishaneye yaklaştıran yeni bir gün...

Kapaktaki gazeteci

Şahap Balcıoğlu 1923 yılında İstanbulda doğmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı memurlarından Süleyman Vasfi beyin oğludur. Baba tarafından Tuncelili, ana tarafından Rumelili olan Şahabın kendisinden küçük bir, büyük üç kardeşi vardır. Küçük kardeşi tanınmış karikatürist Semih Balcıoğludur.

Şahap Balcıoğlu ilk, orta ve lise tahsilini Galatasarayda tamamladı. 1941 yılında Edebiyat Fakültesine girdi, fakat bir yıl sonra babasının ölümü üzerine ayrılmak mecburiyetinde kaldı. Balcıoğlunun basın mesleğine atılması bu tarihe rastlar. Önce Vakit, sonra Tasvir, Hürses, Yeni Türkiye ve Akşam gazetelerinde çalıştı. 1951 yılında yedek subay okuluna gitti, askerliğini bitirdikten sonra Avrupaya çeşitli seyahatler yaptı. Yurda dönünce Cumhuriyet gazetesinde muvaffak bir röportaj muharriri olarak şöhret yaptı. İstanbul Gazeteciler Cemiyetinin röpartaj birinciliğini üç yıl arka arkaya kazandı, o zaman pek beğenilen "Şehirde bu hafta" radyo röportajlarını da o idare ediyordu. Şahap Balcıoğlunun İktidarla ilk çatışması bu sıralarda vuku buldu. 1956 yılında Gazeteciler Cemiyeti kongresinde, yeni kabul edilen Basın kanunu karşısında pasif kalan milletvekili gazetecilerin Cemiyetten ihracı ile ilgili önergeyi müdafaa ettiği için, İstanbul radyosundan uzaklaştırıldı. Bu ilk temasın Şahap Balcıoğlu nezdinde bir "İntibah" uyandırdığı söylenemez. Nitekim 1957 de Cumhuriyet gazetesi istihbarat şefliğinden ayrılarak genel seçimlerde C. H. P. nin Samsun adayı olarak çalıştı. Çok az bir farkla seçimi kaybeden Balcıoğlu tekrar Cumhuriyete avdet etti, bir müddet sonra da üç arkadaşı ile birlikte "Kim" mecmuasını çıkarmaya başladı.

Pulliam'ın meşhur makalesi, işte o devreye rastlar. Amerikalıların evvela Vatan gazetesinde neşredilen yazısını Şahap Balcıoğlu mecmuasına iktibasta mahzur görmedi. Unuttuğu, Başbakan Menderesin gazeteci dava etmeyi ne kadar sevdiğiydi. Nitekim Menderes "Pulliam'cılar" arasında Balcıoğlunu unutmadı. Pulliam'cılığın bedeli kesindi: 16 ay! Balcıoğlu, bir tenzilata tabi tutulmadı.

Bir ziyaretçi

Geçen hafta bunlar cereyan eder, Şahap Balcıoğlu bavulunu hazırlar ve hapishane yollarında gazeteci trafiği pek kesifleşirken Babıâlide başka bir hadise daha vuku buldu. Hakikaten, haftanın başlarında bir gün, saat tam 17.30 da pek şık bir adam Gazeteciler Cemiyetinin merdivenlerini dinç adımlarla tırmanıyordu. Bordo rengi bir kravat takmıştı. Sırtında duman rengi bir elbise, arkasında İstanbulda yanından hiç ayırmadığı Atıf Benderlioğlu ile Basın Yayın Umum Müdürü Altemur Kılıç vardı. Gazeteciler Cemiyetinin ikinci

Ahmet Emin Yalman
Duvara çarpan baş

katındaki çok şık döşenmiş toplantı salonuna giren bu zat son haftalar içinde kendisine karşı küçük düşürücü neşriyat yaptıkları iddiasıyla tam beş gazetecinin mahkûmiyetinde müdahil olan Başbakan Adnan Menderesten başkası değildi. Son derece neşeliydi. Basın - İktidar arasındaki havanın had gerginliğe vardığı bu günlerde Başbakanın basın mensupları arasına neşe getirmesini kendisini yakından tanıyanlar tabii karşıladılar. Başbakan için neşeli, mütebessim ve mültefit olmak bir hasletti. Nitekim Kübalı hadisesinde de Üniversite - İktidar münasebetleri en gergin safhada iken Başbakan mutad nezaketi ile işe karışmış, diş gıcırtıları bir anda yerini tatlı tebessümlere terk etmişti. Mücadele elbette yapılacaktı. Ama bu, İktidarla Basın temsilcileri arasında medeni münasebetlerin kesilmesini icap ettirmezdi! O gün Gazeteciler Cemiyeti idare heyeti azaları bir eksiği ile -Erol Simavi İsviçrede bulunuyordu- Başbakanı karşıladılar. Heyet Burhan Felek, Kadri Kayabal, Ali İhsan Göğüş, Sadun Tanju, Mustafa Yücel ve Recep Bilginerden müteşekkildi. Başbakanı salonun ortasındaki büyük masanın başına oturdu. Bir tarafında Atıf Benderlioğlu, diğer tarafında Cemiyet Başkanı Burhan Felek yer aldılar. Başbakanın sonsuz neşesine mukabil, Cemiyet azalarının yüzlerinde sonsuz bir azim okunuyordu. Hepsi de ne yapacaklarını bilen insanlardı. Burhan Felek Meşrutiyetten beri nice siyasi fırtınalarda kalemini ustalıkla kullanabilmiş, mutedil ve ağır başlı bir gazeteciydi. Zaten dönüşleri olmıyan bir çizgi üstünde, tedbirli kalemini aynı memleket endişeleri içinde bundan sonra da sürçmeden kullanacağı muhakkaktı. Kadri Kayabal son Beynelmilel Basın Bültenini gazetelere dağıtan ajansın sahibiydi. Hareketli haber gazeteciliği sahasında çalışıyordu. İktidarla direkt değil, dolayısıyle teması bahis, mevzuu olabilirdi. Nitekim Beynelmilel Basın enstitüsünün tebliğini gazetelere yayması hiç te iyi karşılamamış, mumaileyh Adliyeye buyur edilerek hafif tertip bir sorgu suâle tabi tutulmuştu. Sadun Tanju ile Ali İhsan Göğüş ise aynı potada kaynıyan aynı rotayı takip eden iki gazeteci idiler. İktidarı tenkit ediyorlar, bu tenkitlerin memleketin hayrına olduğuna inanıyorlardı. Başbakanla görüşmelerinden sonra tutumlarında en ufak bir değişiklik olacağı elbette zan dahi edilemezdi. Diğer iki aza Mustafa Yücel ve Recep Bilginer ise yumuşak, daha ziyade mesleki tesanüdü ve yardımlaşmayı ön safta tutan bir gazetecilik

planına kaymış insanlardı. Onlardan da bu sohbet nihayetinde herhangi bir değişme ummak zaten lüzumsuzdu.

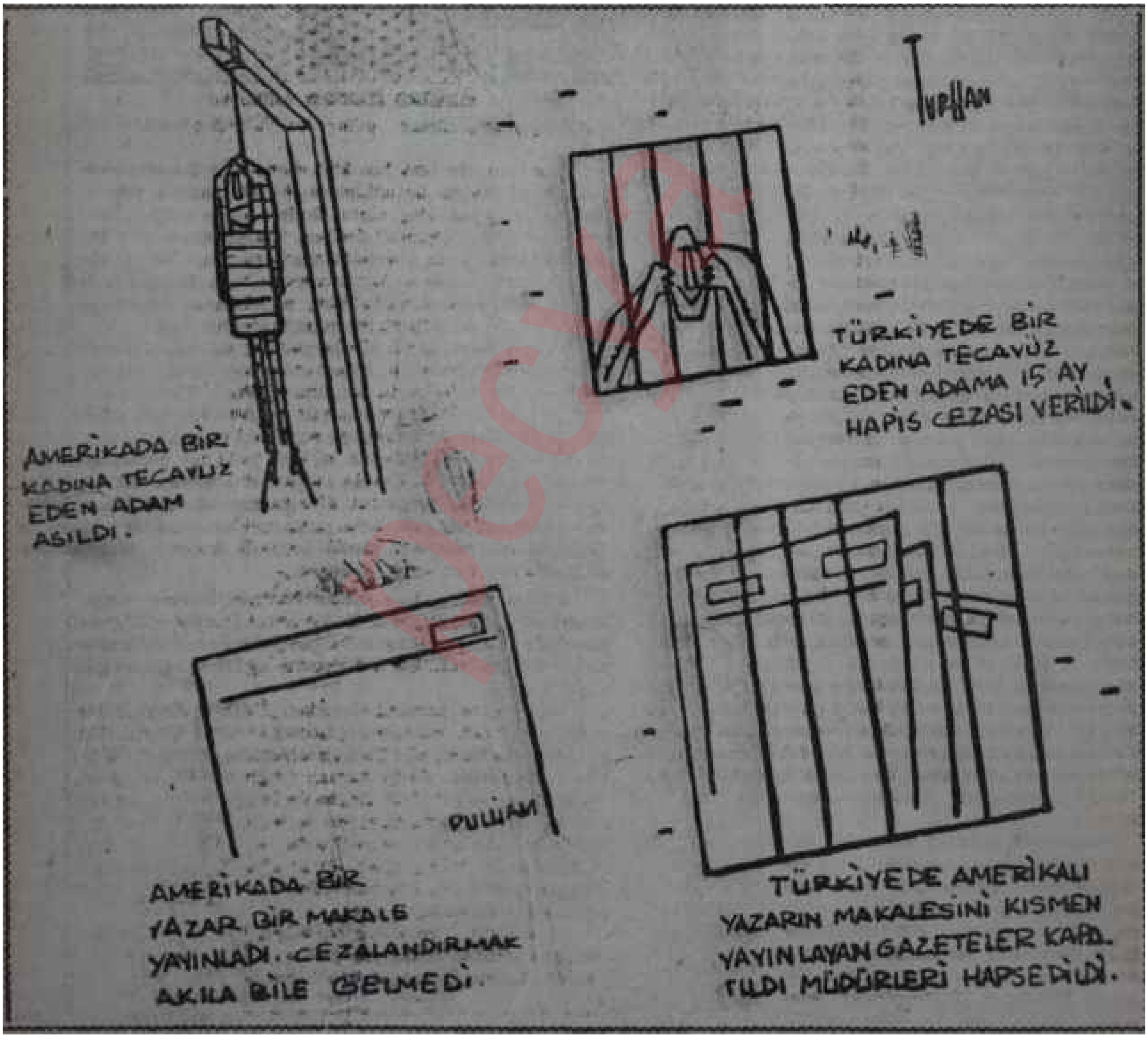
Sempatik basın

Heyet azaları Başbakanın karşısında, masanın etrafına yerleştiler. Menderes mültefit nazarlarla hepsini teker teker süzdü. Muhtelif çevrelerden toplanan Türk gazetecileriyle aynı masaya oturup sohbet etmek elbette demokratik rejimi seven, basın hürriyetine saygı duyan, basın mensupları hakkında iyi niyetler besliyerek her vesileyle bunu izhar eden bir Başbakan için sayanı memnuniyetti! Toplantı çok ilerlemeden Menderes, gazetecilerin hepsini tanımış, sevmişti. Zaten heyeti daha evvel Park Otelde kabul etmişti. (Bk. AKİS, S. 283) hepsine teker teker isimleriyle hitap ediyor, iltifatlarda bulunuyordu. Gazetecileri hükümetin yanı başında yardımcı unsur telakki eden bir hükümet adamı için böyle davranıştan daha tabii birşey olamazdı! Burhan Feleğin ikram ettiği bir sigarayı yaktı ve toplantı boyunca en çok kendisi söz aldı. Gazetecilerin söylediklerini koyu yeşil, meşin kaplı şık bir bloknota not etti. Gayet rahat konuşuyordu. Toplantının uzamasından hiç şikayetçi değildi. Hatta zevk aldığı bile iddia edilebilirdi.

Burhan Feleğin ikram ettiği iki sigaradan sonra masanın üzerinde bulunan Yapı ve Kredi bankasının büyük sigara kutusundan Sipahi ocağı sigarasını aldı. Toplantı bitinceye kadar yirmiden fazla sigara, üç kahve içti. Dış görünüşü bakımından toplantının, Batı Demokrasilerindeki İktidar - Basın temaslarından hiç bir farkı yoktu. Nitekim ertesi sabah gazetelerde Gazeteciler Cemiyetindeki bu temasın fotoğrafını görenler çeşitli fikir sahiplerinin -Başbakan dahil- objektife aynı mesut tebessümlerle poz verdiklerini müşahede ettiler.

Esrar merakı

Fakat garip bir "gizlilik perdesi" hâdisenin mahiyetini bir anda -ve Başbakanın işine gelen istikamette- değiştiriverdi. Gazeteciler Cemiyeti İdare Heyeti azaları kendi aralarında bir prensip kararına vararak görüşülen mevzuları açıklamamayı uygun bulduklarını ilân ettiler. Gazetecilik ve gizlilik! Bu iki tezadın mânasını, doğrusu pek çok fani anlayamadı. Batıda olduğu gibi bir mühim dış mesele mevzuunda Başbakan mütehassıs gazetecilere "Back Ground= Temel bilgi" verebilir, bunun neşrini istemeyebilirdi. Ama, gazeteci o-

Hafıza-i beşer nisyan ile malul değildir.

Geçen haftanın sonunda Perşembe günü, bütün saatlerin gece yarısını vurduğu ve hemen herkesin yanındaki sevdiğini öpüp iyi dileklerini söylediği anda uzunca boylu, ince bir genç adam Ankara Hiltonun meşhur M. Bulvarında, başı öne eğik, gözleri hüzün dolu koğuşuna doğru ilerledi. Yeni bir yıl başlıyordu. Yeni bir yıl ve yeni ıstıraplar.. O gece ve belki uzun zamandan beri ilk defa Beyhan Çenkci -Tevfik İleri tarafından dava edilmiş ve mahkum olmuştur- yüreğinde kinin, hıncın ve isyanın zehirini hissetti Tırnakları avuç etlerine saplanmıştı. Gardiyanın açtığı kapıdan içeri girdi. Oda, uyuyan dokuz kişinin nefesiyle büsbütün kirli bir hal almıştı. Dipteki duvarda yanan kırmızı gece lambası, etrafı donuk bir loşluğa boğuyordu. Beyhan Çenkci süratle soyunarak ranzasına tırmandı ve yastığını duvara dayayıp yaslandı. Ranzasının kenarına beyaz boyayla 5 rakamı yazılmıştı. Başucundaki yığından bir kâğıt ve kalem çekti, sonra o kör edici ışığın altında bir şeyler karalamaya koyuldu. Hapse girmeden sadece iki ay evvel evlendiği genç karısı, melek yüzlü ama demir yürekli Ayşe Çenkciye yeni senenin ilk mektubunu yazıyordu. Biliyordu ki kendisinin yüreği dağlanmış halde bulunduğu şu sırada genç karısı da, gözleri yaşlı hislerini bir kâğıda dökmektedir. İki gün sonra birbirlerinin mektubunu aldıklarında, Beyhan ile Ayşe aynı şeyleri düşünmüş olduklarını tatlı, ama hazin bir tebessümle farkettiler.

Ankara Hiltonda o gün -İstanbul Hiltondakinden biraz değişik şekilde- yılbaşı sofrası akşamın yedi buçuğunda kuruldu. İlk Pulliamzede Ülkü Arman, geçirdiği rahatsızlıktan beri revirde yatıyordu. Beyhan Çenkci ise hep 10. Koğuştaydı. Öğleden sonra Ankaradaki Gazeteci teşekküllerinin temsilcileri ile iki gazetecinin bazı arkadaşları kendilerini ziyarete geldiler, hediyeler getirdiler. Hediyeler, yiyecekten ibaretti. İstemişlerdi ki iki arkadaş, bazı kimselerin ümitlerinin aksine, bütün bir cemiyet tarafından unutulmuş olmadıklarını, çok kişinin hakikaten kalbinde bulunduklarını hissederek, acı yılbaşını, bir masanın etrafında beraberce geçirsinler. Ama biri revirde, öteki 10. Koğuşta iki mahkûm nasıl birleşeceklerdi? Hapishane müdürü gerekli müsaadeyi esirgemedi. Beyhan Çenkci yemek için revire gidecek, gece yarısından sonra koğuşuna dönecekti. Bu sayede Ulusun iki çilekeş yazı işleri müdürü revirin bir odasında kurulan yılbaşı sofrasında beraber olabildiler.

İki gazeteciye bol sayıda tebrik kartı gelmişti. Hediyeler arasında ikisi kırmızı, biri beyaz üç tane de karanfil vardı. Arman yatağının çevresini onlarla süsledi. Zaten Ülküye gelen kartların ekserisi iyi dileklerini bildiren tanımadığı genç kızlardandı. Bunların bir tanesinin üzerinde Nasreddin Hocanın eşeğe ters binmiş bir resmi bulunuyordu. O gece resim türlü nüktelere yol açtı. Nasreddin Hoca, Ülkü ile Beyhanın sık sık andıkları bir politikacıya benzetildi. Ülkü "Baksana" diyordu, "Nasreddin hoca da üstad gibi eşeğe tere binmiş, nereye gittiğini görmüyor". Ama Beyhan itiraz ediyordu: "Yok yahu, hiç olmazsa Nasreddin Hoca nereden geldiğini görüyor. Bizimki eşeğe bile yampiri yerleşmiş olacak.."

Ankara Merkez Cezaevi

Yeni yıllar, Mesut yıllar, iyi yıllar Beyfendi!

Masanın etrafına beş kişi oturuldu. Gazetecilerin misafirleri revirin üç sakiniydi. Fakat masaya altı iskemle konmuştu. Boş olanı Beyhanın yanındaydı. Arkadaşları "Bu, Ayşenin" dediler, "Bu gece mutlaka bütün varlığıyla senin yanındadır, kızcağızı ayakta bırakmak olmaz". O zaman Beyhan sıcak bir şeylerin gözlerinden yüreğine doğru döküldüğünü hissetti. Kendisi de, bütün varlığıyla Ayşesinin yanında değil miydi?

Yemek neşeli geçti. Herkes bir şeyler anlatıyor, arkadaşlarını oyalamaya çalışıyordu. Gazetecilerin misafirlerinden biri şişman bir Amerikalıydı. Onunla hayli eğlenildi. Sonra, revirin büyük salonuna geçildi. Orada, bütün diğer mahkûmlarla beraber konuşuldu, konuşuldu, konuşuldu.. Zaten hapishanelerde konuşmaktan başka ne yapılır ki.. Evvela mevlit dinlenildi, arkadan radyonun yılbaşı programı. Her gece saat onda kapanan radyonun bu gece daha uzun müddet açık kalmasına müsaade edilmişti. Bozuk hoparlör kasvetli havayı dağıtabilmek için uğraştı durdu.

Zaman zaman, konuşmalar sönüyor, herkes hayallerine dalıyordu. Beyhan, iki yıl evvel Pariste olduğunu hatırladı. Pariste yılbaşı! Bu geceye nazaran ne kadar farklı bir geceydi.. Ülkü delicesine eğlendiği akşamları düşünüyordu.

Vakit gece yarısını bulurken Ülkü, gösterişli bir neşeyle "Şimdi, pastaları yiyeceğiz" diye fırladı. İki büyük pasta vardı, biri Ulus gazetesindendi, diğeri Ülkünün anacığından. Genç Arman "Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar" dedi. Beyhanla bakıştılar. Hayır, söz pek de doğru değildi. İkisi için de başka ağlayanlar vardı. Tıpkı aynı geceyi Kemaliyede geçiren Yusuf Ziya Âdemhan, İzmirde geçiren Tarık Halulu ve başka hapishanelerin başka koğuşlarında yatan gazeteciler için ağlayanlar bulunduğu gibi.

Ertesi gün, Tevfik İleri bir tebrik kartı aldı. Kartta, ailesiyle birlikte "rahat bir yıl" geçirmesi temenni ediliyordu. Kartın altındaki imza Bayhan Çenkciydi.

larak dahi değil, Gazeteciler Cemiyeti İdare Heyeti olarak yapılan bir temasın üzerine gizliliğin perdesini örtmekte ne fayda vardı? Hele bu perdenin sebebi olarak "Basının ali menfaatleri" adlı hikâye ortaya çıkarılınca akıllara gayrıihtiyari o meşum kelime geldi: Pazarlık!"

Elbette ki İdare Heyetini teşkil edenler bir pazarlık yapacak tıynette kimseler değildi. Üstelik, ellerinde satacak bir şeyleri de yoktu. Ama bir anda Babıâliye o yolda bir hava üflendi. Nitekim bir kaç gün sonra "Her İktidarın taraftarı" Peyami Safa Başbakanın yeni temaslarını övdü ve bundan hayırlı neticeler çıkacağını bildirdi. Hele gazetelerde C. H. P. aleyhtarı bir edanın aynı zamana rastlaması hadisenin hakiki talihsizliğini teşkil etti. Doğrusu istenilirse bu edanın suniliği, üstünden akıyordu. "Demek ki" dendi, "Başbakanla devam edeceği bildirilen temaslarda C.H.P. aleyhtarı edalı gazeteler misal olarak gösterilecek ve Basının her iki tarafa da vurduğu bu suretle Menderese ispat edilecek, kendisinden Basın Hürriyeti mevzuunda hilaflar talep edilecek". "Unutulan Temyiz hakimlerinin emekliye sevkedilmesinin memlekette yarattığı geniş akisler karşısında Başbakanın o zamanki Temyiz Başkanı meşhur Bedri Kökeri kabul ederek ondan yumuşak bir beyanat vermesini istediği -bir kaç ay sonra da üstadı emekliye sevkettiği-, Kübalı hâdisesinin kopardığı gürültü üzerine Üniversiteye giderek Profesörlerin yemeğinde bulunduğu ve o akşam radyonun meşhur Kooperatif havadisini yayınladığı, Uşak vak'alarının beyazları karşısında umumi efkâr hareketlenince meşhur "Pazarlık hareketi"nin teşvik edildiğiydi. Gariptir, yeni temaslar Yalmanın ve arkadaşlarının hapsedileceği haberi üzerine sadece Türkiye çapında değil, dünya çapında bir bombardımanın Menderes iktidarına tevcih edildiği ana tesadüf ediyordu.

Bunların bir mâna ifade etmediği muhakkaktı! Her hâlde, tesadüflerden ibaretti. Ama gene de, "Gizlilik"in bir mânası yoktu.

İtibar meselesi

Buna mukabil, Basınla alâkalı başka bir hâdise gizlilik değil, tam bir alâyiş içinde cerayan etti. Hakikaten Başbakanın Gazeteciler Cemiyetini ziyaret ettiği gün Cumhuriyet gazetesinin istihbarat odasında telefon çaldı. Muhabirler, toplanmış konuşuyorlardı. Hattın karşı tarafında Anadolu Ajansından Muzaffer Celâsun vardı. Cumhuriyet muhabirinin hatırını sorduktan sonra "Yahu" diye lafın arkasına sıkıştırdı. "Ahmet

Şahap Balcıoğlu

Yolcu yolunda gerek

Emin Yalman ne zaman geliyor?" Hükümetin yarı resmi ajansının mahkum -ve tabii ajans tarafından aforoz edilmiş, bir gazeteciyi sorması Cumhuriyet muhabirini şaşırtmıştı. Ama birden aklına bir oyun geldi. Yalmanın o gün saat 13 de Yeşilköye geleceğini bildirdi. Kendisi de yanına foto muhabirini alarak hava alanının yolunu tuttu. Anadolu ajansı haberi alınca ajans olarak yapılması icap eden şeyleri doğrusu yapmıştı!

Hava alanı polislerle doluydu. Eli coplu, beli gaz bombalı bir hazır kuvvet ekibi meydanın iç hatlar kapısındaki holde bekliyordu. Birinci Şubenin sivil polis memurları da gümrük salonunda oturuyorlardı. Gazetecileri asıl şaşırtan Emniyet Müdürünün 0004 plakalı lüks Chevrolet'sini meydanda görmek oldu. Gerçekten Faruk Oktay yanında Emniyet Müdür Muavini Yaşar Yiğit olduğu halde Ahmet Emini İstikbal için gelenler arasındaydı!

Emniyet müdürü alınan emniyet tedbirlerini bizzat gözden geçirdi Hava alanında Emniyet Amirliği odasını karargâh ittihaz eden Faruk Oktay ve Yaşar Yiğit Tahran ve Beyrut istikametinden gelen bütün yolcu uçaklarını, dikkatle takip ettiler. Meydanda hâdise -İkinci bir Rıhtım Hâdisesi- çıkması için Emniyet bütün hazırlığını yapmış görünüyordu. Ahmet Emini karşılamaya gelen ekibin pek az farkla Galata Rıhtımındaki ekip oluşu gazetecilerin gözünü korkutmuştu. Ne yazık ki Ahmet Emin hiç bir uçaktan çıkmadı ve Cumhuriyet muhabirinin oyununa gelen Emniyet kuvvetleri geri döndüler. Polis tedbirleri Ahmet Emin Yalmanı Üniversitelilerin karşılayacağı şayiaları üzerine alınmıştı. Ancak Üniversitelilerde akıl olduğu için Ahmet Eminin hangi uçakla, geleceğini adamakıllı tahkik etmeden meydana elbetteki zahmet etmiyeceklerdi. Buna rağmen sivil polisler Salı gününden itibaren "Belki Yalman çıkar" diye Beyrut ve Tahran istikametinden gelen bütün uçakları beklediler.

Bu karşılama törenlerinden bihaber olan Ahmet Emin Yalman ise ancak pazar günü saat 9,50 de bir Pan American uçağı ile piste indi. Grili beyazlı bir pardesü giymişti. Bir basın mensubu olan karısı Rezzan Emin Yalman şık kürkü ile yanındaydı. Oğluyla öpüştü. Karşılamağa gelen Babıâli mensuplarının ve aile dostlarının elini sıktı. Neşeliydi. Akıncı ruhunun ateşini muhafaza ettiği, hayır kuvvetlerinin şer kuvvetlerini bir gün yeneceğine dair imânını kaybetmediği belli oluyordu! Zaten Türk gazeteciliği yüz senedir hürriyet mücadelesine devam ediyordu. Kendisi de fiilen kırk senedir bu mücadelenin içindeydi. "Maruz kaldığı akıbet te bu mücadelenin neticesi" idi. Bunları söyledi ve ilâve etti: Şimdilik niyeti mehil talebinde bulunmaktı! Cefa arkadaşları Selâmi Akpınar ile Naim Tirali ise son derece metindiler ve yakın istikbali tam bir cesaretle karşılıyorlardı.

Hadiseden iki gün sonra, başka bir neslin insanı genç Şahap Balcıoğlu 16 ay ikamet etmek üzere hapishane yolundaydı.

Böylece yurdun orasında burasında kalkınma nutukları atılırken en basit tenkid sesini yükseltenler hapishanedeki kalkınmayı müşahedeye memur ediliyorlardı.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Batı Avrupa

Sihirli Değnek

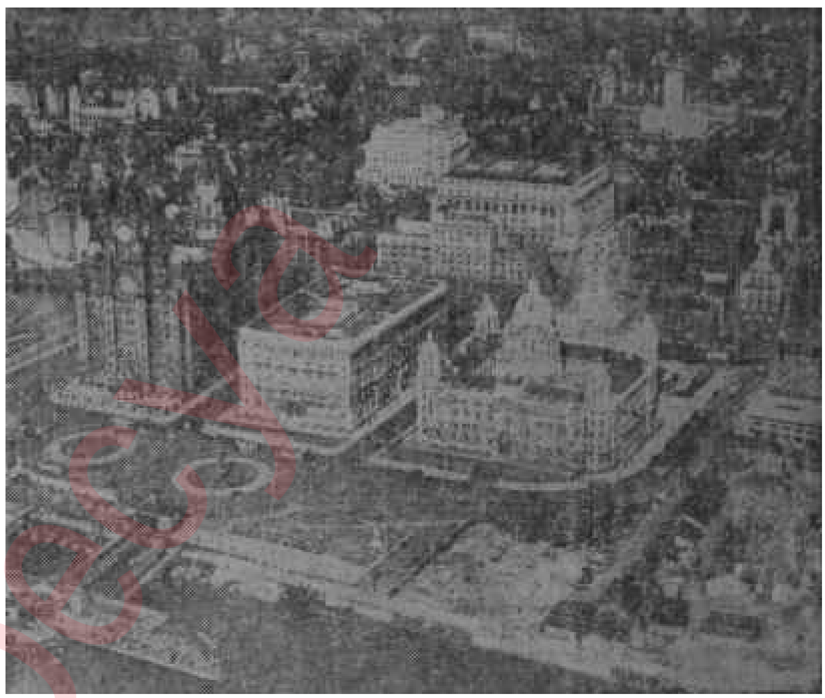
Ufacık bir otomobil kendi boyundan iki kere geniş park yerine girmeye çalışıyordu. Şoförü belli ki acemiydi. Bir türlü o koskoca yere sığışmağı beceremiyordu. Ufak araba yüzünden trafik durmuş, öteki otomobiller ardarda birikmişti. Zavallı şoför, uğuldayan klaksonlar kulağında çınladıkça büsbütün telâşlanıyor, ne yapacağını şaşırıyordu. Nihayet, aralığa yarım-yamalak girebildi. Arkasındaki büyük siyah "sefine'nin şoförü ufacık arabanın önünden geçerken asabiyetle küçük arabanın sahibine bağırdı: "Nouveau riche-Yeni Zengin!"

Hadise geçen hafta içinde bir gün, yılbaşını kutlamaya hazırlanan Brükselde cereyan ediyordu. Ufak arabanın içindeki şoför arabanın sahibiydi. İşçi elbisesini çıkartmağa vakit bile bulamamıştı. Arabasını bütün yılın tasarruflarıyla yeni almıştı, şimdi de karısına ve çocuklarına götüreceği hediyeleri seçmek için büyük mağazalardan birine girmeye hazırlanıyordu.

Aslında, bu ufacık olay bütün Batı Avrupanın bugün eriştiği iktisadi refahın basit bir tablosunu çiziyordu. Gerçekten, Batı Avrupa böylesine bir Yılbaşını bütün tarih boyunca görememişti. Sanki bir sihirli değnek değmişti de bütün Batı Avrupa bir anda peri cennetine dönmüştü. Her taraf ışıl ışıldı. Vitrinler güler yüzlü Noel Babalarla dolmuştu. Birbirine sarılmış sevgililer, gözleri parlayan karı-kocalar, cıvıl cıvıl çocuklar sokakları doldurmuşlardı. Neler neler yoktu ki! En harcıalem malları satan büyük mağazalarda çamaşırların, eşarpların, kravatların, eldivenlerin, şapkaların, çorapların, elbiselerin, şemsiyelerin, her şeyin kalitesi Dior'da, Sulka'da, Lanvin'de satılan eşyanın kalitesine yakındı. Londrada West End'in büyük mağazalarında 400 dolarlık mücevherler bile Yılbaşı hediyesi diye satılıyordu. Bir gemici şehri olan Liverpool'da halk mağazalardan tümen tümen hediye alıyordu İngiliz halkı hiçbir zaman, vizon mantolara karşı bu kadar rağbet göstermemişti. Mağazanın biri halis Fransız porseleninden banyo eşyası satmakta muazzam bir rekora erişmişti. Oyuncak mağazalarında 380 liraya varan oyuncakları ana-babalar fütursuzca çocuklarına alıyorlardı. İngiliz Posta İdaresi bu Yılbaşında tam 560 milyon tane tebrik kartı tevzi etmişti! Bu, görülmemiş bir rakamdı. İngiliz Hava Yolları İdaresi, sayfiye mahallerine müşterilerini taşımak için önceki plânlarını bozarak 500 tane fazla uçuş tertip etmek, zorunda kaldı.

Durum Fransada, Danimarkada, İsviçrede, Avusturyada, Belçikada ve bir nisbet dâhilinde de İtalyada bundan hemen hemen farksızdı. Batı Avrupanın zenginlerinin en fakiri olan İtalyada bile bu Yılbaşında yiyecek satışı rekoru kırmıştı.

Bunun sebebi neydi? Batı Avrupa nasıl olup da cennete dönmüştü?

Liverpool'dan bir görünüş

... Ve Menderes Adanada konuştu!

Refah devri

Yılbaşı açıkca gösterdi ki Batı Avrupa İkinci Dünya Harbinin yaralarını sardıktan sonra artık "yüksek istihlâk safhası"na girmek üzeredir. Batı Avrupa halkı tıpkı Amerikan halkı gibi, yiyeceğin ve giyeceğin en iyisiyle iktifa etmemektedir; evin en iyisini, otomobilin en iyisini, radyonun en iyisini, televizyonun en iyisini istemektedir. Sadece Müşterek Pazar bölgesinde -Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve Batı Almanya- 1952 den beri otomobil sayısı üç misli artarak 3 milyondan 9 milyona çıkmıştır. Yakında Batı Avrupanın eski şehir ve köy yollarının, korkunç bir hızla artan trafik ihtiyacını karşılayamamasından korkulmaktadır. Batı Avrupada, daha şimdiden memurların ve kalifiye işçilerin hemen yarısı otomobil sahibidir alelade işçilerin de en az yüzde onu otomobil sahibi olabilmiştir. Yine alelade işçilerin yüzde 50 - 75 i televizyon sahibidir. Radyosu olmayan yoktur. Yine amelelerin yüzde 20 ilâ 35'i evlerine bir çamaşır makinesi alabilmiştir.

Cennetin yeryüzüne inmesiyle birlikte insanlarda değiştirme hastalığı da başlamıştır. Herkes bugün bayıla bayıla aldığını yarın beğenmemektedir. İngiliz otomobil sanayii sadece bu yıl için 27 tane yeni model ortaya atmıştır. İtalyada Fiat, Lancia ve Alfa Romeo, Fransada Peugeot, Renault ve Talbot, Almanyada Mercedes-Benz ve Opel modellerini baştan başa değiştirmektedirler. Devamlı istihlâk malları kredisi görülmemiş bir artış göstermiş ve adam başına aşağı yukarı % 30 raddesine varmıştır. Beğenmeme ve değiştirme hastalığının başgöstermesiyle birlikte ilâncılık da müthiş bir inkişafa mazhar olmuştur. Essen'den Strasbourg'a, Londradan Helsinkiye kadar firmalar satıcı muhabirler yollamaktadırlar. Radyoda ve bilhassa televizyonda ilâncılık rahatsız edici nisbetlere ulaşmıştır. Herşey artık Batı Avrupanın Amerikalılaşmağa

başladığını göstermektedir. Gerçi Batı Avrupa henüz küçük bir Amerika olamamıştır. Tek bir misâl bunu göstermek için kafidir: Amerikada bugün 1.000 kişiye 325 otomobil düştüğü hâlde, Batı Avrupada otomobilin en çok yayılmış olduğu İngilterede henüz 1,000 kişiye ancak 50 otomobil düşmektedir. Fakat refahın hızı gün geçtikçe artmaktadır ve Batı Avrupalıların da uzak olmayan bir zamanda Amerikan ölçülerine erişmeleri beklenmektedir.

Batı Avrupanın girdiği bu yeni refah devresi o kadar büyük ümitler doğurmuştur ki Kuzey Amerikada ve Batı Avrupada birçok muhafazakâr ve liberal, artık "proletarya"nın Batı Avrupadan silindiğini ileri sürecek kadar ileri gitmişlerdir. Bir bakıma bu doğrudur. Kütlelerin gitgide fakirleşmesi tezinin doğru olmadığını, Batı Avrupadaki sosyalist partiler açıktan açığa kabul etmektedirler. Kapitalizmin yaşama zaruretleri, geniş istihlâki şart kılmış ve bununla birlikte, işgücünün verimliliğinde ve reel ücretlerde önemli artışlar olmuştur. Gerçi bugünkü refah bazı esaslı davaları gizlemekte ve bir peri masalındaymış gibi yaşanılan kolay hayat içinde kütleler bu derin davaları anlamak bile istememektedirler. Ekonominin gelişme hızının azalması, büyük çoğunluk refah içinde enflâsyon tehlikesi düşünmeden yaşayabilsin diye milyonlarca işsizin varlığına müsamaha edilmesi, serbest teşebbüse müdahele etmemekte ısrar eden hükümetler yüzünden koskoca bölgelerin fabrikasız ve yolsuz hatta okulsuz, kütüphanesiz ve hastahanesiz kalması, bu cennette her şeyin pek mükemmel olmadığını göstermektedir. Ayrıca, bütün Batı Avrupada gitgide eski ahlâk kıymetleri gözden düşmekte, hayat anlayışı günden güne maddiyatçı bir renk almaktadır. Fakat, hiç şüphesiz zenginliğin dâvalarının hâili, fakirliğin davalarının hâllinden daha kolay ve ıstırapsız olacaktır. Batı Avrupa artık Rübikonu dönmüştür.

Nasıl oldu?

Bu iş nasıl oldu? Yıllarca birbirini tahrip etmekle vakit geçiren milletler harp meydanlarında, göklerde, denizlerde, toplama kamplarında can veren insanlar, sefil şartlar içinde vatan değiştiren milyonlarca mülteci ve büyük ölçüde yok olan sabit sermayeden sonra Batı Avrupa nasıl bir kalkınma ile Harbin bitmesinden 15 yıl sonra bugünkü emsalsiz refaha erişebildi? Müteveffa General Marshall'ın yardımları mı bu mucizeyi meydana getirdi? Yoksa Batı Avrupa sömürgelerini soyarak mı bu zenginliği elde etti?

Bunların hiçbirisi doğru değildir. Batı Avrupa, bilâkis, bellibaşlı sömürgelerinin çoğunu bu devre içinde kaybetti. Marshall Yardımları ise, Batı Avrupa ekonomisinin tekrar işlemesini temin eden suyu getirdi ama, eğer dolabı çeviren at olmasaydı, bugünkü neticeye varılmasına imkân bulunamazdı.

Hakikaten, Batı Avrupa bugünkü zenginliğini herşeyden önce, eline geçen kaynakları iyi kullanmak ve uzun müddet mahrumiyete katlanmasını bilmek sayesinde kazanmıştır. Hatırası hâlâ tüyleri diken diken eden İşçi Partisi devrinin vesika usülü olmasaydı, İngiltere bugünkü hâline gelemezdi. Eğer Batı Almanya amelesi tatil nedir sormadan çalışmağa razı olmasaydı, bugün üçe bölünmüş Almanya Batının dördüncü büyük kudreti olarak ortaya çıkamazdı. Fedakarlık ve alınteri, hepsinden mühimi basiretli idareciler: İşte Batı Avrupayı yeryüzü cennetinin eşiğine kadar getiren sihirli değnek bu olmuştur.

Hediyelik otomobil
Hayal alemi

Ya biz?

Batı Avrupanın cennet eşiğine vardığı şu sırada biz Türkler ne hâldeyiz? Pek küçük bir azınlığın Ankarada Süreyyada, İstanbulda Hilton ve Park Otel ile Yeniköy ve sayılı birkaç yerde adam başına asgari 600 lira sarfederek uğurladığı 1959 yılı sonunda Türk vatandaşının, İnönünün tabiriyle "sade vatandaş"ın hali nicedir?

Türkiyede adam başına düşen milli gelir 1953 ten beri azalmıştır: yani bütün Görülmemiş Kalkınma edebiyatına rağmen, memleket zenginleşmek bir yana fakirleşmektedir. Artan fiyatlar artan gelirlerin umumiyetle çok üstünde kalmıştır. Yatırım nisbeti ve gelişme hızı, diğer memleketlere göre -gelişmemiş memleketler dahil- çok düşüktür. Ormanların çoraklaşması ve arazinin çölleşmesi yüzünden Türkiye bir müddet sonra açlık tehlikesiyle karşılaşmak durumundadır. Millet, sorumlu iktidar tarafından çalışmağa değil, bilâkis çok istihlak ve az tasarrufa teşvik edilmektedir. Vatandaş toplum için fedakârlığa çağırılmamakta, bilâkis, çıkarını sağlama zihniyetine doğru hızla kaydırılmaktadır. Mesul şahıslar arasında vergi lafını ağzına almağa cesaret eden tek kahraman yoktur. Memleketi idareyle tavzif edilen parti, halka fedakârlık ve feragatte misâl olacak yerde, bedelsiz ithalât gibi lüks istihlâki teşvik etmekte; saray - apartmanları, Mercedes'leri, Cadillac'ları, naylon çorapları, nadide parfümleri, pahalı kumaşları, refahın şahidi gibi göstermektedir. Tasavvur edebildiği en verimli yatırım da büyük şehirlerin meydanlarını ve yollarını indirip kaldırmak ve kaldırıp indirmek olmaktadır.

Ama Türkiye bu devrede akla, hayâle sığmaz derecede büyük bir dış yardım elde etmek imkânını bulmuştur. Harpten sonraki devrede bu memleketin hariçten sağladığı muhtelif hibe ve kredilerin yekûnu 2 milyar doları aşmıştır. 2 milyar dolar! Bu kadar büyük kaynakları ele geçirmemize rağmen elde ettiğimiz netice işte budur.

Gerçi, Türkiye Batı Avrupa değildir. Türkiyede, Harp sonrası Batı Avrupasında olduğu gibi, büyük bir teknik bilgi ve çok yüksek bir kültür seviyesi ve ne yapılsa kolay kolay mahvedilemeyecek olan muhteşem bir sabit sermaye kütlesi yer etmiş değildir. Ama, etrafımızdaki hangi gelişmemiş memleket bizim kadar uyumuştur? Hangi iktidar partisi meselelerinin ne olduğunu bilmemekte anlamamakta, halkı avutmağa çalışmakta seviyemize erişebilmiştir?

Batı Avrupa, şen ve şuh, yeryüzü cennetinin eşiğine eriştiği sırada, Türkiyede büyük şehirlerin etrafını çevreleyen Yenidoğanlara, Altındağlara, Taşlıtarlalara baktıkça, o cenneti şöyle bir hayâl etmenin olsun verdiği sevinç, derin bir iç burkulmasına yerini bırakmaktadır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Orta-Doğu

Balayı

İran Şehinşahı Majeste Muhammet Rıza Şah Pehlevi nihayet geçen Salı günü 21 yaşındaki İmparatoriçesiyle birlikte balayı seyahatine çıkabildi. Şehinşah Hazretleri İran Hanedanının Hazar Denizi kıyılarında sahip olduğu muhteşem saraylarda Şahi, Babülsar, Raosar ve Nuşahrda on gün geçireceklerdir. Şehinşah bu seyahatlerinde kendilerine refakat eden Prenses Şehnaz ve kocası Ardeşir Zahidi, kızkardeşleri Prenses Şems ve Prenses Fatma ile kocalarından başka 24 kişilik maiyeti erkânıyla Tahran Garına geldiği zaman, orada toplanmış olan halkın "Allah sana bir erkek evlât versin" nidalarıyla karşılandı. Şimdilik muhakkak olan bir şey varsa, Prenses Şehnazın bir kardeşe sahip olacağıdır. Fakat, bu kardeşin erkek olup olmıyacağı ancak bu yılın sonlarına doğru anlaşılabilecektir.

Şehinşah Hazretlerinin sevgili Melikesiyle yapacağı bu balayı seyahatini geciktiren şey, kendisinin öldüğü şayiaları üzerine "Baldırı çıplaklar"ın münasebetsiz gösteriler yaptıkları Bağdattaki hükümetle arasında çıkmış olan bir anlaşmazlıktır.

Herşey geçen 28 Kasımda Tahranda Şehinşah Hazretlerinin tertipledikleri bir basın konferansında başladı. Dicle ve Fıratın birleşip Basra körfezine aktıkları Şattülarap -Arapların Kıyısı- denilen kısa, fakat geniş nehir üzerinde Irak hak iddia etmekteydi. Mesele, eskiydi. Osmanlı İmparatorluğu ile İran İmparatorluğu arasında bu yüzden çok hâdiseler çıkmıştı. Hatta, bir aralık 1912 yılında Şattülarap üzerindeki sınırı tesbit eden bir anlaşma yapılmış, fakat İran Meclisi Millîsi bu anlaşmayı iç politika sebepleriyle tasdikten kaçınmıştı. Irak İngiliz mandası altında bir devlet iken 1934 de ihtilaf Milletler Cemiyeti Konseyinde bile görüşülmüştü. Nihayet, 1937 de İran ile -Irak adına- İngiltere arasında bir andlaşma yapıldı ve bu andlaşma iki tarafça tasdik edilip yürürlüğe kondu. Andlaşma, Şattülarabı tamamen Iraka bırakıyordu; yani İran ile Irak arasındaki sınır Şattülarabın İran tarafındaki sahili olacaktı. Bunun tek istisnası, Abadandaki petrol tesislerinin tam karşısına isabet eden nehir parçasıydı. Andlaşmaya göre burada hudut nehrin en derin yerinden geçecekti. Böylelikle, bu kısımda nehrin doğu sahili İrana ait oluyordu. Irak bundan şikayetçiydi. Bağdat Hükümetleri müstakil olalıberi İrana bu tâvizin petrol şirketlerinin ısrarıyla verildiğini tekrar eder dururlardı. Bu şikayetler Nuri Sait zamanında ne idiyse Kasım zamanında da o kaldı. İran ise, Irakın Şattülarap üzerindeki nakliyattan almak hakkına sahip olduğu resimlerin, andlaşmaya aykırı olarak, nehrin ıslahı için sarf edilmediğinden şikâyetçiydi. Geçen yıl bu iş için tam 20 milyon dolar tutarında resim tahsil edilmişti. Şehinşah, işte bu sebeplerle basın toplantısında andlaşmayı "tahammülü gayrı kaabil ve misli görülmemiş bir andlaşma" olarak vasıflandırdı. Irak Başbakanı Kasım ise dört gün sonra İranı itham eden şiddetli bir cevap verdi. İki taraf basınının birbiriyle tutuşması gecikmedi ve neticede İran ve Irak Ordusu karşılıklı olarak yığınak yapmağa başladı. Doğrusu istenirse, mesele o kadar ciddi değildi. Nitekim, Ortadoğuda yeni bir savaştan bahsedildiği sırada İran Başbakanı İkbâl, Pakistana resmi bir ziyaret yapmaktan

Hâdise Mahalli!

Dünyaya bakış

Tarihte Bir Dönemeç

1959 yılının 31 Aralık gecesi saat 24 de sönen ışıklar dünyanın dört bucağında -biraz da adet yerini bulsun diye- eğlenenleri, bir kaç saniye iç alemleriyle başbaşa bıraktı. Pek az kimse Yirminci Asrın yedinci onyılının bu ilk saniyelerinde insanlığın bir dönemece girmiş bulunduğunu aklına getirmiştir.

Aslına bakılırsa geçen on yıl insanlık için tekrar yaşanması arzu edilecek bir devre olmaktan uzaktır. İkinci Dünya Harbi kabusundan yeni kurtulan milletler on yıl boyunca her an Çinde, Hindiçinide, Korede, Süveyşte, Lübnanda, Irakta ve Berlinde yeni bir facianın patlak vermesini beklediler. Bu bekleyiş içinde pek az kimse, geride bıraktığımız, devrede yeni bir devir açabilecek temellerin hazırlandığını farkedebildi.

Tarihin asıl yapıcı unsuru şüphesiz sosyal kuvvetlerin gelişmesidir. Fakat, İnsan İradesinin de, çok defa bu kuvvetlerden ayrı olarak tarihin inşasına, katıldığı inkar edilemez. Geçen on yıl boyunca fertlerin kararlarının istikbale tesir bakımından taşıdığı ehemmiyet, belki de hiçbir zaman bu kadar büyük olmamıştır. Son on yılın başında Sovyet Rusya ilk atom bombasını patlatmağa muvaffak oldu. Şüpheciliği delilik derecesine vardırmış ruh hastası bir diktatör -Stalin- eğer bu devrenin başlangıcında ölmeseydi, eline geçen bu korkunç kuvveti kullanmaya teşebbüs etmiyecek miydi? Batının Demirperde gerisiyle münasebetlerine Haçlı zihniyetiyle bakan bir papaz -Dolles- bugün yaşasaydı iki devi uzlaşmaya iten sebeplere sırt çevirmek temayülüne saplanmıyacak mıydı? Bu iki fâninin geçen on yıl içinde yeryüzünden göçmeleri. Doğu ile Batıyı uzlaşmaya iten sebeplerin soğukkanlılıkla ele alınmasını yaratmıştır.

Yıllar boyunca bütün şiddetiyle devam eden soğuk harp, iki devin karşılıklı savunma tedbîrlerinin her ikisi zaviyesinden tam bir çıkmaz yaratmasıyla bir ölü noktaya erişmiştir. Tarihte hiçbir silahlanma yarışı her iki tarafta da, harbi kazanma ümitlerini böylesine yok etmemiştir. Harbi mümkün kılan şey, taraflardan birinin silah üstünlüğü sayesinde mücadeleyi kazanabileceğine güvenmesidir. Bugün böyle bir ümidin iki taraf için de mevcut olmadığını kabul etmeyen yok gibidir. Camp David buluşması, işte bu kanaati tescil etmiştir. Böylece Silâhsızlanmaya silahlanma yarışı yoluyla varılması gibi, dünya tarihinde rastlanmayan muhteşem bir paradoksun gerçekleşmesi ihtimalleri belirmiştir.

Ancak, devamlı bir barışın kurulabilmesi ümitlerini doğuran başka sebepler de vardır. Sovyet cephesinde, bu cephenin ideolojik görünüşündeki yeknesaklığın arzu edilir bir şey olmadığı kanaati, geride bıraktığımız on yıl içinde yeşermiştir. Komünist cemiyet nizamına her memlekette farklı yollardan varılabileceği fikrini, artık en mutaassıp Stalinciler bile inkar edememektedirler. İktisadi mekanizmanın büyümesi ile refah ve kültür seviyesinin artması da, daha fazla serbestiye doğru kaçınılması imkânsız bir gidişe yol açmıştır. Sovyet dünyasında serbest münakaşa usûllerinin ve müsamaha ruhunun tam manâsıyla hakim olabilmesi için, daha uzun yıllar beklemek lâzımdır. Fakat, Batı blokuna karşı ittifakı bozmamanın icaplarından doğan siyasi engellere rağmen müsamaha fikri Demir Perde de sağlam bir köprübaşı kurmaya muvaffak olmuştur. Kremlin papasının nüfuzunu reddedip onunla eşit olduklarını iddia eden Belgrad münkirlerinin, bu bakımdan ifa ettikleri hizmet, geçen devrenin en önemli hadiselerindendir.

Öte yandan, Batıda da kapitalist sistemi daha sosyalist bir istikamete doğru geliştirecek bazı kıpırdanışlar vardır. Henüz devlet adamlarının anlayamadıkları veya anlamak istemedikleri -mevcut sisteme has- bazı aksaklıklar, Batının zengin memleketlerinin iktisadi gelişme hızının Sovyet dünyasındaki gelişme hızının altında olması sonucunu doğurmaktadır. Gerçi, Sovyet dünyasının Batıya istihlâk sahasında erişebilmesi için, hiç olmazsa, yeni girdiğimiz on yıllık devrenin sonunu beklemek icap edecektir. Ancak, kaynaklarını daha az kullanmış olmak elbette ki Sovyet dünyasının da gelişme hızının daha büyük olmasına imkân vermektedir. Üstelik, sırf serbest teşebbüse dayanan ve piyasa mekanizmasının hatalarını sadece maliye ve kredi politikası vasıtalarıyla düzeltmeye çalışan bugünkü sistemin sebep olduğu israfların da, zengin Batı memleketlerinin gelişme hızının yavaşlamasında önemli bir âmil olduğu - hele iki taraf arasındaki iktisadî ve ideolojik rekabet barışçı yollarda hızlandıkça- bir gün anlaşılacaktır. Bu hakikatin anlaşıldığı gün, Kuzey Amerikada ve Batı Avrupada dizginleri ellerinde tutan Muhafazakâr idareler yerlerini demokratik sosyalizme terkedeceklerdir.

Bu suretle, Batı cephesinde cemiyetin menfaatlerini öne alan, plancı ve sosyal adaletçi temayüller kuvvetlenirken Doğuda da, siyasi hürriyetler alanında ilerlemeler olabilecek ve bu karşılıklı gelişmeler, çok uzun bir vâde içinde, iki blokun ana felsefelerinin yakınlaşması neticesini doğurabilecektir. Yeni on yıllık devre muhtemelen, bu karşılıklı gelişmelerin ana istikametlerinin daha iyi anlaşıldığı bir devre olacaktır.

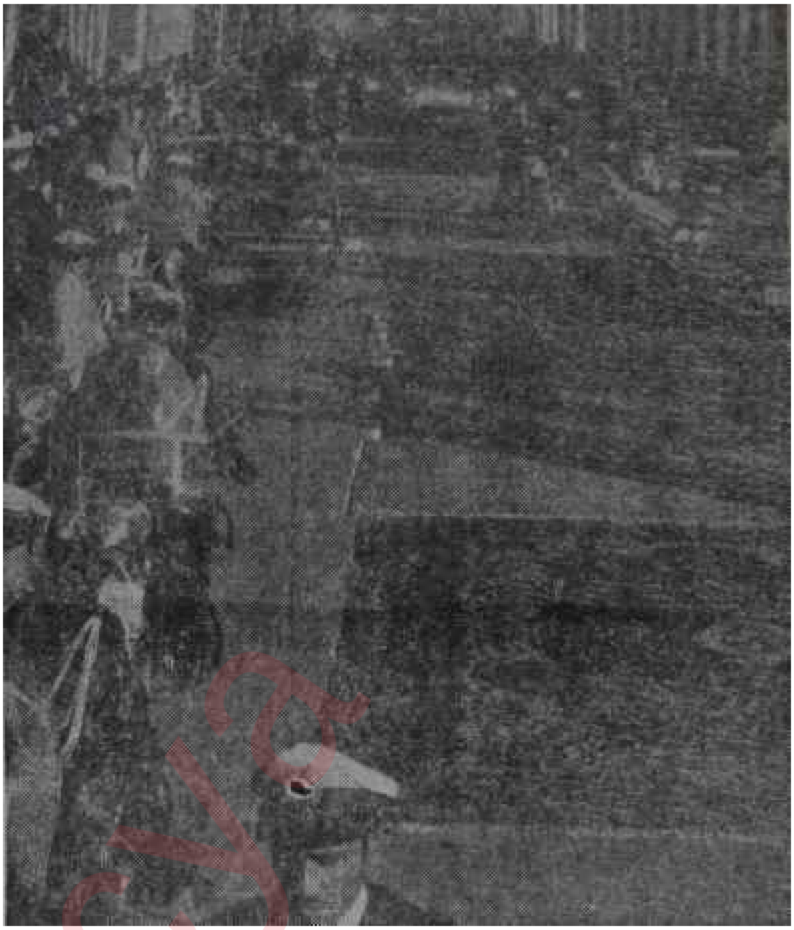
Şimdi, iki blokun karşılaştıkları asıl mesele, rekabete iktisadi alanda devam edip etmemek meselesidir. Aklın icabı, dünya yüzünde sersefil yaşayan büyük kütlelere yardımda işbirliği yapılmasıdır. Fakat, öyle görünüyor ki her iki tarafta da, birbirini iktisadî silâhlarla Asya ve Afrikada yenmek arzusu ağır basacaktır. Böyle bir rekabet, bazı kayıtlarla hayırlı olabilir ve iki blokun ana felsefelerindeki karşılıklı yakınlaşma temayüllerini kuvvetlendirebilir. İşte burada en büyük yük Batıya düşmektedir. İnsan haklarından fedakârlık etmeden açlıktan kurtulmak mümkün müdür, değil midir? Batının Asya ve Afrikada halletmeğe mecbur olduğu büyük problem işte budur. Bu problem müsbet bir şekilde halledilirse, Batı yeryüzünde tecrit edilme tehlikesinden kurtulmuş olacaktır. Batı Camiası Asya ve Afrikanın komünist metodlarını tercih etmesini önleyemezse, o, zaman tecrit edilmiş Batı blokuna karşı rakip tarafın savaşçı temayüllere doğru yeniden kaymak tehlikesi vardır. Batının bu problemi çözmesi ise, iki şarta bağlıdır. İlk şart, Batının gelişmemiş memleketlere bugünkünden çok daha büyük yardımlar yapmasıdır. İkinci şart ise, hürriyetin feda edilmemesi icabeden bir kıymet olduğuna bizzat Batının inanması ve -sırf antikomünist oldukları için- hayasız ve beceriksiz diktatörlükleri tutmaktan vazgeçmesidir. 1950-60 devresi Batıda Demokrasinin gerilediği bir devre olmuştur. 1960-70 Batıda Demokrasinin ilerlediği bir devre olmalıdır.

vazgeçmek lüzumunu duymamıştı. Bu arada, Şehinşahın Başveziri, İran tecavüze uğradığı takdirde CENTO müttefiklerinden -bu arada Türkiyeden- yardım istemesinin tabii olacağını açıklıyordu. Kimin andlaşmaya aykırı hareket ettiği, kimin etmediği pek belli olmadığı için olacak, Amerika ihtilâfta taraf tutmuyor ve iki rakibe de dâvayı barışçı yollardan çözme tavsiyesinde bulunuyordu. Sadece bu bile, İran ve Irak Ordularının kıpırdamıyacaklarını göstermek için kâfi idi. Nitekim, Şah Hazretleri balayına çıktılar ve herkesin yüreğine su serpildi.

Geçinemeyen kardeşler

Geçen hafta içinde, Suriyeden bir takım akortsuz sesler gelmeğe başladı. Başkan Nasır Süveyş Kanalından, İsraile mal götüren gemilerle İsrail bandıralı gemilerin geçmesine izin vermemekte şiddette ısrar ediyordu. Buna rağmen, Dünya Bankasından Kanalın derinleştirilmesi için 56.5 milyon dolar yardımı almakta kazandığı başarıya nazar değmiş gibi, Suriyede dört Bakan istifa ediverdiler. İstifa edenlerin başında -eski Suriye Baas Sosyalist Partisi lideri- Birleşik Arap Cumhuriyeti Başkan Yardımcısı ve Suriye Eyaleti Adalet Bakanı Ekrem Horani geliyordu. Diğerleri ise, Suriye Eyaleti Eğitim Bakanı Salâh Bittar, aynı Eyaletin Çalışma ve Ziraî Reform Bakanları Abdülgani Kanut ile Mustafa Hafdundu. Bunların hepsi, Arap ittihadının en hararetli taraftarı olan Baas Partisinin ileri gelenleriydi. İhtilâfın aslı, -Lübnan kaynaklarına göre- Suriye Genel Valisi olan B. A. C. Başkan Yardımcısı ve Savunma Bakanı Mareşal Amrın, toprak reformunda büyük arazi sahiplerini desteklemesiydi. Doğrusu istenirse, bu ithamın doğruluğuna ilk anda güvenmemek için türlü sebepler vardı. Çünkü, birleşmeden önce Mısırda yapılan toprak reformunda büyük arazi sahiplerine büyük darbe vurulmuş ve hatta istimlâk edilen arazilerin bedeli diye para yerine bono verilmesinden çekinilmişti. Bu durumda, -bir Mısırlı olan- Mareşalin, toprak reformuna sırt çevirmesi ve Başkan Nasırın da buna müsaade etmesi akıl alır iş değildi. Mareşal, olsa olsa büyük derebeylerinin merkezî hükümetin başına gaile açmalarını önlemek için geçici taktik sebeplerle ziraî reformda bir yavaşlamayı arzu etmiş olabilirdi. Bu da, böyle toptan bir istifa için ciddi bir sebep değildi. Asıl mesele, muhtemelen, Baasçıların Milli Birlik Partisi içinde çoğunluğu elde bulundurmamalarından doğuyordu. Arap şahsiyetlerini sık sık ziyaret eden bir hastalık Horani ile üç arkadaşını da ziyaret etmişe benziyordu: Şahsi iktidar humması.

Hovarda İran

Başkan Eisenhower'in hâlâ akisleri devam eden iyi niyet ziyaretinde en şayanı dikkat duraklardan biri şüphesiz dost ve komşu İrandı. Şehinşah hazretlerinin ülkesi, Amerika Cumhurbaşkanını tehalükle karşıladı. Ancak bu tehalük sevimli komşumuzun bilinen şaşaa merakı ile birleşince, ortaya dünyanın en zengin memleketinin başında bulunan zatı dahi şaşırtacak bir binbir gece masalı manzarası çıktı. Tahran sokaklarına saygı değer misafirin geçeceği yol boyunca "giren - baha İran halıları" serilmişti. Araba bu hakları çiğnedikçe duyduğu ıstırabı Başkan daha sonra Şehinşaha ifadeden kendisini alamadı. Görülmemiş hâdiselere meraklı şark iktidarlarında bu gösteriş merakı bir hastalık halindedir ve İrandaki tezahürü ne ilk, ne de sondur. Elbette yalnız Demokrasi prensiplerine saygı duyan memleketlerde, iktidarı elinde tutanlara yaptıkları israfın hesabını sormak mümkün olur. Komşumuz İranda ise böyle bir sualin başlarına ne yıldırımlar çekeceğini bilenler sustular ve köşebaşlarını sefil kıyafetli dilenci kalabalığının tuttuğu sokaklara bir milli servetin serilmesi karşısında sadece acı acı gülümsiyebildiler.

A.B.D.

Şaşırtıcı karar

Filâdelfiyada Jersey civarında son süratle yol alan bir trenin rahat koltuğuna yaslanıp ayaklarını masaya uzatmış, sarışın, güçlü kuvvetli, gözleri aşağıya çekik genç adam çayını yudumladı ve Lâtin Amerikalı gazeteciye dönerek: "Saludos amigos; cinco minutos, sin politica- Merhaba arkadaş, beş dakika ama politika yok" dedi. Geçen hafta başında bir gündü ve bu sözleri söyleyen adam, New York Eyaleti Valisi Nelson Rockefeller'den başkası değildi. Birkaç saat önce de Cumhuriyetçi Partinin Amerikan Cumhurbaşkan-

lığı için adayı olmaktan vazgeçtiğini açıklamış bulunuyordu.

Milyarderler torunu, bu büyük kararından sonra yorgun görünmüyordu; yüzünde en ufak bir solukluk alâmeti yoktu. "Bellibaşlı bir karar aldınız mı ondan sonra onu unutur, sadece ileriye bakarsınız ve istikbaldeki sorumluluklarınızı düşünürsünüz. Arkaya dönüp bakmazsınız. Bu, rahat etmenin temel şartlarından biridir" diyen genç Vali, Rockefeller ailesinin başarı sırrını unutmadığını böylece gösteriyordu. İspat ettiği şeylerden biri de, insanların mes'ut olabilmek için illâ iktidara gelmelerinin gerekmediği idi.

Havadis yayılır yayılmaz herkes, yedi ay sonra toplanacak olan Cumhuriyetçi Parti Kongresine 50 Devlet ve iki vilâyetten gelecek olan 1333 delegenin ittifaka yakın bir çoğunlukla Amerika Başkan Yardımcısı Richard M. Nixon'u Ike'ın yerine Cumhurbaşkanlığı adaylığına seçeceklerini anladı.

Demokratlar seviniyorlardı. Gerçi Nixon bu suretle Rockefeller'le kendi partisi içinde uğraşmaktan kurtulmuştu. Daha şimdiden bütün enerjisini müstakbel Demokrat rakibini yenmek için seferber edebilecekti. Fakat öte yandan Demokratlâr, Nixon'u zayıf bir namzet olarak görüyorlardı. Gerçekten Nixon, senatörlüğü zamanında Cumhuriyetçi Partinin en muhafazakar grubuyla işbirliği yapmış büyük iş adamlarının menfaatlerini korumaktan başka bir rolü olmamıştı. Başkan Yardımcılığına seçilmeden önce, bazı iş adamlarından para aldığı hakkında çıkan dedikoduları Başkan Eisenhower'in yardımıyla pek güç yenebilmişti. Halbuki, Rockefeller için durum böyle değildi. O -büyük bir iş adamı olmasına rağmen- ileri fikirleriyle geniş sempati toplamış ve New York Valiliğini de bu suretle kazanmıştı. Hiçbir partiye mensup olmayanlar arasında ve hatta Demokratlar içinde ona rey verecek pek çok

Nelson Rockefeller

Milyarları daha sağlam

kimse çıkabilirdi. Ike'ın çekilmesi ile Cumhuriyetçi Parti, milli bir kahramanın birleştirici şöhretini kaybediyordu. Şimdi onun yerine çıkacak olan aday ise, tam mânâsıyla sıradan bir particiydi. Gerçi Nixon, Güney Amerika ve Rusyaya yaptığı seyahatler esnasında bir miktar sempati toplamağa muvaffak olmuştu. Fakat "beş aşağı beş yukarı" Adlâi Stevenson'un dediği gibi "İster eski, ister yeni Nixon olsun yine Nixon olarak kalacaktı".

Demokratlar ve Cumhuriyetçiler

Cumhuriyetçilerin Kongresi için yapılacak şey artık bir Başkan Yardımcısı adayı seçmekten ibaret kalıyordu. Rockefeller bu adaylığı da kabul etmeyeceğini ilân etti. Belki de Nixon'un Demokrat adaya mağlup olacağını veya kazansa bile muvaffak olamıyacağını düşünüyor ve her iki şıkta da Cumhuriyetçi Parti içinde liderliğin ister istemez kendisine geleceğini umuyordu. Bu durumda, üç ismin üzerinde bilhassa duruluyordu. Bunların başında, Başsavcı Roggers geliyordu. Roggers, Nixon'un yakın arkadaşıydı ve parti mekanizmasına iyice hâkim olan Nixon'un onu seçtirebileceği tahmin olunuyordu. Fakat eğer Cumhuriyetçi Kongre Nixon'un muhafazakârlığından doğan ayıplarını bir miktar örtmek isterse, zenci işçiler nezdinde bir az sevilen Sağlık ve Eğitim Bakanı Flemming veya Cumhuriyetçilerin işçi kütlesine en yakın adamı Mitchell'i seçebilirdi.

Demokrat Parti adayını Cumhuriyetçi Partiden önce seçecekti. Böylelikle kimin karşısına kimi çıkarmak gerektiği daha iyi anlaşılmıştı. Adaylar arasında, sömürgeciliğin âmansız düşmanı ve gelişmemiş memleketlere yardımın arttırılmasının en hararetli taraftarlarından Senatör Kennedy ile Ayan Meclisindeki Demokrat çoğunluğun lideri Lyndon Johnson ve Senatör Humphrey vardı. Bu iki senatör de bilhassa dış politikada bugünkü resmî Amerikan politikasından hayli ayrılan görüşlere sahip kimselerdir. Ayrıca her üçü de Taft-Hartley kanununa aleyhtar olup daha ileri çalışma mevzuatının getirilmesini istemektedirler. Fakat, herşeye rağmen, Demokratların bulup çıkartabilecekleri en mükemmel aday, Ike'ın iki kere üst üste mağlûp ettiği Adlai Stevenson'dur. Adlâi, hiç şüphesiz, entellektüel seviye bakımından Amerikada Franklin Roosewelt ayarında bir Devlet adamıdır. Devlet işlerini ve dünya meselelerini kavramak bakımından ise, büyük bir hayranlık uyandırmıştır. Stevenson da, Ike gibi uzlaşma taraftarıdır: hatta gelişmemiş memleketlerin davalarını Ike'tan çok daha iyi anlamak gibi bir vasfa da sahiptir. 1947 den 1951'e kadar bulunduğu İllinois Valiliği vazifesi esnasında, kumarhanelere karşı harp açmış, âmme hayatında ahlâksızlığa son vermiş ve bu arada 300 adet resmi beleşçiye paydos demişti. İllinois Eyaleti onun zamanında yollar ve mekteplerle donanmış ve içtimai adalet hizmetleri son hızla geliştirilmişti. Eğer Demokrat Parti Kongresi Stevenson'u tekrar seçerse, onun -Ike'ın desteklemesine rağmen- Nixon'u mağlûp etmesi yabana atılamayacak bir ihtimaldir. Üstelik Amerikanın Hür Dünyanın lideri olduğu göz önünde tutulursa, Stevenson'un kazanması hiç şüphesiz, dünya barışı bakımından büyük bir kazanç sayılacaktır.

CEMİYET

Geçen hafta içinde 1960 yılının ilk günü sabahı mahmur gözlerle gazetelerini karıştıran Ankaralılar, büyüklerin tebrik ve temennileriyle dolu birinci sayfalar, çeşitli ticarethanelerin tebrikleriyle bezenmiş iç sayfalarla karşılaştılar. Bu iç sayfalarda yeni yılı kutlayanlar arasında "Lüks Bayan Berberi", "Kravat Kralı İzzet", "Hediyelik Eşya Salonu", "Ankara Milletvekili Selim Soley", "Ankara Bostancılar Derneği", "Uludağ Kebapçısı", "Haraçcı Kardeşler", "Ankara Milletvekili Hasan Tez" in tebrikleri bilhassa göze çarpıyordu.

Bu takdim bir yanlışlık eseri veya mürettiplerin azizliği neticesi değildir. İki milletvekilinin popüler isimleri arzuları veçhile ve bilhassa büyük puntolarla dizilmiştir.

Soleyin ve Tezin bayram tebrikleri
"Müessesemiz bütün *müşterilerini..."*

Ticarethane ve tüccar arasında Selim Soley ve Hasan Tez isimleri evvelâ yadırgandı. Siyasi hadiseleri yakından takip edenler Selim Soleyin dedikodulu otomobil alım - satımını düşünerek bu reklamın milletvekili için iyi bir zamana tesadüf etmediğini düşündüler.

İngiliz milletvekillerinden birinin meşhur mizah mecmuası Punch'a verdiği beyanatı hatırlıyanlar ise milletvekillerinin yılbaşı selâmlarını pek tabii karşıladılar. Muhafazakâr millet vekili, Punch mecmuasına verdiği bu beyanatta kendisini "Parti üst kademelerindeki nüfuzlular kadar patronu, seçim bölgesindeki vatandaşlar kadar müşterisi olan bir tezgahtara" benzetmişti.

Parisin en işlek semtlerinden biri, Trocadero meydanı geçenlerde ender rastlanan vakalardan birine şahit oldu. Tahminen 40 kilodan fazla görünmeyen, ufak tefek, gözlüklü, genç bir adam büyük bir sükûnetle cebinden tabancasını çıkartarak şakağına dayadı. Titreyen zayıf elleri tetiği çektiği hakle tabanca ateş almadı, etraftan yetişenler bitap bir halde olan genç adamı Chaillot kliniğine götürdüler. Fransız vatandaşlarının yapacağı insanî vazife burada biterken, doktorlar derhal polisle temas ederek hastanın kim olduğunu öğrenmeye, çalıştılar. Genç, NATO'da vazifeli bir Türktü. Doktorlar için NATO da Türk delegelerine telefon etmekten başka çare kalmamıştı. Türk delegeler haberi büyük bir telâşla karşıladılar.

Hastahane odası bir anda doldu taştı. İntihara kalkışan Türk genci 20 yaşında olmasına rağmen Sorbonne'un yüksek matematik, hukuk ve siyasi ilimler kısımlarından en iyi derecelerle mezun olmuş, devletler hukuku doktorası yapmış. İlhan Erdoğandı. 1956 senesinde NATO tarafından açılan beynelmilel memur imtihanını kazanarak, tam üç sene teşkilâtta mühim bir mevkii yaşından umulmıyacak bir iş mesuliyeti duygusuyla devam ettirmişti. İlhan Erdoğan memleketinde kendisini bekliyen elçilikten mütekaid babasını, annesini ve biricik kardeşini senelerce görmeme bahasına, senelik izinlerini bile kullanmamıştı. Fakat insanların en büyük zaafı kıskançlık, kendisini göstermekte gecikmemişti. Ağustosun Parisi sıcaktan kavurduğu bir gün, "sıcak başına vurmuş" bir Hollanda delegesi Türk memurun yanına gelip "Bu raporu "sizin yazmanız lâzım, benim değil" diyerek, elindeki dosyayı İlhan Erdoğanın kafasına fırlatmıştı. Hakarete büyük bir sükûnetle mukabele eden Türk memuru başını önüne eğip işine devam etmiş, fakat sol gözünün üstüne yediği bir yumrukla sendelemişti. Yumruklar devam etmişti. Kırılan gözlük camlarıyla yer yer yüzü kesilen ve kan içinde kalan Türk memurun yardımına büyük üzüntü içinde Fransızlar koşmuşlardı. İlk yardım hastanesinde yapılan tedavi belki yüzdeki yara bereyi hafifletmişti ama, hakiki izler çok derin olmuştu. Buna rağmen İlhan Erdoğan Hollandalıyı affettiğini açıklamış ve skandalın unutulması taraftarı olduğunu söylemişti. Fakat NATO aynı fikirde olmadığından kısa bir zaman sonra Hollanda delegesi işinden uzaklaştırılmış ve İlhan Erdoğan da yakınlarının tavsiyesiyle senelik iznini alarak Ankaraya gelmişti. Erdoğan Ankarada, vaktini ailesi arasında kitap okumakla geçirdi. İzninin hitamında Dışişleri Bakanlığıyla temas ederek vazifesi başına döneceğini bildirdi, eşi dostu tarafından uğurlandı.

Halbuki NATO'daki daimi Türk delegesi Selim Sarperin büyük bir sürprizi bu sırada kendisini bekliyordu. Nitekim Erdoğanın "Patron"la karşılaşır karşılaşmaz ilk duyduğu cümle "istifa etmen lâzım, çünkü Hollandalılar senin de çekilmeni arzu ediyorlar, bizi müşkül vaziyette bırakma" oldu. İşte, bu sürprizden sonra NATO binasından çıkıp dalgın dalgın -Trocadero meydanına doğru yürüyen "ayaklı kütüphane" hayatına son vermeye kalkıştı, fakat kader bunu önledi.

Erdoğan, şimdi yatağında "Herkesin marifetini söyliyeceğim, herkesin marifetini biliyorum" diye söylenmekte ve bu sözler bazı kimselerin canını sıkmaktadır.

Rakamlardan

1960 yılının başında tiyatromuz gerçekten bir gelişme manzarası arzediyor: son beş yıl içinde sahnemiz kemiyet bakımından dikkate değer ilerlemeler kaydetmiştir. Kısaca hatırlatalım: Ankaradaki Devlet sahnelerinin sayısı ikiden (Büyük ve Küçük Tiyatrolar) dörde (Üçüncü ve Oda tiyatroları) çıkmıştır. Bunlara bir beşinci katılmak üzeredir. (Beşinci Tiyatro).

Diğer taraftan Devlet Tiyatrosu Bölge Tiyatroları fikrinin gerçekleşmesi için -ortada henüz ayrı bir kadro ve tahsisat yokken-mümkün olanı da, hatta olmıyanı da yapmıştır. Bu sayede merkezden idare edilen iki bölge tiyatrosu (İzmir ve Bursa tiyatroları) birkaç yıldanberi faaliyete geçirilmiştir. Üçüncü bir bölge tiyatrosu (Adana Tiyatrosu) teşkilât ve bütçe bakımından Adana Belediyesine bağlı olarak, sanat bakımından da Devlet Tiyatrosunun yardımlarından mahrum kalmıyarak çalışmaktadır.

Bu gelişme, tiyatrosever bir Belediye Reisi geldiğinden beri, İstanbula da sirayet etmiştir. Kemal Aygün- Muhsin Ertuğrul işbirliğinin ilk neticeleri şehir sahnelerin adedini üçten (Dram, Komedi, Eminönü) beşe (Lâle ve Kadıköy) çıkarmak olmuştur. Ayrıca bir halk ve tuluat tiyatrosu olarak tanınan Karaca tiyatrosu, bir sanat tiyatrosu haline getirilerek kadrosunda yeni neslin en kuvvetli sanatkârları toplanmıştır. Bu sanat tiyatrosu, şimdi Şişlide (Site sineması üstünde) bir Oda tiyatrosu açmıya da hazırlanmaktadır.

İşte kemiyet bakımından elde edilen gelişme. Ama bu gelişme âdetimiz veçhile plansız, hazırlıksız teşebbüslerin, ve daha çok şahsi gayretlerin neticesi olduğu için beraberinde ehemmiyetle durulması gereken bâzı meseleler de getirmiştir.

Okul Meselesi

Devlet bugün, hayli geniş bir faaliyet sahasında, muayyen bir sanat seviyesini muhafaza edebiliyorsa, bunu kendisini yaratmış olan Devlet Konservatuarına borçludur. Tabii bir kaynak vazifesi gören bu okul genişleyen hizmetler karşısında seyrekleşen kadroları, her sene verdiği yeni mezunlarla doldurmağa çalışmaktadır.

Fakat Konservatuarın bugünkü çalışma sistemiyle alınan randıman tatmin edici olmaktan uzaktır. Bölge tiyatrolarını açmak ve devamlı bir faaliyet halinde tutmak gayesi, şahsi bir prestij ve muvaffakiyet dâvası olduğu kadar, da tiyatro öğretimi ve okul dâvası olsaydı, yeni tiyatrolar açmadan evvel bu tiyatroları besleyecek ana kaynakların yeni şartlara göre ıslahı düşünülür, gerekli tedbirler alınırdı. O zaman Devlet ve Bölge tiyatrolarının istikbalinden endişe etmeğe yer kalmazdı. Çoğalan tiyatrolarda kimler oynıyacak? Oynanan eserlerin temsil ve icra bakımından üstün bir sanat değerine kavuşması nasıl sağlanacak sualleri zihinleri bugünkü kadar bulandıramazdı.

Okul bakımından duyulan endişe şu sebeplerden doğuyor: Konservatuar Tiyatro Bölümü ne kemiyet, ne de keyfiyet bakımından eskisi kadar verimlidir. Devlet Tiyatrosu sahnelerinde reji ve oyun bakımından müessesenin itibarını ayakta tutanlar, umumiyetle, ilk devrelerden yetişmiş olanlardır. Bundan başka Konservatuar, mezunlarına Devletçe emin ve müreffeh bir istikbal sağlandığı halde beklenen büyük rağbeti görmemiştir, Tiyatro Bölümü, orta okul ve lise mezunlarından başarı gösterenlere parasız yatılı olarak iki veya dört senelik bir tahsil sağlayan ve sonra bunları stajyer kadrolarına otomatik bir şekilde yerleştiren bir okuldur. Bu avantajlarına rağmen okul senede ancak dört, beş mezun vermektedir. Son sınıflardaki talebe sayısı orta kısımda beşi, yüksek kısımda ikiyi geçmemektedir. Görülüyor ki Tiyatro Bölümünün gençlerimizden gördüğü alâka çok zayıftır.

Bu alâkayı kuvvetlendirmek, talebe sayısını artırmak için ne yapmalı? Konservatuarın Tiyatro Bölümünde esaslı bir ıslahata girişmek zamanı gelmiştir. Bir kere bu okul yalnız lise mezunu kabul eden yüksek tahsil veren bir Tiyatro Akademisi haline getirilerek bir "yatılı okul" olmaktan çıkarılmalıdır. Bu Akademinin öğretim programında klâsik Tiyatro sanatı kadar en yeni sanat cereyanlarının öğretimi de -hem nazarî hem ameli olarak- yer almalı, muhtelif ekollere mensup yabancı sanat otoritelerinden, kısa kısa devreler için, faydalanmak cihetine gidilmelidir.

Böyle bir Akademi sahnelerimizin ihtiyacını belki tamamiyle karşılayamaz. Onun için ayrıca, Ankara ve İstanbulda, Devlet ve Belediye Tiyatrolarına bağlı, orta okul mezunlarını da alabilecek, iki senelik tiyatro okulları açmak zarureti vardır.

Tiyatro gelişmemiz işte o zaman hakîki bir temele dayanmış olacak, günlük ihtiyaçların doğurduğu zaruretlerle, alaylı aktör devrini ihya etmeğe lüzum kalmıyacaktır.

Kalite meselesi

Tiyatroların çoğalması, itiraf etmek icabeder ki, sahnelerimizde bir kalite düşüklüğüne yol açmıştır. Mevcut sanatkar kadroları belki küçük değildir, ama çok yüklü ve çeşitli bir repertuar içinde büyük rollerin hepsine kuvvetli sanatkârlar ayırabilecek zenginliğe de sahip değildir. Bu yüzden birçok eserlerde rol taksimi zayıf omuzlara yükleniyor. Bundan da en çok zarar gören önce eser, sonra da seyirci oluyor.

Tiyatrodan mahrum yaşıyan şehirler ve semtler halkına, orta kaliteli temsiller verilmesi, hiç verilmemesinden elbette evlâdır. Fakat Ankara ve İstanbul gibi büyük merkezlerde Devlet ve Şehir Tiyatroları gibi muayyen bir seviyeyi, bir geleneği, koruması gereken tahsisatlı tiyatroların sahnelerinde kaliteyi yükseltmenin zaruretini kabul etmek lâzımdır.

Bu durumda ilk alınacak tedbir Bölge Tiyatroları kanununu bir an evvel yürürlüğe koymaktır. O zaman kendi bütçelerine, repertuarlarına ve kadrolarına sahip olarak müstakil çalışacak bölge tiyatroları ana müesseseye yük olmaktan kurtulacak, merkez de kendi faaliyetlerini iyi yürütmek imkânlarına kavuşacaktır.

Repertuar meselesi

Tahsilatlı tiyatrolarımızda oynanacak eserler on yıldan beri Edebi heyetler tarafından seçilmekteydi.

K a l i t e y e

İstanbul Şehir Tiyatroları Edebi Heyeti şu günlerde tarihe karışmak üzeredir.

Ertuğrul Muhsin
Yaman bir kulisci

Edebi Heyetlerin "Darülbedayi"den bu yana, parlak olmayan bir tarihi vardır. Fakat bu tarihin parlak olmayışı, yalnız Edebi Heyetlerin kabahati değildir. Memleketimizde devamlı, zengin bir telif eser repertuarının mevcut olmaması, sahnelerimizin yabancı eserlerle beslenmek zorunda kalmaları Edebi Heyetlerin rolünü güçleştirmiştir. Çünkü tiyatroların başında bulunan sanat adamları, Edebi Heyetleri, yalnız telif eser babında reylerine itibar edilir "edebiyatçılar" topluluğu olarak görmekten, üyelerini de "tiyatro adamı" telakki etmemekten kurtulamamışlardır.

Öte yandan bizdeki Edebi Heyetler de, hele daha eski senelerde, daima "edebiyatçı" vasıfları ağır basan şahsiyetlerden teşkil edilmişlerdir. Bu heyetlerin seçtikleri eserlerin "edebi" değerleriyle "tiyatro" değerleri, sahne adamlarıyla aralarında her zaman çeşitli ihtilaflara yol açmıştır. Bunun en taze örneği İstanbul Şehir Tiyatrosunda son aylar içinde başgösteren ve çok defa olduğu gibi sahne adamlarının ağır basmasıyla neticelenen ihtilaftır.

Bu anlaşmazlıkların arkasında yatan, çoğu zaman "Ben"lik davası ara sıra da şahsi kaprislerdir. Sahne adamları, kendilerinden başka kimsenin "iyi piyes" den, diğer tabirle "tiyatro değeri olan piyes"den anlamadığı kanaatindedirler. Edebi Heyeti bir süs, ekseriya edebi görüşlerine, bazan dostluk duygularına, ara sıra da şahsi kaygılara kapılan, lüzumsuz yere sahne çalışmalarını geciktiren bir topluluk, tiyatroya musallat edilmiş bir "tufeyli" telâkki ederler. Bu tutum yalnız Edebi Heyetlere karşı mı olmuştur? Hayır. Zavallı müellif de, oynanan eserin sahibi olduğu halde, "Sen anlamazsın!" diye tiyatro dışı edilmiş, provaya alınmamış, fikri bile sorulmamıştır. Bu sakat tutumun da çok taze örnekleri vardır... Bu şartlar içinde tiyatrolarımızı idare eden sahne adamlarına Edebi Heyet beğendirmek elbette kolay değildir.

Edebi Heyetlere gelince: Onların çalışmaları da, telif eserlerin dışında, pek verimli olamamıştır. Sebebi de meydandadır: Bu heyetler haftada, onbeş günde bir toplanıp bir piyes okumakla repertuar meselesini halledebilecek topluluklar olarak mütalâa edilmiş ve bu görüşle kurulmuşlardır. Bu heyetlere dahil üyelerin hariçte resmi ve hususi birçok işleri vardır. Bu işlerden baş alabildikleri zaman gelen piyesleri okuyacak ve bir karar vereceklerdir.

Halbuki bir tiyatronun, hele Devlet ve İstanbul tiyatroları gibi beş, altı sahnesi olan tiyatroların repertuarları çok geniştir. Bir tiyatroya her yıl gönderilen eserlerden ancak üçü beşi tiyatronun imkânlarına ve ihtiyaçlarına uygun gelir. Halbuki senelik repertuarın en az yirmi, yirmibeş esere ihtiyacı vardır. Bunları aramak, bulmak, getirtmek, tercüme ettirmek lâzımdır. Bunun için yabancı memleketlerdeki sahne edebiyatını, sahne hareketlerini adım adım takibetmek icabeder.

İşte bizdeki Edebi Heyetler bunu yapamazlar ve bu ağır işi kendi vazifelerinden saymazlar. Aslına bakarsanız senede yirmi, otuz toplantı için sembolik denecek bir huzur hakkıyla çalışan ve daha ziyade "fahri" bir karakteri olan Edebi Heyetlerden fazlası da beklenemez.

Onun için bu konuda yapılacak en doğru iş iki vazifeyi ayırmak olacaktır. Tiyatronun repertuar bakımından muhtaç olduğu yabancı eserleri arayıp, tarayıp bulacak, tiyatroda memur olarak çalışacak, yabancı dil bilir bir dramaturglar heyeti kurmak. Bu heyet üyelerine bir ücret ve tarafsızlıklarını korumak için kanuni teminat verilirse repertuarın tercüme eser kısmı en iyi şekilde halledilmiş olur. Geriye telif eser kısmı kalır. Bunun için de, ne denirse densin, Edebi Heyete lüzum vardır ve edebiyatın mühim bir kolu olan telif tiyatro eseri ancak bu sahada tanınmış şahsiyetlerden mürekkep bir Heyetin kararıyla kabul veya reddedilmelidir. Sahne sanatının, esası olan "metn"i seçen veya yazan kimselere tiyatro adamlarımız sahnedeki yerlerini vermedikçe, bu dava kökünden halledilemiyecek, repertuar sıkıntısı daima çekilecektir.

MUSİKİ

Opera

Operayı kapatan asansör!..

Geçen hafta, yılbaşı akşamını Operada Mozart'ın "Saraydan Kız Kaçırma" sını seyredip dinleyerek geçirmek isteyen birçok Ankaralı, bilet almak üzere Devlet Tiyatrosu gişelerine gittikleri zaman şöyle bir ilânla karşılaştılar:

"Asansör, revizyonu dolayısıyla 31 Aralık, 2 ve 3 Ocak akşamları temsil yoktur."

Bu ilânı gören müziksever Ankaralılar hayretle durakladılar ve şu sualleri kendi kendilerine sıraladılar:

1 — Devlet Operası, asansör revizyonunu yapmak için Haziran başından Eylül sonuna kadar süren dört aylık koca yaz tatilinden acaba neden istifade etmemiştir?

2 — Diyelim ki asansör revizyonu yaz aylarında yapıldı da kış aylarında yeni bir arıza başgösterdi, bu ârızanın haftanın opera temsili verilmiyen dört uzun günü ve hafta tatiline rastlayan bir bütün gecesi içinde giderilmesi çâreleri neden aranmamıştır?

3— Farzedelim ki yeni başgösteren asansör arızası öyle haftanın dört günü ve bir tatil gecesinde giderilemiyecek kadar ehemmiyetli ve uzun çalışmalar isteyen bir arızadır, bu arıza mevcut olduğu halde, aynı sahnede tiyatro bölümü, haftada dört defa, o "Kral Oidipus" temsillerini vermeğe nasıl devam edebilmektedir? Yoksa operanın asansörleri, "Kral Oidipus" temsillerinde işliyor da, "Saraydan Kız Kaçırma" temsillerinde mi işlemiyor?.

4 — Geçen senelerde bu asansörler işlemez olmuştu da, o zamanki idare, bunları sabit bir hale getirip, hiç kullanmadan işleri yürütmenin kolayını bulmuştu, acaba aynı şekilde hareket edilse, operayı bir hafta kapanmaktan kurtarmak kaabil olmaz mıydı?

5 — Devlet sahnelerine yeni ödenekler lâzım oldukça, bunların birer üniversite kürsüsünden farklı olmadığı ileri sürülür. Asansörü bozuldu diye bir üniversiteyi kapatmak kimsenin aklının köşesinden geçemiyeceği halde, topu topu haftada üç temsil vermek için milyonlarca ödenek alan Devlet Operasını kapatmak acaba kimlerin dahiyane fikridir?

6 — Diyelim ki idareciler asla yapılmaması icabeden bu işi yaptılar, halkın ödediği vergilerle işleyen bir âmme müessesesini kapatarak hem seyirciyi bir hafta opera seyretmekten, hem de müesseseyi bir haftalık gelirden mahrum ettiler, kendilerine "bu işi nasıl yaptınız baylar?" diye soracak bir Eğitim Bakanlığı da yok mudur?

Zavallı Ankaralılar daha buna benzer birçok sualleri kendi kendilerine sorarlarken, akıllarına birdenbire, son günlerde radyodan dinledikleri şu kısa ve susturucu haber geldi :

"Devlet Operası sanatkârlarından sonra, Devlet Operası Umum müdürü de Vatan Cephesine iltihak etmiştir."

Ve, tabii, Umum Müdürün Operayı büsbütün kapatmadığına şükrettiler.

Bolşoy sanatkârları sahnede
Ankara asıl onları bekliyor

Resitaller

Bolşoy sanatkârları

Geçen hafta içinde Operada, Türk Kanser Radyobiyolojisi Cemiyetinin daveti üzerine memleketimize gelmiş olan Moskova Bolşoy tiyatrosundan iki solist, bu Cemiyet menfaatine dikkati çeken bir şan resitali verdiler.

Resitalin dikkati çeken tarafı, sâdece Aleksandr Ognivtsev idi denilebilir. Bu güzel sesli bas, nadir rastlanan vokal imkânları kadar, belki ondan çok, sahne kaabiliyetiyle -bir şan resitalinde gerçekleştirilmesi kolay olmayan artistik bir ifadeyle- umumî bir takdir kazandı. Massenet'nin "Don Quichotte" undan ve Mussorgskinin "Boris Godunov" undan söylediği arialar, programın, pek alelade parçaları arasında seviyeli bir müzik dinlemek imkânı verdiği kadar, kolay erişilmez bir temsil ve icra mükemmelliği de taşıyordu. A. Ognivtsev, kolay kolay unutulamıyacak bu iki parçada, Bolşoy topluluğunun opera anlayışını, bu anlayışın "müzik"le "oyun"u samimi ve realist bir duyuş ve ifadeyle meczetmek olduğunu vuzuhla gösteriyordu.

A. Ognivtsevden önce dinlenilen soprano Leokadia Maslennikova çok sağlam bir tekniği, güzel, ama tesirsiz bir sesi olan tecrübeli bir sanatkar. Söylediği parçaları temiz bir icra olarak zevkle dinlememeğe imkân yoktu, ama işte o kadar. Yalnız -rusca söylediği- "Mm. Butterfly" aryası, kulakları okşamaktan bir az daha ileriye gitti, kalpleri de yokladı.

Her iki sanatkâra, piyanoda refakat eden Konsertmeister Nikolay Mironov çok usta, duygulu ve sanatkârların enterpreasyonunu değerlendirmesini bilen bir müzisyen. Yükselen, alkışlarda onun da büyük bir payı vardı şüphesiz.

Programda son dakikada yapılan değişiklikler, seçilen parçaların müzik değeri, sanatkârların o akşamki vokal talihsizlikleri, milletlerarası repertuara ait eserlerden çoğunun hep rusca tercümelerinden söylenmesi gibi üzerinde durulması mümkün, ufak tefek aksaklıklar yok değildi. Ama A. Ognivtsevin "Don Quichotte"u ile "Boris Godunov"u hepsini unutturdu. Şimdiden büyük, istikbali ise çok daha parlak bir opera sanatkârını görüp dinlemiş olmanın zevki, dinleyicileri tatmin etmeğe kâfi geldi.

SİNEMA

Filmcilik

Yılın en iyileri...

Geçen hafta içinde Newyork'un 133. caddesindeki New York gazeteleri kulübü binasında bir telâş seziliyordu. Kulübün toplantı salonlarından birinde The Daily News, The Herald Tribune, The Post, The World Telegramand The Sun, The Journal American, The Mirror, The Morning Telegraph, ve New York Times gazetelerinin onbeş film kritiği toplanmıştı. 1935 yılında New York gazetelerinin film kritiklerinin kurmuş oldukları bu dernek her yıl bir defa klüp binasında toplanarak yılın, En iyi filmi, En iyi rejisörü, En iyi kadın oyuncusu, En iyi erkek oyuncusu, En iyi yabancı filmi, mükâfatlarının kimlere verileceğini tâyin ederdi. Nitekim geçen hafta da oldukça çekişmeli geçen gizli oylamadan sonra 1959 senesinin En iyileri tâyin edildi.

En iyi film.

New York'lu kritikler yılın en iyi filmini seçmek için pek yorulmadılar. Yarışmaya konu olacak "Ben Hur", "On The Beach", "Anatomy of a Murder", "Şuddenly Last Summer", "Career", "Room at the Top", "The Last Angry Man", "The Diary of Anne Frank" ve "The Nun's Story" gibi birkaç film vardı. Bunların arasından Metro Goldwyn Mayer'in 15 milyon dolara mal olan "Ben Hur" fimi birinciliği kazandı. "Ben Hur" ile birlikte, onun hemen peşi sıra oy alan ise "Room at the Top" idi. "Ben Hur" 10 rey, "Room at the Top" ise ancak 5 rey alabildi.

"Ben Hur" konusu İncilden alınmış bir efsanedir. Filmin temel sahneleri İtalyada çevrildi. Renkli ve sinamaskoptur. Senaryosu Lew Wallace'ın İncilden adapte ettiği romanından alınmıştır. 3 saat 35 dakika süren uzun metrajlı bir filmdir. Charleon Heston bu filmde baş rolü oynamaktadır. William Wyler'in rejisörlüğünü yaptığı bu "Yılın Filmi" ilk defa gene Metro Goldwyn Mayer şirketi tarafından 1926 senesinde sessiz olarak filme alınmıştı.

En iyi aktrist

Yılın en iyi aktristi mücâdelesi çok şiddetli olmuştur. İlk turda "The Nun's Story" deki rolü ile Audrey Hepburn 6 oyla ilk sırayı işgal ediyordu. Onu "Room at the Top"daki orta yaşlı bedbaht kahraman rolü ile Simone Signoret ve "Suddenly last Summer" deki huzursuz kahraman rolü ile Elizabeth Taylor takibediyordu. New York gazetelerinin film kritiklerinin mükâfatını kazanmak için ilk beş oylama turunda oyların üçte iki ekseriyetini kazanmak veya bu gerçekleşmediği takdirde altıncı turda basit ekseriyeti temin etmek gerekiyordu. Yılın en iyi aktristi seçiminde hiçbir namzet ilk beş turda üçte iki ekseriyeti kazanamadı. Altıncı turda Audrey Hepburn sekiz, Simone Signoret ise yedi oy kazandı. Böylece yılın en iyi aktristi Audrey Hepburn oldu.

Audrey Hepburn
İşveli rahibe

Hatırlarda olduğu üzere Audrey Hepburn ilk defa New York film kritiklerinin armağanını 1958 yılında "Roman Holiday" - Roma Tatili filmindeki rolü ile kazanmıştı.

En iyi rejisör

Yılın en iyi rejisörü seçimi de, en iyi aktristi gibi çekişmeli geçti. Seçime konu olacak dokuz namzet vardı. Fred Zinnemman -"The Nun's Story-" William Wyler -"Ben Hur"-, Jack Clayton "Room at the Top", Basil Dearden -İngiliz filmi "Sapphire"- Alfred Hitchock "North by Nortwest", Otto Preminger "Anatomy of a Murder", George Stevens -"The Dairy of Anne Frank", Joseph L. Mankiewicz -"Suddenly, Last Summer"- ve Joseph Anthony -"Carcer"- arasındaki yarışmayı Audrey Hepburn'un baş rolünü oynadığı "The Nun's Stroy filminin rejisörü Fred Zinnemman kazandı. Zinnemman gerekli oy ekseriyetini ancak altıncı turda temin edebildi. Onun arkasından ise sekiz oya karsı beş oyla "Room at the Top" filminin rejisörü Jack Clayton geliyordu.

Fred Zinnemman 1959 yılı en iyi rejisörü ünvanı ile üçüncü defa New York gazeteleri film kritikleri mükâfatını kazanmış olmaktadır. Bundan önce hatırlarda olduğu gibi 1952 yılında "High Noon" -Kahraman Şerif- ve 1953 de de "From Here To Eternity - İnsanlar Yaşadıkça" filmleriyle "yılın En iyi rejisörü" ünvanını kazanmıştı. Bu konuda kendisinden başka sâdece dört defa mükâfat kazanmış olan John Ford vardır.

En iyi aktör

Yılın en iyi aktörü seçiminin ilk tur oylamasında James Stewart "Anatomy Of a Murder" filmindeki müdafaa avukatı rolü ile 3 oy, Ben Hur filmindeki baş rolü ile Charlton Heston 4 oy, "The Last Angry Man" deki rolü ile Paul Muni 5 oy ve "Room at the Top" daki rolü ile Laurence Harvey, Anatomy Of a Murder'deki rolü ile Joseph N. Welch, "Some Like it Hot" rolü ile Jack Lemmon birer oy almışlardı.

İkinci turdâ James Stewart ile Paul Muni dörder oyla başbaşa geldiler. Bu arada "Compulsion" filmindeki rolü ile Orson Welles, "Look Back in Anger"deki rolü ile de Richard Burton birer oyla ortaya çıkmışlardı. Üçüncü turda Paul Muni sekize karşı altı oy ile James Stewart'ın önüne geçmişti. Dördüncü turda ise James Stewart Muni'nin altı oyuna kargı dokuz oy topladı. Beşinci turda ise James Stewart on, Paul Muni ise ancak beş oy alabilmişti.

En iyi yabancı film

1959 senesinin en iyi yabancı film seçimi için sadece dört namzet vardı. Bunlar "The 40O Blows" Fransız filmi, "Black Orpheus" fransız filmi, "Aparajito" Hind filmi, ve "Vahşi Kirazlar" İsveç filmi, idi.

"The 400 Blows" Fransız filmciliğinin yeni kuşak rejisörlerinden halen 27 yaşında olan Francois Truffot tarafından hazırlanmıştı. Francois Truffot bu filmi ile Paris gençliğinin acıklı hayatını nakletmektedir. Bu film seçimindeki ilk oylama turlarından itibaren rakiplerinden ileri fırlamış ve rahatlıkla üçüncü turda oniki oy toplayarak en büyük ekseriyeti temin edip "Yılın en iyi ecnebi filmi ünvanını kazanmıştır. Onun ardından 3 oyla gene bir Fransız filmi olan "Black Orpheus" gelmekte idi.

New York gazetelerinin film kritikleri mükâfatını kazananlar bu mükâfatları içinde bulunduğumuz Ocak ayının 23 ünde merasimle alacaklar Merasim de bütün radyolar tarafından naklen yayınlanacak.

SPOR

Klüpler

Bir kongrenin hikâyesi

Koskoca salonda birdenbire sesler kesildi. Saat 19 a yaklaşıyordu. Kürsünün yanında, çakılan çakmağın ince alevinin aydınlığında, yuvarlak yüzlü birisi -Umumî Kâtip Mustafa Pekin- yüksek sesle elindeki raporu okumaya devam etti. Türkiyenin en eski kulüplerinden birisi olan Galatasarayın kongresinde idare heyeti raporu okunuyordu. Işıklı, aydınlık, şampiyonluk yıllarından sonra, karanlığa doğru gider gibi görünen Galatasarayın kongresine İstanbul belediyesi de bir azizlik etmiş, elektrikleri kesmişti. Salonda 270 âza vardı. Hiç birisinin yüzünde memnuniyet ifade eden hatlar yoktu. Çünkü maçı seyrettikten sonra kongreye gelmeyi düşünen azalar, Galatasarayın pek kıymetli puanlarından birisini de Vefaya verdiğini görmüşlerdi. Yeni seçilenler acaba bu kayıpların önüne geçebilecekler mi idi? Sadık Giz ve listesi olsaydı daha mı iyi olacaktı?

Vazife başına..

Azalardan pek çoğu kulüp camiasındaki parçalanmaya muhalifdiler. Hattâ Mükerrem Taşçıoğlu bunu kürsüden bile söylemek cesaretini gösteriyor "Birleşelim arkadaşlar, idarecileri kolkola görelim" diye bağırıyordu. Yıllar yılı amatör çalışmaları, birinci plânda tutan Galatasaray, son yıllarda tamamen profesyonel bir zihniyetle hareket etmeğe başlamıştı. Bunu eski umumî kaptan -halen kırılmamış 100 metre Türkiye rekorunun sahibi- Semih Türkdoğan da itiraf ediyordu. "Bir atletizm takımı 63 kişidir. Bir çift spayks ise 50 lira. Bu şube 7.500 lira ile kımıldayamaz bile." Kulübün evvelce şampiyon bir kürek takımı vardı. Bu yıl hepsi idarecilere küsüp Anadoluhisarına geçmişlerdi. "Yenilmez Armada" denilen bir basketbol takımı vardı. Kongreye Darüşşafakaya altı sayı farkla mağlûp olduğu telefonla bildiriliyordu, Atletizm, Yelken, Ping - Pong takımları vardı. Bunlar ne olmuşlardı? Kala kala bir futbol takımı kalmış, ona bağlanan ümitler de boş çıkmağa başlamıştı. Yokdan bir Feriköyü iddia sahibi yapan, kulübün içinden yetişmiş bir kıymet kaçırılmıştı. Onun gönlünü, almak, vazife başına çağırmak gerekirdi

Galatasaray kongresinden bir görünüş

Gizi tepme sırası atlarda

Kılıç ve Giz.

Gündüz Kılıç kulüpten uzaklaşma sebebi herkes tarafından biliniyordu. Bu yıl Feriköy kulübünün mesuliyetini taşıyan Gündüz bunu açıkça söylemekten de çekinmemişti. Hafta arasında bir gazeteye beyanat veren Galatasaraylıların eski kaptanı, ancak Refik Selimoğlu başkan seçilirse kulüpte vazife kabul edebileceğini bildirmişti. Refik Selimoğlu bütün Galatasaray camiasında hürmet ve itibar kazanmış bir şahsiyetti. Bununla beraber iktidar partisine mensup milletvekillerini başkan koltuğuna oturtma modasına kendisini kaptıran Sarı - Kırmızılı ocak, son yıllarda kulübün bu en şerefli mevkiini Sadık Gize vermekte beis görmemişti. Sadık Giz D. P. iktidarının İzmir milletvekili, jokey kulübü hâkimi ve daha ehemmiyetlisi, Başbakan Menderesin akrabasıydı. Bilhassa bu son sıfatı yüzünden olağanüstü nüfuz sahibi sanılıyor, kulübün başına geçerse büyük imkânlar sağlıyacağı ümit ediliyordu. Netice umulduğu gibi çıkmadı. Galatasaray kulübü Gizin reisliğinde ilerleme devresine veda etti. Kulüp içinde ayrılıklar baş gösterdi. Bilhassa Giz - Kılıç mücadelesi uzun müddet gizli devam ettikten sonra gazete sütunlarındaki söz düelloları ile umumi efkâr huzuruna çıkarıldı.

Bunları unutmıyan kongre azaları o sırada kürsüde konuşmakta olan şık giyinmişi kır saçlı azanın sözlerini hayretle dinlediler. Konuşan Sadık Gizden başkası değildi. Gündüz Kılıçla arasında hiç bir ihtilaf bulunmadığını ileri sürüyor, kabahati gazetecilerde buluyordu. Nitekim yüzünü pervasızca gazeteciler sırasına çevirerek "Gençler haberleri hayallerinden yazıyorlar" diye konuştu. "Basında bugüne kadar çıkmış hiç bir söz bana ait değil, Gündüz Kılıç hakkındakiler de..." Basın sıralarında oturan gençler kıpırdamadılar bile, Onlar böyle ithamlara alışıktılar. Madem ki spor klüplerinde başkan koltukları iktidar milletvekillerine tutulmuştu, spor muhabirleri de siyasî muhabirler gibi ithamların en sonunda kendi omuzlarına yüklendiğini göreceklerdi. Onlar bir saat önce verdikleri beyanatı bir saat sonra tekzip eden politikacılıktan gelme çok spor idarecisi görmüşlerdi. Ama Sadık Giz birkaç saniye sonra Gündüzün klüpten uzaklaşması meselesini aydınlatacak bir itirafı azalar huzurunda bizzat diliyle açıkladı. "Gündüz Kılıçla aramızda ne gibi ihtilâf olabilir ki. Ben kulübün başkanıydım, Gündüz ise maaşlı bir memuru". Bu cümleleri kulaklarıyla işitenler Sadık Gizin başkanlıkta neden muvaffak olamadığını ve bu düşünceyle Sarı - Kırmızılı camianın fertlerine ne değer biçtiğini gayet iyi anladılar. Sabık başkan kürsüden inerken arka sıralardan bir kaç alkış sesi duyuldu. Sadık Giz herhalde kürsüden indiği için alkışlanıyordu.

Bununla beraber seçim neticesi kongre üyelerinin asıl düşüncelerinin reçetesini verdi. Refik Selimoğlu büyük eskeriyetle Başkan seçildi.

ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK

DÖRDÜNCÜ
Fasikülü
ÇIKTI

4

ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK, 1500 sayfaya yakın büyük bir cilt olarak; içinde 25.000 den fazla kelime ve çeşitli bilim dallarını ilgilendiren ansiplopedik madde, 4000 den fazla resim, 50 den fazla renkli ve renksiz tablo ve harita yer alacaktır.

Bu fasikülde 50 den fazla irili - ufaklı resimden başka Atatürk'ün dört renkli bir tablosu ek olarak verilmiştir.

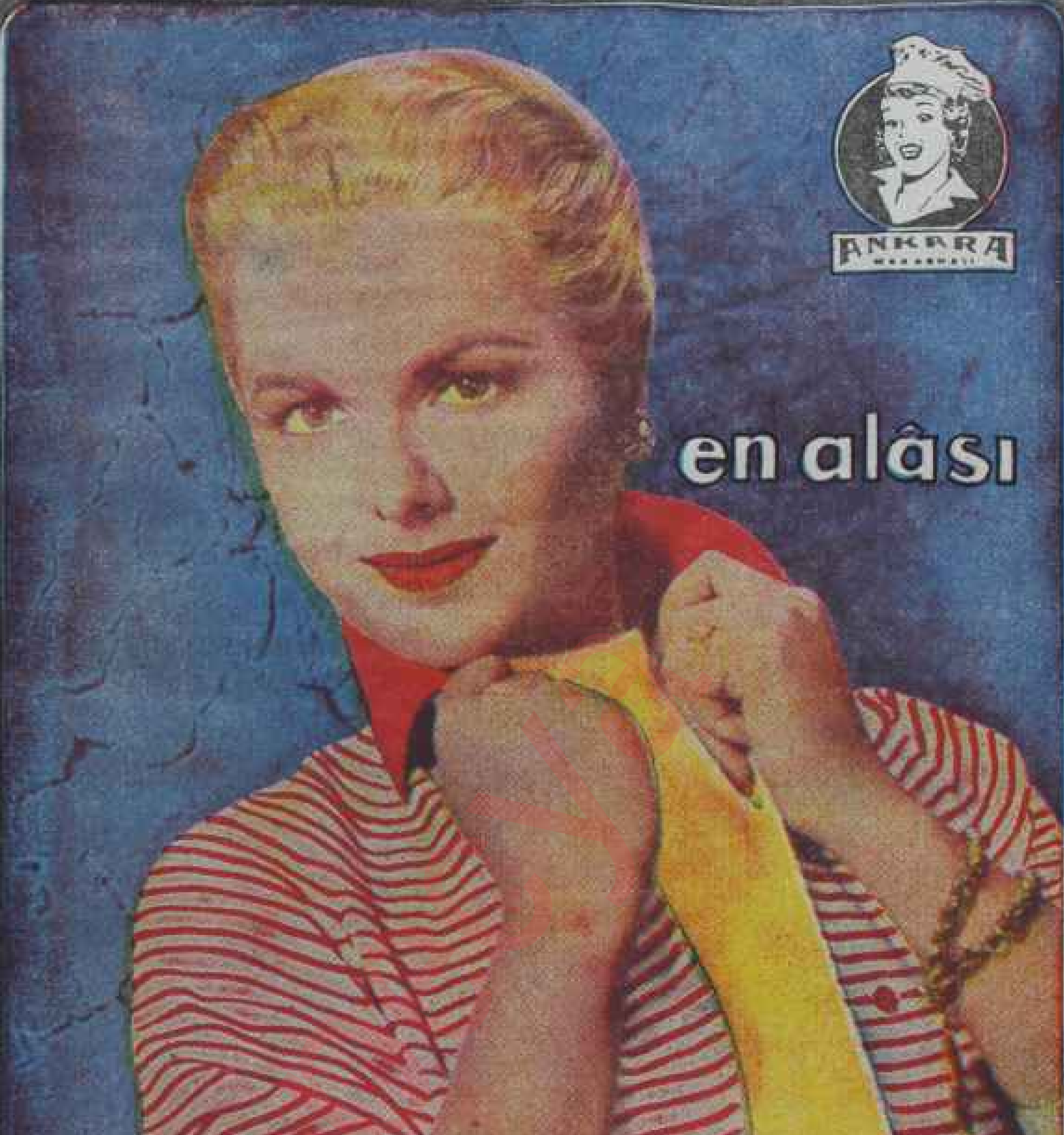
BAYİLERE ÖDEMELİ GÖNDERİLİR.

KURTULUŞ YAYINEVİ — P.K. 35 — BAHÇELİEVLER — ANKARA

HER EVİN, HER OKULUN, HER İŞYERİNİN EN ÖNEMLİ MÜRACAAT KİTABIDIR.

Öğretmenler, öğrenciler, aydınlar, okuma - yazma bilenler almakta acele etmelidirler. Mahdut sayıda kalan birinci ve ikinci fasiküllerinden temin edebilmek için abone kaydınızı yaptırmakta acele ediniz.

Beş fasikül için abone bedeli 5 lira, 10 fasikül için abone bedeli 10 liradır. **Beher fasikülü 125 kuruştur.**

ANKARA
en alâsı